

ВІСНИК **КОНСТИТУЦІЙНОГО** **СУДУ УКРАЇНИ**

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване

19 лютого 1997 року

Свідоцтво

про державну реєстрацію
Серія KB № 2444

Виходить

шість разів на рік

Засновник:

Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ,
вул. Жилянська, 14

3–4 / 2025

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Олександр Петришин — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (*голова редакційної ради*);

Оксана Гришук — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор (*заступник голови редакційної ради*);

Юрій Барабаш — проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, голова Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Віктор Бесчастний — керівник Секретаріату Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор;

Тома Бірмонтієне — професор Університету імені Миколаса Ромеріса, суддя Конституційного Суду Литовської Республіки (2005–2014), доктор права;

Віктор Городовенко — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Мірослав Гранат — професор Університету кардинала Стефана Вишинського у Варшаві, суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща (2007–2016), доктор права;

Віктор Колісник — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Михайло Костицький — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри теорії, історії та філософії Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Василь Лемак — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Сергій Різник — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доцент;

Олександр Скрипнюк — директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Ольга Совгиря — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор;

Володимир Тихий — суддя Конституційного Суду України у відставці, радник президії НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Богдан Футей — суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор;

Віктор Шишкін — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, доцент.

У НОМЕРІ

Указ Президента України «Про призначення О. Водяннікова суддею Конституційного Суду України» від 27 червня 2025 року № 438/2025 7

Біографія Водяннікова Олександра Юрійовича 8

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коваль Наталії Юріївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини першої статті 174 Кримінального процесуального кодексу України від 12 березня 2025 року № 25-1(II)/2025 9

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Качуровського Віталія Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини першої статті 15 Закону України «Про звернення громадян» від 12 березня 2025 року № 26-3(II)/2025 12

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гаврилюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 12 березня 2025 року № 27-3(II)/2025 16

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бригинця Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XII у редакції Закону України «Про внесення змін до статті 12 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбов-

ців та членів їх сімей»» від 24 червня 2004 року № 1865–IV від 27 березня 2025 року № 28-1(II)/2025	20
---	----

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Денисенка Бориса Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 307, статті 309 Кримінального процесуального кодексу України від 16 квітня 2025 року № 29-1(II)/2025	24
--	----

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України від 23 квітня 2025 року № 30-3(II)/2025	27
---	----

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Касьяненко Бориса Павловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) першого речення частини першої, частини п'ятої статті 214, частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України від 30 квітня 2025 року № 32-1(II)/2025	31
---	----

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Проданюка Богдана Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) другого речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» від 6 травня 2025 року № 34-3(II)/2025	35
---	----

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сагателіяна Артака Бабкеновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 132 ¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення від 28 травня 2025 року № 37-1(II)/2025	38
---	----

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМ-ТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» від 4 червня 2025 року № 38-3(II)/2025

42

Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Головієнка Петра Васильовича про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України від 4 червня 2025 року № 40-2(II)/2025

45

Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» від 10 червня 2025 року № 41-2(II)/2025

48

Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В.

стосовно Ухвали Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту»

52

Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сай Ольги Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини другої статті 365 Цивільного кодексу України від 11 червня 2025 року № 42-1(II)/2025

55

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коновала В'ячеслава Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини першої статті 266

Кодексу адміністративного судочинства України від 11 червня 2025 року
№ 43-3(II)/2025

..... 58

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287 Господарського процесуального кодексу України від 11 червня 2025 року № 44-3(II)/2025

..... 61

Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мудрицької Катерини Олексіївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 7, частини першої статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» від 24 червня 2025 року № 46-3(II)/2025

..... 64

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Ольга СОВГИРЯ. Остаточність судового рішення як умова прийнятності конституційної скарги: тлумачення крізь призму принципу «in dubio pro homine»

..... 68

КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗІУМИ, СЕМІНАРИ

Галина ЮРОВСЬКА. Роль Конституційного Суду України у забезпеченні стійкості демократичних процесів під час дії воєнного стану

..... 77

КОНКУРС НА КРАЩУ НАУКОВУ СТАТТЮ, ПОВ'ЯЗАНУ ІЗ ЗАХИСТОМ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ

Ганна АДАМЧУК. Захист цифрових прав в Україні: роль і перспективи диджитал омбудсмена

..... 81

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Березень — червень 2025 року

..... 90

Реферативний огляд публікацій із конституційного права за 2025 рік

..... 97

УКАЗ
Президента України № 438/2025

**Про призначення О. Водяннікова
суддею Конституційного Суду України**

Призначити ВОДЯННИКОВА Олександра Юрійовича суддею Конституційного Суду України.

Президент України

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

27 червня 2025 року

ВОДЯННИКОВ Олександр Юрійович Суддя Конституційного Суду України

Народився 15 січня 1978 року в місті Кременчук Полтавської області.

У 2000 році здобув вищу освіту за спеціальністю «Міжнародне право» в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 2002 році здобув кваліфікацію магістра права (LLM) з порівняльного конституційного права в Центральноевропейському університеті в місті Будапешт (Угорщина).

У 2016 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю «Міжнародне право» на тему «Принцип податкової недискримінації в праві СОТ та ЄС: порівняльний аналіз».

З 1999 року — помічник юрисконсульта, з січня 2000 року — юрисконсульт у довірному бюро ВАТ «Техтрансмаш».

Із грудня 2000 року — головний спеціаліст Центру порівняльного права при Міністерстві юстиції України. З 2003 року — начальник відділу європейського та порівняльного права Міністерства юстиції України.

У 2004–2006 роках працював юридичним консультантом Групи управління Проектом Світового банку «Розширення доступу до ринків фінансових послуг».

З 2004 року — науковий радник з питань верховенства права Координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

З 2007 року — національний менеджер програм з верховенства права і прав людини Координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

З 2014 року — національний радник з юридичних питань Координатора проєктів ОБСЄ в Україні.

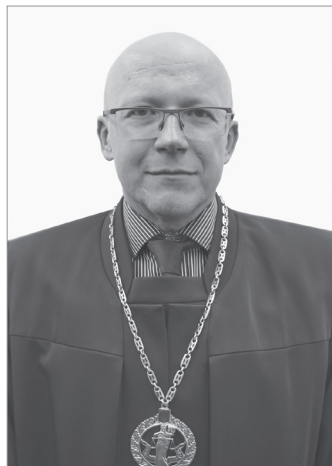
З 2022 року — старший проєктний співробітник Програми підтримки ОБСЄ для України (спеціалізація — верховенство права і права людини).

Має відзнаки за сумлінну та ефективну працю від Координатора проєктів ОБСЄ в Україні. У червні 2022 року отримав відзнаку OSCE Gender Champions Award 2022 від Генерального секретаря ОБСЄ за визначний внесок у промоцію гендерної рівності.

27 червня 2025 року Указом Президента України призначений суддею Конституційного Суду України. Присягу склав 3 липня 2025 року.

Кандидат юридичних наук.

Автор понад 50 наукових праць, виданих українською і англійською мовами в Україні та за кордоном.

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Коваль Наталії Юріївни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу другого частини першої статті 174
Кримінального процесуального кодексу України**

Київ
12 березня 2025 року
№ 25-1(II)/2025

Справа № 3-24/2025(47/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коваль Наталії Юріївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини першої статті 174 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. До Конституційного Суду України звернулася Коваль Н.Ю. із клопотанням перевірити на відповідність частинам другій, третій статті 8, статті 41, частинам другій — шостій статті 55, частині першій статті 64 Конституції України (конституційність) абзацу другого частини першої статті 174 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Абзацом другим частини першої статті 174 Кодексу встановлено, що:

«Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника чи законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної особи, щодо якої

здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування у кримінальному провадженні № 52022000000000431 (далі — Провадження), у межах якого 20 листопада 2023 року громадянину України Ковалю Роману Григоровичу було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, визначеного частиною третьою статті 27, частиною п'ятою статті 191 Кримінального кодексу України.

Постановою прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з матеріалів Провадження виділені в окреме провадження матеріали досудового розслідування стосовно Ковалю Р.Г. за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 27, частиною п'ятою статті 191 Кримінального кодексу України, та 11 липня 2024 року розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні № 52024000000000353. Ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 23 листопада 2023 року у справі № 991/10279/23 (провадження № 1-ккс/991/10371/23) у межах Провадження накладено арешт на майно, право власності на яке зареєстровано за Коваль Н.Ю.

Адвокат Коваль Н.Ю. 17 вересня 2024 року звернувся до Вищого антикорупційного суду із клопотанням про скасування арешту майна, право власності на яке зареєстроване за Коваль Н.Ю. Клопотання мотивоване тим, що під час перебування у шлюбі 16 травня 2023 року між Коваль Н.Ю. та Ковалем Р.Г. укладено договір поділу спільного майна, згідно з яким майно розподілено порівну між подружжям. Шлюб між Коваль Н.Ю. та Ковалем Р.Г. розірвано 12 червня 2023 року. Отже, як зазначає Коваль Н.Ю., на її майно не поширюється режим спільної сумісної власності подружжя з огляду на договір про поділ майна.

Ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 2 грудня 2024 року у кримінальному провадженні № 52024000000000353 повторно відмовлено у клопотанні адвоката Коваль Н.Ю. про скасування арешту майна, накладеного ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 23 листопада 2023 року. Вказана ухвала окремому оскарженню не підлягає. Ця ухвала і є остаточним судовим рішенням, в якому було застосовано абзац другий частини першої статті 174 Кодексу.

На думку Коваль Н.Ю., суть неконституційності норми Кодексу, яка була застосована в остаточному судовому рішенні, полягає в тому, що оспорювані приписи Кодексу суперечать першому реченню частини четвертої статті 41 Конституції України та порушують право на приватну власність, а також право на справедливий суд, гарантоване статтею 55 Конституції України.

На підтвердження своєї позиції Коваль Н.Ю. посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України, Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, рішення Європейського суду з прав людини та Кодекс, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститися обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конститу-

цією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо, зокрема, зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Аналіз конституційної скарги та долучених до неї документів свідчить, що автор клопотання не погоджується з правозастосувальним актом — ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду про відмову у знятті арешту з майна.

Коваль Н.Ю. твердить про неконституційність абзацу другого частини першої статті 174 Кодексу та висловлює незгоду із законодавчим регулюванням порядку скасування арешту на майно, що не можна вважати належним обґрунтуванням невідповідності Конституції України оспорюваних приписів Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України, оцінюючи доводи суб'єкта права на конституційну скаргу, дійшла висновку, що конституційна скарга Коваль Н.Ю. не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, абзацу першому частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коваль Наталії Юріївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини першої статті 174 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Качуровського Віталія Анатолійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису частини першої статті 15
Закону України
«Про звернення громадян»**

Київ
12 березня 2025 року
№ 26-3(II)/2025

Справа № 3-19/2025(36/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Качуровського Віталія Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини першої статті 15 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 47, ст. 256) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О.О. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Качуровський В.А. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статті 40 Конституції України (конституційність) окремих приписів частини першої статті 15 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР зі змінами (далі — Закон).

Згідно з частиною першою статті 15 Закону «органи державної влади, місцевого самоврядування та їх посадові особи, керівники та посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян, до повноважень яких належить розгляд заяв (клопотань), зобов'язані об'єктивно і вчасно розглядати їх, перевіряти викладені в них факти, приймати рішення відповідно до чинного законодавства і забезпечувати їх виконання, повідомляти громадян про наслідки розгляду заяв (клопотань)».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Качуровський В.А. 31 березня 2024 року надіслав Президенту України звернення, у якому просив «звернутись до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень Конституції України, статей 103, 108 Конституції України (щодо моменту закінчення повноважень Президента України у разі непроведення чергових виборів Президента України через введений в країні воєнний стан», згідно із Законом України „Про правовий режим воєнного стану“»).

Департамент з питань звернень громадян Офісу Президента України листом від 11 квітня 2024 року № 22/016458-15 за підписом завідувача відділу О. Семікова повідомив Качуровського В.А., що його звернення передано до відділу інформаційно-аналітичної роботи Департаменту з питань звернень громадян для врахування та використання в роботі.

Вважаючи, що він не отримав відповіді по суті свого звернення, Качуровський В.А. звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду як суду першої інстанції з позовною заявою з вимогою визнати протиправною бездіяльність Президента України щодо звернення Качуровського В.А. від 31 березня 2024 року та зобов'язати Президента України розглянути звернення по суті та надати письмову відповідь за наслідками розгляду.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду рішенням від 21 червня 2024 року відмовив повністю у задоволенні позову і, застосувавши приписи статей 3, 14, 15 Закону, виснував, що звернення Качуровського В.А. від 31 березня 2024 року слід вважати пропозицією, за результатом розгляду пропозицій законодавство не вимагає ухвалення рішень, достатньо лише надання відповіді про результати розгляду. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду зазначив, що у спорі, який виник у цій справі, Президент України через створені ним допоміжні органи розглянув звернення Качуровського В.А. від 31 березня 2024 року і повідомив його про результати розгляду, та дійшов висновку, що звернення розглянуто належним чином і прояву протиправної бездіяльності Президента України немає.

Велика Палата Верховного Суду постановою від 26 вересня 2024 року апеляційну скаргу Качуровського В.А. залишила без задоволення, а оскаржуване рішення — без зміни, зазначивши, що розмежування в Законі звернень за змістом та цілями, на досягнення яких вони спрямовані [пропозиції (зауваження), заяви (клопотання), скарги], має не тільки і не стільки формальне значення, а й обумовлено різним підходом законодавця до правового регулювання порядку їх розгляду і прийняття щодо них рішення уповноваженим (зобов'язаним) органом (посадовою особою). Застосовуючи приписи статей 14, 15 Закону, Велика Палата Верховного Суду зазначила, що вважає обґрунтованим висновок суду першої інстанції, що звернення Качуровського В.А. від 31 березня 2024 року за змістом та спрямованістю є пропозицією, за результатом розгляду якої Закон не встановлює обов'язкового ухвалення суб'єктом владних повноважень відповідного рішення, а визнає достатнім надання відповіді про результати її розгляду.

2.1. Качуровський В.А. вважає, що відповідно до окремого припису частини першої статті 15 Закону органи державної влади мають лише повідомляти громадян про наслідки розгляду заяв (клопотань), що суперечить статті 40 Конституції України, приписи якої зобов'язують розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь, а отже, порушують право Качуровського В.А. на отримання обґрунтованої відповіді.

На підтвердження своїх доводів суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на окремі приписи Конституції України, Закону, а також на судові рішення у його справі.

2.2. Качуровський В.А. висловив клопотання про поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги на підставі того, що засвідчену копію постанови Великої Палати Верховного Суду від 26 вересня 2024 року йому надіслали 7 січня 2025 року.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

3.1. Відповідно до статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону, та якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі приписи), сплинуло не більше трьох місяців (абзац перший, пункт 2 частини першої); як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Конституційний Суд України визнає її розгляд потрібним із мотивів суспільного інтересу (частина друга); якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити в конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку (частина третя).

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України з огляду на доводи, наведені суб'єктом права на конституційну скаргу, вважає за можливе поновити строк подання конституційної скарги.

3.2. За статтею 151¹ Основного Закону України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України; конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо її зміст і вимоги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

3.3. Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що «в наслідок застосування Закону № 393/96-ВР порушено гарантоване Конституцією України право заявника щодо отримання обґрунтованої відповіді на заяву».

Качуровський В.А. твердить, що Офіс Президента України «не повідомив заявника про те, що звернення не буде підготовлено і Президент України не буде звертатися

до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо питання про яке просить заявник та не повідомив мотиви (не навів обґрунтування) такої відмови».

3.4. Оцінюючи доводи суб'єкта права на конституційну скаргу, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить з того, що конституційна скарга — це клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих приписів). Здійснюючи конституційний контроль за конституційною скаргою, Конституційний Суд України не уповноважений оцінювати дії або бездіяльність органів державної влади та перевіряти застосування ними приписів права.

Качуровський В.А. висловлює незгоду зі змістом отриманої ним відповіді, вважає хибною бездіяльність органу державної влади та помилковим застосування окремого припису частини першої статті 15 Закону, але не наводить тверджень щодо його неконституційності.

З наведеного вбачається, що суб'єкт права на конституційну скаргу не обґрунтував неконституційності окремого припису частини першої статті 15 Закону в розумінні вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, конституційна скарга Качуровського В.А. не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Качуровського Віталія Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини першої статті 15 Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР зі змінами згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Гаврилюка Олександра Володимировича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
статті 22 Закону України «Про статус ветеранів війни,
гарантії їх соціального захисту»**

Київ
12 березня 2025 року
№ 27-3(II)/2025

Справа № 3-25/2025(48/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гаврилюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Гаврилюк О.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частинам першій, другій статті 22, «окремим приписам» частини другої статті 55, частині першій статті 64 Конституції України (конституційність) статтю 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами (далі – Закон).

Відповідно до статті 22 Закону «рішення підприємств, установ і організацій, які надають пільги, можуть бути оскаржені до районної державної адміністрації, виконавчого комітету міської ради або до районного (міського) суду»; «ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, члени сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України отримують безоплатну правничу допомогу щодо питань, пов'язаних з їх соціальним захистом, а також звільняються від судових витрат, пов'язаних з розглядом таких питань».

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

У травні 2024 року Гаврилюк О.В. звернувся до Луцького міськрайонного суду Волинської області з позовом до Комунального підприємства «Луцьке підприємство електротранспорту», у якому просив визнати договір, укладений між Луцькою філією Волинського обласного центру зайнятості та Комунальним підприємством «Луцьке підприємство електротранспорту», про направлення його на навчання за професією «водій тролейбуса» недійсним; визнати відмову у компенсації втраченого заробітку протиправною; визнати бездіяльність щодо відмови у компенсації вартості послуг протиправною та стягнути з Комунального підприємства «Луцьке підприємство електротранспорту» втрачений заробіток. Луцький міськрайонний суд Волинської області рішенням від 3 вересня 2024 року відмовив у задоволенні позову Гаврилюка О.В.

Не погодившись з указаним рішенням суду, Гаврилюк О.В. звернувся до Волинського апеляційного суду з апеляційною скаргою.

У зв'язку із несплатою Гаврилюком О.В. судового збору під час подання апеляційної скарги Волинський апеляційний суд ухвалою від 2 жовтня 2024 року залишив апеляційну скаргу без руху та надав Гаврилюку О.В. десятиденний строк для усунення недоліків.

Гаврилюк О.В. подав клопотання про звільнення його від сплати судового збору за подання апеляційної скарги, посилячись на те, що розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру його річного доходу. Волинський апеляційний суд ухвалою від 7 жовтня 2024 року у задоволенні клопотання Гаврилюка О.В. відмовив, оскільки він не надав належних та допустимих доказів, які були б підставою для звільнення його від сплати судового збору, та продовжив строк залишення апеляційної скарги без руху.

Гаврилюк О.В. 8 жовтня 2024 року повторно подав клопотання про звільнення його від сплати судового збору за подання апеляційної скарги, посилячись на те, що він є учасником бойових дій, а тому підлягає звільненню від сплати судового збору. Волинський апеляційний суд ухвалою від 10 жовтня 2024 року у задоволенні клопотання Гаврилюка О.В. відмовив, оскільки предметом позову не є захист саме соціальних гарантій, наданих законом Гаврилюку О.В. як учаснику бойових дій.

У зв'язку з тим, що Гаврилюк О.В. станом на 12 листопада 2024 року не сплатив судового збору за подання апеляційної скарги, Волинський апеляційний суд ухвалою від 12 листопада 2024 року визнав її неподаною та повернув Гаврилюку О.В.

Не погодившись із указаною ухвалою Волинського апеляційного суду, Гаврилюк О.В. звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду ухвалою від 10 грудня 2024 року відмовила у відкритті касаційного провадження, зазначивши, що «апеляційний суд, врахувавши предмет та підстави позову, зробив обґрунтований висновок, що у цій справі Гаврилюк О.В. як учасник бойових дій не звільнений від сплати судового збору, оскільки зміст заявлених позивачем вимог свідчить, що вони не пов'язані з виконанням ним військових обов'язків та не стосуються його службових обов'язків, захисту його прав як учасника бойових дій»; «оскільки позивач не усунув недоліки скарги в строк, наданий судом ухвалою від 10 жовтня 2024 року, апеляційний суд повернув його апеляційну скаргу відповідно до закону».

1.2. Гаврилюк О.В. зазначає, що «неконституційність положень статті 22 Закону <...> полягає в частині обмеження доступу до національного правосуддя ветеранам

війни (учасникам бойових дій) за подання позовних заяв, апеляційних та касаційних скарг до судових інстанцій різних рівнів».

На думку автора клопотання, на підставі частини другої статті 22 Закону «ветерани війни (учасники бойових дій) можуть звернутися до судів різних рівнів за подання позовних заяв, апеляційних та касаційних скарг без сплати судового збору лише у випадках порушення, наданих їм статтею 12 Закону <...> соціальних пільг та гарантій (соціальних прав)».

Суб'єкт права на конституційну скаргу твердить, що застосування оспорюваних приписів Закону в остаточному судовому рішенні позбавило його «вільного доступу до правосуддя, як пільгової категорії громадян — ветерана війни (учасника бойових дій)» і на підставі цих приписів йому «було відмовлено у звільненні від сплати судового збору за подання апеляційної скарги, а також відмовлено в оскарженні у касаційному порядку відмови суду апеляційної інстанції у прийнятті до розгляду апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції».

Обґрунтовуючи свої твердження, Гаврилюк О.В. цитує приписи Конституції України, Закону, Закону України «Про судовий збір», а також посилається на судові рішення у його справі, копії яких долучено до конституційної скарги.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги бачається, що Гаврилюк О.В., твердячи про невідповідність Конституції України (неконституційність) статті 22 Закону, не обґрунтував, як саме оспорювані приписи Закону порушують його конституційне право на судовий захист, та не аргументував своїх тверджень щодо їх невідповідності частинам першій, другій статті 22, «окремим приписам» частини другої статті 55, частині першій статті 64 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу обмежився цитуванням Конституції України, законів України та фактично висловив незгоду із законодавчим регулюванням встановлення учасникам бойових дій пільг зі сплати судового збору, а також із судовими рішеннями у своїй справі, зокрема в частині застосування судами апеляційної та касаційної інстанцій у цій справі оспорюваних приписів Закону.

Конституційний Суд України неодноразово вказував, що особа, яка звертається до Конституційного Суду України, повинна не лише зазначити, а й обґрунтувати, як саме закон (його окремі приписи), який був застосований в остаточному судовому рішенні в її справі, порушує її гарантоване Конституцією України право [ухвали Першого сенату Конституційного Суду України від 13 червня 2018 року № 20-у(I)/2018, Другого сенату Конституційного Суду України від 10 травня 2023 року № 35-у(II)/2023]; цитування Конституції України, наведення змісту законів України без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваних норм закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності [ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 24 травня 2018 року № 23-у/2018, від 24 травня 2018 року № 24-у/2018,

від 31 травня 2018 року № 27-у/2018, від 7 червня 2018 року № 34-у/2018, Ухвала Першого сенату Конституційного Суду України від 22 березня 2023 року № 3-уп(I)/2023]; незгоду з судовими рішеннями не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень закону [ухвали Другого сенату Конституційного Суду України від 6 червня 2018 року № 17-у(II)/2018, від 23 лютого 2022 року № 5-у(II)/2022, від 7 вересня 2022 року № 5-уп(II)/2022].

Наведене свідчить, що Гаврилюк О.В. не обґрунтував тверджень щодо неконституційності статті 22 Закону, а отже, не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гаврилюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Бригинця Миколи Васильовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 статті 12
Закону України «Про соціальний і правовий захист
військовослужбовців та членів їх сімей»
від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ у редакції Закону України
«Про внесення змін до статті 12 Закону України
„Про соціальний і правовий захист військовослужбовців
та членів їх сімей“» від 24 червня 2004 року № 1865-IV**

Київ
27 березня 2025 року
№ 28-1(II)/2025

Справа № 3-35/2025(72/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бригинця Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 15, ст. 190) у редакції Закону України «Про внесення змін до статті 12 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей“» від 24 червня 2004 року № 1865-IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 45, ст. 503).

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернувся Бригинець М.В. із клопотанням перевірити на відповідність статті 1, частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині другій статті 19, частинам другій, третій статті 22, частині першій статті 58, частині першій статті 64, пункту 6 частини першої статті 92 Конституції України

(конституційність) абзац перший пункту 1, абзац перший пункту 9 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XII у редакції Закону України «Про внесення змін до статті 12 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей“» від 24 червня 2004 року № 1865–IV (далі — Закон).

Абзацом першим пункту 1 статті 12 Закону встановлено, що:

«Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР та іншими нормативно-правовими актами».

Абзацом першим пункту 9 статті 12 Закону встановлено, що:

«Військовослужбовці, що перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, при звільненні з військової служби в запас або у відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку із скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості використання на військовій службі залишаються на цьому обліку у військовій частині до одержання житла з державного житлового фонду, а в разі її розформування — у військових комісаріатах і квартирно-експлуатаційних частинах районів та користуються правом позачергового одержання житла».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Бригинець М.В. у червні 2022 року звернувся в Чернігівський окружний адміністративний суд з позовом до Чернігівського обласного військового комісаріату в особі житлової комісії, у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення цієї комісії у формі протоколу про виключення з квартирного обліку його зятя та двох онуків та зобов'язати відповідача надати йому житлове приміщення на склад його сім'ї з п'яти осіб.

Чернігівський окружний адміністративний суд рішенням від 11 січня 2023 року в позові відмовив. Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 4 квітня 2023 року в позові відмовив, проте змінив мотивувальну частину рішення суду першої інстанції. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду постановою від 22 травня 2024 року рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 11 січня 2023 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 4 квітня 2023 року залишив без змін.

Остаточним судовим рішенням у справі суб'єкта права на конституційну скаргу є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 22 травня 2024 року, а отже, Бригинець М.В. мав реалізувати право на звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою до 22 серпня 2024 року.

Уперше Бригинець М.В. звернувся з конституційною скаргою до Конституційного Суду України у визначений Законом України «Про Конституційний Суд України» строк, проте Секретаріат Конституційного Суду України її повернув у зв'язку з виявленими недоліками. Повторно Бригинець М.В. звернувся з конституційною скаргою 26 лютого 2025 року. У конституційній скарзі порушено питання про поновлення строку для звернення з конституційною скаргою до Конституційного Суду України.

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України, розв'язуючи питання про поновлення строку подання конституційної скарги до Конституційного Суду України, ураховує умови воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 зі змінами, зокрема ускладнення реалізації прав і свобод людини, гарантованих Кон-

ституцією України, та наголошує на тому, що конституційне право на судовий захист не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану (частина друга статті 64 Конституції України).

Отже, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України вважає за можливе поновити пропущений строк подання конституційної скарги.

На думку Бригинця М.В., суть неконституційності абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 Закону, які були застосовані в остаточному судовому рішенні, полягає в тому, що оспорювані приписи Закону набрали чинності з 1 січня 2005 року. Тобто стосовно осіб, які перебували на квартирному обліку до 1 січня 2005 року, ці приписи не повинні застосовуватися, оскільки вони порушують право осіб на безоплатне житло.

На підтвердження своєї позиції Бригинець М.В. посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України, Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, рішення Європейського суду з прав людини, Закон, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститися обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо, зокрема, зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Отже, суб'єкт права на конституційну скаргу, твердячи про невідповідність Закону (його окремих приписів) Конституції України, повинен навести аргументи, які свідчили б про обґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги.

Бригинець М.В., аргументуючи неконституційність абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 статті 12 Закону, висловлює незгоду із законодавчим регулюванням порядку обліку військових, які потребують поліпшення житлових умов, що не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень про невідповідність Конституції України оспорюваних приписів Закону в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

У конституційній скарзі Бригинець М.В. указує на те, що оспорювані приписи Закону набрали чинності лише з 1 січня 2005 року і не можуть бути застосовані до осіб, які перебували на квартирному обліку ще до 1 січня 2005 року. Проте посилання на те, що оспорювані приписи Закону не підлягають застосуванню до 1 січня 2005 року, не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності, а є лише незгодою з результатом вирішення справи судами системи судоустрою.

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України, оцінюючи доводи суб'єкта права на конституційну скаргу, дійшла висновку, що конституційна скарга Бригинця М.В. не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, абзацу першому частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бригинця Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого пункту 1, абзацу першого пункту 9 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XII у редакції Закону України «Про внесення змін до статті 12 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей“» від 24 червня 2004 року № 1865–IV на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Денисенка Бориса Миколайовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини третьої статті 307, статті 309
Кримінального процесуального кодексу України**

Київ
16 квітня 2025 року
№ 29-1(II)/2025

Справа № 3-46/2025(93/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Денисенка Бориса Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 307, статті 309 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Денисенко Б.М. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 3, частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, пунктам 1, 3, 8 частини другої статті 129 Конституції України частину третю статті 307, статтю 309 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс) «щодо заборони (неможливості) апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову у скасуванні арешту майна в порядку статті 174 Кримінального процесуального кодексу України, в тому числі особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування у кримінальному провадженні».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке. Денисенко Б.М. звернувся до Білоцерківського міськрайонного суду Київської області з клопотанням про скасування арешту майна Шуляка О.В., який є його боржником, накладеного ухвалою слідчого судді Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 19 березня 2021 року. Суд ухвалою від 4 грудня 2024 року залишив

вказане клопотання без задоволення. Слідчий суддя зазначив, що ухвалу, якою накладено арешт на майно, було оскаржено в апеляційному порядку та залишено без змін. В ухвалі слідчого судді Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 4 грудня 2024 року про відмову в знятті арешту з майна вказано, що ухвала оскарженню не підлягає.

Денисенко Б.М. не погодився з таким рішенням суду першої інстанції та звернувся з апеляційною скаргою до Київського апеляційного суду, який ухвалою від 13 січня 2025 року відмовив у відкритті апеляційного провадження у зв'язку з тим, що ухвала про відмову у скасуванні арешту майна, постановлена на підставі частини першої статті 174 Кодексу, апеляційному оскарженню не підлягає. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду ухвалою від 22 січня 2025 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою Денисенка Б.М. на ухвалу Київського апеляційного суду від 13 січня 2025 року з підстав, що клопотання про скасування арешту майна не підлягає перегляду в апеляційному порядку.

2.1. Автор клопотання вважає, що оспорювані приписи Кодексу щодо неможливості апеляційного оскарження ухвали про відмову у скасуванні арешту майна є неконституційними, оскільки «це прямо змінює зміст ст. 129 Конституції України».

На підтвердження своєї позиції Денисенко Б.М. посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України, Кодекс, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Остаточним судовим рішенням у своїй справі Денисенко Б.М. визначив ухвалу Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 22 січня 2025 року про відмову у відкритті касаційного провадження, в якій було застосовано статтю 309 Кодексу, а частину третю статті 307 Кодексу не застосовано.

Конституційний Суд України наголошував, що «право на апеляційний перегляд справи, передбачене пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України, є гарантованим правом на перегляд у суді апеляційної інстанції справи, розглянутої судом першої інстанції по суті. Водночас зазначений конституційний припис не позбавляє законодавця повноваження передбачити можливість апеляційного оскарження будь-якого рішення, що його ухвалює суд під час розгляду справи, але не вирішує її по суті, або встановити обмеження чи заборону на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті» (абзац восьмий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 17 березня 2020 року № 5-р/2020).

З аналізу конституційної скарги вбачається, що Денисенко Б.М. не погоджується з тим, як суди системи судоустрою застосовують приписи статей 307, 309 Кодексу, що не можна вважати належним обґрунтуванням їх неконституційності.

Отже, Денисенко Б.М. не навів аргументів щодо невідповідності Конституції України частини третьої статті 307, статті 309, чим не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Денисенка Бориса Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 307, статті 309 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу восьмої частини четвертої статті 183
Кримінального процесуального кодексу України**

Київ
23 квітня 2025 року
№ 30-3(II)/2025

Справа № 3-47/2025(94/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмої частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Гнезділов С.О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статті 24 Конституції України (конституційність) абзац восьмий частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс), згідно з яким «під час дії воєнного стану слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109–114², 258–258⁶, 260, 261, 402–405, 407, 408, 429, 437–442¹ Кримінального кодексу України».

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке. Старший слідчий Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань у межах кримінального провадження № 42024052210003371 від 23 вересня 2024 року повідомив військовослужбовцю Гнезділову С.О. 10 жовтня 2024 року про підозру у вчи-

ненні кримінального правопорушення, визначеного частиною четвертою статті 408 Кримінального кодексу України (далі — КК України).

У межах зазначеного кримінального провадження старший слідчий Головного слідчого управління Державного бюро розслідувань за погодженням із прокурором звернувся до Печерського районного суду міста Києва з клопотанням про застосування щодо Гнезділова С.О. запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

Слідчий суддя Печерського районного суду міста Києва ухвалою від 11 жовтня 2024 року задовольнив указане клопотання та застосував до Гнезділова С.О. запобіжний захід у виді тримання під вартою з утриманням на гауптвахті Центрального управління Військової служби правопорядку.

Не погоджуючись з указаною ухвалою Печерського районного суду міста Києва, захисник Шадрін О.С., який діяв в інтересах Гнезділова С.О., звернувся до Київського апеляційного суду з апеляційною скаргою.

Київський апеляційний суд ухвалою від 19 листопада 2024 року апеляційну скаргу захисника Шадріна О.С. залишив без задоволення, а ухвалу слідчого судді Печерського районного суду міста Києва від 11 жовтня 2024 року — без зміни. Суд апеляційної інстанції послався на приписи частини четвертої статті 183 Кодексу та зазначив, що «рішення слідчого судді є законним, обґрунтованим і вмотивованим, оскільки постановлене згідно норм кримінального процесуального закону з ретельним дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК України, та ухвалене на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені достатніми даними, дослідженими та об'єктивно оціненими судом, в порядку та в межах, передбачених на даній стадії кримінального провадження».

Ухвалою Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська від 23 січня 2025 року Гнезділова С.О. звільнено від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, визначеного частиною четвертою статті 408 КК України, на підставі частини п'ятої статті 401 КК України, а кримінальне провадження закрито. Застосований раніше до Гнезділова С.О. запобіжний захід у вигляді тримання під вартою скасовано.

1.2. Гнезділов С.О. твердить, що «віднесення військовослужбовців, які боронять України та вчинили непокору, самовільне залишення частини або дезертирство, до небезпечних злочинів на рівні зі зрадниками України, терористами та воєнними злочинцями — є нічим іншим, як дискримінація за сферою діяльності». За його словами, «внаслідок таких дискримінаційних положень, що не відповідають Конституції України, до військовослужбовців застосовується виключно найсуворіший запобіжний захід (тримання під вартою), а суд наділений ще повноваженнями позбавити їх права на внесення застави».

На думку автора клопотання, оспорювані приписи Кодексу не відповідають Конституції України, оскільки «встановлюють безальтернативне тримання під вартою окремих категорій осіб, що суперечить принципу рівності перед законом (ст. 24 Конституції України). Внаслідок чого порушено без належного обґрунтування право скаргника на свободу і особисту недоторканність, гарантоване ст. 29 Конституції України».

Обґрунтовуючи свої твердження, суб'єкт права на конституційну скаргу наводить приписи Конституції України, Кодексу, а також посилається на судові рішення у своїй справі, копії яких долучено до конституційної скарги.

Гнезділов С.О. також просить «визнати поважними причини пропуску тримісячного строку, визначеного для подання конституційної скарги».

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Згідно зі статтею 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону, та якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі приписи), сплинуло не більше трьох місяців (абзац перший, пункт 2 частини першої); як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Конституційний Суд України визнає її розгляд потрібним із мотивів суспільного інтересу (частина друга); якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку (частина третя).

У конституційній скарзі Гнезділов С.О. зазначає про «причини пропуску тримісячного строку, визначеного для подання конституційної скарги» і просить визнати їх поважними. Тобто автор клопотання фактично просить поновити пропущений строк подання конституційної скарги.

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України з огляду на доводи, наведені суб'єктом права на конституційну скаргу, вважає за можливе поновити строк подання конституційної скарги.

2.2. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги убачається, що Гнезділов С.О., цитуючи приписи Конституції України, Кодексу, не навів аргументів щодо неконституційності абзацу восьмою частини четвертої статті 183 Кодексу, а лише висловив незгоду із судовими рішеннями в його справі, із законодавчим регулюванням обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою у кримінальному провадженні щодо злочинів, визначених статтями 109–114², 258–258⁵, 260, 261, 402–405, 407, 408, 429, 437–442 КК України, а також із порядком реалізації установленого оспорюваними приписами Кодексу процесуального права слідчого судді, суду. Зокрема, автор клопотання висловлює припущення про дискримінаційний характер оспорюваних приписів Кодексу, проте не підкріплює його аргументами.

Конституційний Суд України неодноразово вказував, що цитування Конституції України, наведення змісту законів України без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваних норм закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності [ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 24 травня 2018 року № 23-у/2018, від 24 травня 2018 року № 24-у/2018, від 31 травня 2018 року № 27-у/2018, від 7 червня 2018 року № 34-у/2018, Ухвала Першого сенату Конституційного Суду України від 22 березня 2023 року № 3-уп(І)/2023]; незгоду із законодавчим регулюванням, судовими рішеннями у справі не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних приписів закону [ухвали

Другого сенату Конституційного Суду України від 6 червня 2018 року № 17-у(II)/2018, від 17 липня 2019 року № 49-у(II)/2019, від 15 вересня 2021 року № 14-у(II)/2021, від 23 лютого 2022 року № 5-у(II)/2022, від 7 вересня 2022 року № 5-уп(II)/2022]; припущення не можна вважати аргументами на підтвердження неконституційності правових актів чи їх окремих приписів (ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 13 листопада 2018 року № 69-у/2018, від 18 квітня 2019 року № 18-у/2019).

Гнезділов С.О. не обґрунтував тверджень щодо неконституційності абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кодексу, а отже, не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Касьяненка Бориса Павловича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
першого речення частини першої, частини п'ятої статті 214,
частини четвертої статті 424
Кримінального процесуального кодексу України**

Київ
30 квітня 2025 року
№ 32-1(II)/2025

Справа № 3-57/2025(115/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Касьяненка Бориса Павловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) першого речення частини першої, частини п'ятої статті 214, частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Касьяненко Б.П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити:

— перше речення частини першої, частину п'яту статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс) на відповідність частині другій статті 3, частинам першій, другій статті 24, частинам другій, шостій статті 55, частині першій, пункту 1 частини другої статті 129 Конституції України;

— частину четверту статті 424 Кодексу на відповідність частині другій статті 3, частині третій статті 22, частинам першій, другій статті 24, частинам другій, шостій статті 55, частині першій, пункту 1 частини другої статті 129 Конституції України.

У статті 214 Кодексу визначено, що:

— «слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостій-

ного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань» (перше речення частини першої);

— «до Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:

- 1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;
- 3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;
- 4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;
- 5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;
- 7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань.

У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження» (частина п'ята).

Згідно із частиною четвертою статті 424 Кодексу «ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Слідчий суддя Печерського районного суду міста Києва ухвалою від 2 липня 2024 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного суду від 26 грудня 2024 року, залишив без задоволення скаргу Касьяненка Б.П. на бездіяльність уповноважених осіб Головного слідчого управління Національної поліції України, яка полягає у невнесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за заявою від 19 травня 2024 року.

Слідчий суддя Вищого антикорупційного суду ухвалою від 2 січня 2025 року, залишеною без змін ухвалою Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 9 січня 2025 року, відмовив у задоволенні скарги Касьяненка Б.П. на бездіяльність уповноважених осіб Національного антикорупційного бюро України щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Слідчий суддя Вінницького міського суду Вінницької області ухвалою від 18 березня 2025 року, залишеною без змін ухвалою Вінницького апеляційного суду від 2 квітня 2025 року, відмовив у задоволенні скарги Касьяненка Б.П. на бездіяльність Управління Служби безпеки України у Вінницькій області щодо невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за заявою від 5 березня 2025 року.

Ухвали слідчого судді Печерського районного суду міста Києва від 2 липня 2024 року та Київського апеляційного суду від 26 грудня 2024 року Касьяненко Б.П.

оскаржив у касаційному порядку. Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати ухвалою від 6 березня 2025 року відмовив у відкритті касаційного провадження, вказавши, що касаційну скаргу подано на судові рішення, які не підлягають оскарженню в касаційному порядку. Посилаючись на частину четверту статті 424 Кодексу, названий суд виснував, що приписи цієї статті Кодексу визначають неможливість оскарження в касаційному порядку ухвал слідчих суддів та ухвал апеляційного суду за результатами розгляду апеляційної скарги на такі ухвали.

На думку автора клопотання, унаслідок застосування оспорюваних приписів Кодексу порушено його право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, гарантовані частинами другою, шостою статті 55 Конституції України.

На підтвердження своїх доводів Касьяненко Б.П. посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу, Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

З аналізу конституційної скарги випливає, що, аргументуючи невідповідність Конституції України оспорюваних приписів Кодексу, Касьяненко Б.П. твердить, що закон має бути застосований однаково до всіх осіб та ситуацій; якщо один суд задовольняє скаргу, а інший не задовольняє, то це свідчить про різне тлумачення або вибіркове застосування закону, що є, на його думку, порушенням принципів рівності громадян перед законом та юридичної визначеності. Тобто Касьяненко Б.П. висловлює незгоду із судовими рішеннями у своїй справі, намагаючись довести, зокрема, що суд неправильно витлумачив перше речення частини першої, частину п'яту статті 214 Кодексу. Однак незгода із судовими рішеннями не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних приписів Кодексу. Крім того, здійснення конституційного контролю щодо актів судових органів не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Касьяненка Бориса Павловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) першого речення частини першої, частини п'ятої статті 214, частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Проданюка Богдана Михайловича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
другого речення абзацу першого частини другої статті 11
Закону України «Про інформацію»**

Київ

6 травня 2025 року

№ 34-3(II)/2025

Справа № 3-58/2025(116/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Проданюка Богдана Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) другого речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 48, ст. 650) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Проданюк Б.М. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині першій статті 32 Конституції України (конституційність) друге речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657–XII зі змінами (далі — Закон), згідно з яким «до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження».

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Проданюк Б.М. у березні 2025 року звернувся до Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області зі скаргою на бездіяльність посадових осіб Ніжинського районного управління поліції Головного управління Національної поліції України в Чернігівській області, яка полягала у невнесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, викладених у його заяві від 6 березня 2025 року про вчинення невідомо-

ними особами кримінального правопорушення, визначеного частиною першою статті 182 Кримінального кодексу України.

У заяві про кримінальне правопорушення від 6 березня 2025 року Проданюк Б.М. стверджував, що невідомі особи у серпні 2024 року використали його персональні дані (прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання) та додали підроблений підпис для заповнення електронного звернення на офіційному вебсайті Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. У зверненні повідомлялося про порушення Комунальним підприємством «Виробниче управління комунального господарства» вимог щодо порядку формування, встановлення та застосування тарифу на послуги з управління побутовими відходами.

Слідчий суддя Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області ухвалою від 14 березня 2025 року скаргу Проданюка Б.М. залишив без задоволення.

Не погодившись із указаною ухвалою, Проданюк Б.М. звернувся до Чернігівського апеляційного суду з апеляційною скаргою.

Чернігівський апеляційний суд ухвалою від 25 березня 2025 року апеляційну скаргу Проданюка Б.М. залишив без задоволення, а ухвалу слідчого судді Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 14 березня 2025 року — без змін. В ухвалі суд апеляційної інстанції послався на частину першу, абзац перший частини другої статті 11 Закону та зазначив, що зміст інформації, яку надав суду Проданюк Б.М., «не містить достатньо даних для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування». Крім того, апеляційний суд зазначив, що «фактично та інформація про яку вказує скаргжник, як конфіденційна, не є такою, оскільки не відповідає положенням Закону <...>».

1.2. Проданюк Б.М. твердить, що «застосування приписів ч. 2 ст. 11 Закону <...> порушує гарантоване Конституцією України право скаргжника на невтручання в його особисте і сімейне життя, оскільки збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручання в її особисте та сімейне життя», а також «позбавляє <...> права на захист від кримінального правопорушення (проступку) за порушення недоторканості приватного життя, яке передбачено ч. 1 ст. 182 КК України».

Обґрунтовуючи свої твердження, суб'єкт права на конституційну скаргу наводить приписи Конституції України, Закону, посилається на Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012, а також на судові рішення у своїй справі, копії яких долучено до конституційної скарги.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що Проданюк Б.М., твердячи про невідповідність Конституції України (неконституційність) другого речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону, не обґрунтував, як саме оспорюваний припис

Закону порушує його конституційне право на невтручання в його особисте і сімейне життя, та не аргументував своїх тверджень щодо його невідповідності частині першій статті 32 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу обмежився цитуванням Конституції України, Закону, посиланням на Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 та фактично висловив незгоду із судовими рішеннями у своїй справі, зокрема в частині застосування судами у цій справі оспорюваного припису Закону.

Конституційний Суд України неодноразово вказував, що особа, яка звертається до Конституційного Суду України, повинна не лише зазначити, а й обґрунтувати, як саме закон (його окремі приписи), який був застосований в остаточному судовому рішенні в її справі, порушує її гарантоване Конституцією України право [ухвали Першого сенату Конституційного Суду України від 13 червня 2018 року № 20-у(I)/2018, Другого сенату Конституційного Суду України від 10 травня 2023 року № 35-у(II)/2023]; цитування Конституції України, наведення змісту законів України без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваних норм закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності [ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 24 травня 2018 року № 23-у/2018, від 24 травня 2018 року № 24-у/2018, від 31 травня 2018 року № 27-у/2018, від 7 червня 2018 року № 34-у/2018, Ухвала Першого сенату Конституційного Суду України від 22 березня 2023 року № 3-уп(I)/2023]; незгоду з судовими рішеннями не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних приписів закону [ухвали Другого сенату Конституційного Суду України від 6 червня 2018 року № 17-у(II)/2018, від 23 лютого 2022 року № 5-у(II)/2022, від 7 вересня 2022 року № 5-уп(II)/2022].

Наведене свідчить, що Проданюк Б.М. не обґрунтував тверджень щодо неконституційності другого речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону, а отже, не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Проданюка Богдана Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) другого речення абзацу першого частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657–XII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Сагателяна Артака Бабкеновича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини другої статті 132¹
Кодексу України про адміністративні правопорушення**

Київ
28 травня 2025 року
№ 37-1(II)/2025

Справа № 3-68/2025(137/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сагателяна Артака Бабкеновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 132¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. До Конституційного Суду України звернувся Сагателян А.Б. із клопотанням перевірити на відповідність статтям 8, 21, 22, частинам першій, другій статті 24, частині першій статті 28, частинам першій, четвертій статті 41, частині першій статті 42, частині другій статті 61, частинам першій, третій статті 62, частині першій статті 64, частині першій статті 68 Конституції України (конституційність) частину другу статті 132¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — Кодекс).

Частиною другою статті 132¹ Кодексу визначено, що:

«Перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм під час руху великогабаритними і великоваговими транспортними засобами автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами — тягне за собою накладення штрафу в розмірі: п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм від 5 % до 10 % включно; однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 10 %, але

не більше 20 %; двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 20 %, але не більше 30 %; трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — у разі перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм понад 30 %».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Старший державний інспектор відділу впровадження систем автоматичної фіксації порушень Департаменту державного нагляду (контролю) за безпекою на наземному транспорті Державної служби України з безпеки на транспорті 15 липня 2024 року виніс постанову серії АА №00020620, згідно з якою встановлено, що 25 червня 2024 року о 12 год. 44 хв. за адресою: траса Н-07, км 291+793, Сумська область, автоматичний пункт фіксації адміністративних правопорушень у сфері безпеки на автомобільному транспорті зафіксував транспортний засіб IVECO TRAKKER AD380T41, д.н.з. АІ6696НО, на якому Сагателян А.Б. допустив рух транспортного засобу із перевищенням нормативних параметрів, зазначених у підпункті 22.5 пункту 22 Правил дорожнього руху України, — перевищення загальної маси транспортного засобу на 6.096% (1.585 тон) при дозволений максимальній фактичній масі 26 тон, у зв'язку з чим Сагателян А.Б. притягнуто до адміністративної відповідальності, визначеної частиною другою статті 132¹ Кодексу, та накладено стягнення у виді штрафу у розмірі 8500 грн.

Сагателян А.Б. звернувся до Бахмацького районного суду Чернігівської області з позовом до Державної служби України з безпеки на транспорті, у якому просив скасувати зазначену постанову Державної служби України з безпеки на транспорті. Ухвалою Бахмацького районного суду Чернігівської області від 29 листопада 2024 року, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 28 січня 2025 року, в задоволенні позову відмовлено. Зазначені суди послалися на статтю 14³ Кодексу, згідно з якою адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері безпеки на автомобільному транспорті, визначені, зокрема, частиною другою статті 132¹ Кодексу, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, а також у автоматичному режимі, несе відповідальна особа, зокрема керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб.

На думку Сагателяна А.Б., суть оспорованих приписів Кодексу, які були застосовані в остаточному судовому рішенні, полягає в тому, що великогабаритними та великоваговими транспортними засобами переважно користуються або фізичні особи — підприємці, або юридичні особи заради ведення власної справи. Систематичні постанови про адміністративні правопорушення надходять таким особам часто саме у зв'язку із невідповідністю вимірів, що проводять автоматичні ваги на дорозі, дійсним габаритно-ваговим показникам. Відповідальність за такі правопорушення обмежена невиправдано високими штрафами. У цьому випадку порушено частину першу статті 42 Конституції України (право на підприємницьку діяльність, яке є фундаментальним для забезпечення економічного розвитку та самореалізації громадян), адже високі штрафи, визначені частиною другою статті 132¹ Кодексу, можуть необґрунтовано обмежувати право на підприємницьку діяльність, особливо для малих підприємств, що займаються транспортними перевезеннями.

На підтвердження своєї позиції Сагателян А.Б. посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України, Кодекс, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститися обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Аналіз конституційної скарги та долучених до неї документів свідчить, що автор клопотання не погоджується з правозастосувальним актом — постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 28 січня 2025 року, якою залишено без змін рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 29 листопада 2024 року, про відмову у задоволенні позову.

У конституційній скарзі Сагателян А.Б. вказує на неконституційність частини другої статті 132¹ Кодексу та висловлює незгоду із законодавчим установленням габаритно-вагових норм під час руху великогабаритними і великоваговими транспортними засобами автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами, що не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України оспорюваних приписів Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України». Оскільки Держава Україна має право встановлювати визначені правила дорожнього руху та адміністративну відповідальність у разі їх порушення, то відповідно посилання автора клопотання на порушення прав підприємців та економічну недоцільність накладення штрафу є його власним переконанням стосовно несправедливості штрафних санкцій.

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України, оцінюючи доводи суб'єкта права на конституційну скаргу, дійшла висновку, що конституційна скарга Сагателяна А.Б. не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, абзацу першому частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сагателяна Артака Бабкеновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 132¹ Кодексу України про адміністративні

правопорушення на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ»
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2
Закону України «Про публічні закупівлі»**

Київ
4 червня 2025 року
№ 38-3(II)/2025

Справа № 3-74/2025(150/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 9, ст. 89) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О.О. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» (далі — Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статтям 1, 8, частині першій статті 19 Конституції України (конституційність) окремий припис абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII зі змінами (далі — Закон), а саме «якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі».

1.1. Державне підприємство «Антонов», правонаступником якого є Акціонерне підприємство «Антонов» (далі — АП «Антонов»), та Товариство 22 вересня 2021 року уклали договір (далі — Договір), за умовами якого Товариство зобов'язалося постави-

ти комплектуючі вироби (елементи електронних схем), а АП «Антонов» — прийняти та оплатити товар на умовах, визначених цим договором.

Сторони 7 жовтня 2021 року уклали додаткову угоду № 1 до Договору, згідно з якою збільшено об'єм закупівлі товару та збільшено суму договору.

Товариство у січні 2024 року звернулося до Господарського суду міста Києва з позовом до АП «Антонов» про визнання Договору та додаткової угоди № 1 до Договору недійсними, вважаючи, що Договір між Товариством та АП «Антонов» та додаткова угода № 1 до Договору укладені з порушенням Закону, без дотримання інтересів держави, що не відповідає вимогам частини першої статті 203 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс).

Господарський суд міста Києва рішенням від 2 квітня 2024 року, залишеним без зміни постановою Північного апеляційного господарського суду від 5 листопада 2024 року, у задоволенні позову Товариства відмовив. Судові рішення мотивовано тим, що позивач не довів суду належними та допустимими доказами наявність ознак недійсності оспорюваних ним правочинів, оскільки АП «Антонов» не відповідає критеріям замовника, які визначені статтею 2 Закону.

Верховний Суд постановою від 4 лютого 2025 року залишив без задоволення касаційну скаргу Товариства; рішення Господарського суду міста Києва від 2 квітня 2024 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 5 листопада 2024 року — без змін та вказав, що АП «Антонов» не є замовником у розумінні Закону, крім того, відсутні будь-які розпорядчі документи, рішення органу виконавчої влади, якими б держава покладала на АП «Антонов» забезпечення певних суспільних потреб, які б виконувалися не на комерційній основі.

1.2. На думку Товариства, окремий припис абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону не відповідає статтям 1, 8 та частині першій статті 19 Конституції України, а саме «вимогам, які визначені щодо правового порядку та правової держави».

На підтвердження своєї позиції суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, Закон, Кодекс, Господарський кодекс України, листи Міністерства економіки України та Акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість», а також на судові рішення у його справі.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України; конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано (стаття 151¹ Конституції України).

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55).

2.2. Суб'єкт права на конституційну скаргу твердить про невідповідність статтям 1, 8, частині першій статті 19 Конституції України окремого припису абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону, а саме «якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі», та зазначає, що суди на підставі установчих та інших документів встановили, що АП «Антонов» здійснює свою діяльність на промисловій та комерційній основі, отже, не є замовником у розумінні Закону.

На думку автора клопотання, під час розгляду його справи суди неоднозначно витлумачили пункт 3 частини першої статті 2 Закону та не взяли до уваги, що «слова „якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі“ поширюються на всі умови щодо підприємств, які забезпечують потреби держави та мають одну з трьох визначених ознак, наприклад, здійснюють діяльність за рахунок бюджетних коштів».

2.3. Аналіз конституційної скарги свідчить, що доводи, наведені у конституційній скарзі, зведено до висловлення власного тлумачення підстав застосування пункту 3 частини першої статті 2 Закону під час здійснення публічних закупівель та визначення приналежності особи до категорії замовників у розумінні Закону, а також незгоди з судовими рішеннями у його справі.

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України вважає, що цитування приписів Конституції України, рішень Конституційного Суду України та висловлення незгоди з тлумаченням та застосуванням судами норм права не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваного положення Закону у розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКМТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису абзацу першого пункту 3 частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Головієнка Петра Васильовича
про відповідність Конституції України (конституційність)
частини четвертої статті 424
Кримінального процесуального кодексу України**

Київ
4 червня 2025 року
№ 40-2(II)/2025

Справа № 3-72/2025(144/25)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Лемак Василь Васильович (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Головієнка Петра Васильовича про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Лемака В.В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Головієнко П.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину четверту статті 424 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Відповідно до частини четвертої статті 424 Кодексу ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають.

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів убачається, що Головієнко П.В. звернувся до Коростишівського районного суду Житомирської області із заявою про роз'яснення ухвали слідчого судді цього суду від 12 червня 2024 року.

Слідчий суддя Коростишівського районного суду Житомирської області ухвалою від 17 вересня 2024 року, залишеною без змін ухвалою Житомирського апеляційного

суду від 20 листопада 2024 року, повернув заяву Головієнка П.В. щодо роз'яснення зазначеної ухвали суду.

Не погоджуючись із такими судовими рішеннями, автор клопотання звернувся до Верховного Суду.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду ухвалою від 13 лютого 2025 року відмовила Головієнку П.В. у відкритті касаційного провадження за його касаційною скаргою на ухвалу слідчого судді Коростишівського районного суду Житомирської області від 17 вересня 2024 року та ухвалу Житомирського апеляційного суду від 20 листопада 2024 року.

1.2. Автор клопотання просить перевірити частину четверту статті 424 Кодексу на відповідність пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Твердячи про неконституційність частини четвертої статті 424 Кодексу, суб'єкт права на конституційну скаргу зазначає, що оспорювані приписи Кодексу встановлюють заборону касаційного оскарження в кримінальному провадженні ухвали слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а отже, це створює перешкоди у доступі до правосуддя та суперечить приписам пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

До конституційної скарги долучено копії ухвал слідчого судді Коростишівського районного суду Житомирської області від 17 вересня 2024 року, Житомирського апеляційного суду від 20 листопада 2024 року, колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 13 лютого 2025 року.

Обґрунтовуючи свої твердження щодо неконституційності частини четвертої статті 424 Кодексу, Головієнко П.В. посилається на пункт 8 частини другої статті 129 Конституції України.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України; конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано (стаття 151¹ Конституції України).

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, установленим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55).

Головієнко П.В., твердячи про неконституційність змісту законодавчого регулювання питання обсягу права на касаційне оскарження судових рішень у кримінальному провадженні щодо заборони оскарження в касаційному порядку ухвали слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, зазначив про те, що частина четверта статті 424 Кодексу перешкоджає йому у доступі до правосуддя та суперечить пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Водночас автор клопотання у конституційній скарзі не навів аргументів на підтвердження того, що законодавче регулювання питання обсягу права на касаційне

оскарження судових рішень у кримінальному провадженні щодо заборони оскарження в касаційному порядку ухвали слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку є свавільним та невиправданим державним втручанням у його право на судовий захист (частина перша статті 55 Конституції України) в аспекті доступу до права на касаційне оскарження судового рішення (пункт 8 частини другої статті 129 Конституції України).

Із наведеного випливає, що Головієнко П.В. не дотримав вимог статей 55, 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», зокрема не обґрунтував тверджень щодо неконституційності частини четвертої статті 424 Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Головієнка Петра Васильовича про відповідність Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу першого підпункту 23 пункту 2
розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення»
Закону України «Про вищу освіту»**

Київ
10 червня 2025 року
№ 41-2(II)/2025

Справа № 3-83/2025(172/25)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Лемак Василь Васильович (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 37–38, ст. 2004) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Лемака В.В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Євстіфеев М.І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) абзац перший підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556–VII зі змінами (далі — Закон), яким встановлено, що «у 2022, 2023, 2024, 2025 роках прийом на навчання для здобуття вищої освіти здійснюється в особливому порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, без дотримання вимог цього Закону».

На думку суб'єкта права на конституційну скаргу, оспорюваний припис Закону є таким, що не відповідає статті 6, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 24, частинам першій, четвертій статті 53, пунктам 1, 6 частини першої статті 92 Конституції України.

До конституційної скарги долучено копії рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 листопада 2022 року, постанов Шостого апеляційного адміністративного суду від 2 серпня 2023 року, від 4 червня 2024 року, постанов колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 27 березня 2024 року, від 14 травня 2025 року.

Обґрунтовуючи свої твердження щодо неконституційності оспорюваного припису Закону, автор клопотання посилається на окремі приписи Конституції України, Закону, рішення Конституційного Суду України, а також на судові рішення у своїй справі.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів убагацьється таке.

У серпні 2022 року Євстіфеев М.І. звернувся до суду із позовом до Міністерства освіти і науки України (далі — Міністерство), в якому просив визнати протиправним і нечинним пункт 9 розділу III Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, затвердженого наказом Міністерства від 27 квітня 2022 року № 392, у частині, згідно з якою прийом на навчання вступників за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» за державним або регіональним замовленням для здобуття ступеня магістра за заочною формою здобуття освіти у 2022 році не проводять.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 16 листопада 2022 року позовні вимоги Євстіфеева М.І. задовольнив.

Міністерство оскаржило апеляційним порядком рішення суду першої інстанції.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 2 серпня 2023 року задовольнив апеляційну скаргу Міністерства, скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нову постанову про відмову в задоволенні позову.

Євстіфеев М.І. оскаржив касаційним порядком зазначену постанову суду апеляційної інстанції.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду постановою від 27 березня 2024 року задовольнила частково касаційну скаргу Євстіфеева М.І., скасувала постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 2 серпня 2023 року, а справу скерувала на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Після цього Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 4 червня 2024 року апеляційну скаргу Міністерства залишив без задоволення, а рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 листопада 2022 року — без змін.

Не погоджуючись із такими судовими рішеннями, Міністерство звернулося до Верховного Суду з касаційною скаргою.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду постановою від 14 травня 2025 року касаційну скаргу Міністерства задовольнила, рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 листопада 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 4 червня 2024 року скасувала й ухвалила нову постанову про відмову в задоволенні позову.

3. Розв'язуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України; конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано (стаття 151¹ Конституції України).

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, установленим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих приписів), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55).

3.1. Суб'єкт права на конституційну скаргу твердить, що внаслідок суперечності абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону конституційним нормам і принципам застосування цієї норми Верховним Судом у його справі призвело до порушення його людських прав, гарантованих частиною першою статті 24, частинами першою, четвертою статті 53 Конституції України.

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України зазначає, що оспорюваний припис Закону встановлює, що у 2022, 2023, 2024, 2025 роках прийом на навчання для здобуття вищої освіти здійснюють в особливому порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, без дотримання вимог Закону. Однак припис абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону за своїм характером не встановлює прав і обов'язків автора клопотання, зважаючи на предмет його справи, яку розглядали суди системи судоустрою України.

Тож наведені суб'єктом права на конституційну скаргу доводи не вказують на те, що між змістом оспорюваного припису Закону і порушенням його людських прав, гарантованих частиною першою статті 24, частинами першою, четвертою статті 53 Конституції України, є причиново-наслідковий зв'язок.

Отже, Євстіфеев М.І. не навів аргументів на підтвердження того, що зазначені права порушено внаслідок застосування в його справі абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінце-

ві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556–VII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

ОКРЕМА ДУМКА

**судді Конституційного Суду України Лемака В.В.
стосовно Ухвали Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою
Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності
Конституції України (конституційності) абзацу першого
підпункту 23 пункту 2
розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення»
Закону України «Про вищу освіту»**

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України (далі — Колегія) 10 червня 2025 року Ухвалою № 41-2(II)/2025 (далі — Ухвала) відмовила у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Євстіфеева Микити Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII (далі — Закон).

Підтримуючи Ухвалу, вважаю за доцільне викласти Окрему думку.

Предмет оскарження

Євстіфеев М.І. звернувся до Конституційного Суду України (далі — Суд) із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) абзац перший підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, яким встановлено, що «у 2022, 2023, 2024, 2025 роках прийом на навчання для здобуття вищої освіти здійснюється в особливому порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, без дотримання вимог цього Закону».

Суть і предмет юридичного спору, з яким Євстіфеев М.І. намагався відстояти свій інтерес у судах системи судоустрою України, стосувалися пункту 9 розділу III Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2022 року № 392 в редакції до внесення змін наказом Міністерства освіти і науки України від 8 липня 2024 року № 968, у частині, згідно з якою прийом на навчання вступників за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» за державним або регіональним замовленням для здобуття ступеня магістра за заочною формою здобуття освіти у 2022 році не проводять. За наслідками розгляду в трьох судових інстанціях адміністративної юрисдикції йому відмовлено в задоволенні позовних вимог.

Ураховуючи вимоги Конституції України, зокрема обсяг юрисдикції Суду, в конституційній скарзі предметом оскарження було визначено не припис підзаконного акта, виданого центральним органом виконавчої влади, а припис Закону, яким цей орган виконавчої влади було уповноважено впорядкувати відповідне питання.

Колегія в Ухвалі правильно зазначила, що припис абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону **за своїм характером не встановлює прав і обов'язків автора клопотання, зважаючи на предмет його справи, яку розглядали суди системи судоустрою України**, а також те, що «наведені суб'єктом права на конституційну скаргу доводи не вказують на те, що між змістом оспорюваного припису Закону і порушенням його людських прав, гарантованих

частиною першою статті 24, частинами першою, четвертою статті 53 Конституції України, є причиново-наслідковий зв'язок».

Іншими словами, автор клопотання спробував оскаржити припис права, яким безпосередньо йому, його правам, гарантованим Конституцією України, не було завдано шкоди — класичний приклад подання конституційної скарги *actio popularis* (в інтересах правопорядку), — що й стало підставою для відмови у відкритті Колегією конституційного провадження у цій справі.

Проте припис абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону справді є таким унікальним, що привертає увагу.

Принцип поділу влади й делегування регулювання від законодавця до виконавчої влади

Отже, припис абзацу першого підпункту 23 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону встановлює: що «у 2022, 2023, 2024, 2025 роках прийом на навчання для здобуття вищої освіти здійснюється в особливому порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, без дотримання вимог цього Закону».

Одразу впадає в очі те, що, по-перше, законодавець дозволив органу виконавчої влади врегулювати питання «без дотримання» Закону. По-друге, парламент адресований Міністерству освіти і науки України дозвіл «відступу» від Закону встановив абсолютно неконкретизовано й довільно. Не зазначивши конкретних вимог, яких Міністерство освіти і науки України під час регулювання може не дотримувати, законодавець у такий спосіб створив простір абсолютної невизначеності для підзаконного нормативного регулювання у сфері вищої освіти.

Тому варто поділитися кількома міркуваннями з цього приводу.

Передусім зауважу, що делегування законодавцем повноваження щодо підзаконного нормативного регулювання певних питань до органів виконавчої влади має конституційне підґрунтя, оскільки Кабінет Міністрів України «здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України» (пункт 10 статті 116 Основного Закону України).

Однак таке делегування, щоб зберегти конституційне підґрунтя, слід здійснювати не довільно, а з дотриманням принаймні таких умов.

1. Парламент може делегувати виконавчій владі регулювати лише ті питання, які належать до його нормотворчих повноважень, визначених у статтях 85 і 92 Конституції України. Важливо акцентувати, що повноваження «прийняття законів» (пункт 3 частини першої статті 85 Основного Закону України) не означає можливості для парламенту врегулювати будь-яке питання. Річ у тім, що оцінка конституційності законодавчого акта як продукту реалізації повноважень законодавця щоразу вимагає враховувати основоположні конституційні принципи, передусім — принцип поділу влади в аспекті механізму «стримувань і противаг».

Зауважу, у своєму рішенні від 20 жовтня 2004 року (Pl.ÚS 52/03 ze dne 20.10.2004) Конституційний Суд Чеської Республіки зазначив:

«Однією з ключових сфер, в якій відображається принцип розподілу влади, є сфера розподілу нормативних повноважень між законодавчою та виконавчою гілками влади. У той час як законодавча влада наділена загальними повноваженнями створювати правові норми, виконавча влада обмежена Конституцією у сфері правотворчості лише створенням похідних, вторинних правових норм, якщо вона прямо уповноваже-

на на це законодавчою владою, і саме законодавець визначає рамки виконавчої влади та змістовні межі правотворчості».

Отже, законодавець в Україні не може делегувати на підзаконний рівень нормативне регулювання з питань, які Конституція України однозначно «зарезервувала» для інших органів державної влади. Наприклад, Конституція України прямо встановлює, що правосуддя в Україні здійснюють лише суди; делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами, не допускаються (частини перша, друга статті 124).

2. Делегування має бути здійснене лише законом України, при цьому воно має бути очевидним (*expressis verbis*), тобто у змісті припису закону, а не «за умовчанням».

3. З механізму делегування має впливати розуміння того законодавчого контенту, якому делеговане підзаконне регулювання має безумовно відповідати. Зазначене випливає з кількох аргументів.

По-перше, зрозуміло, що конституційна доктрина значущих питань (*Major questions doctrine*) передбачає, що «питання великого політичного чи економічного значення» мають залишатися за парламентом, який обраний народом. В Україні йдеться про повагу до конституційних принципів демократії, народного суверенітету, зрештою — поділу влади (статті 1, 5, 6 Основного Закону України).

По-друге, реалізація статті 92 Конституції України, якою встановлено питання, що можуть бути врегульовані «виключно законом України», вимагає розуміння того, що перелічені в її змісті питання потребують регулювання рівня закону України (й обов'язкової наявності відповідного законодавчого контенту), яке обов'язково має бути дотримано під час підзаконного нормативного регулювання. Зрозуміло, що навіть сам конституційний текст статті 92 Конституції України своїми категоріями «режим», «основи», «засади» та іншими відкритими формулюваннями спричиняє потребу й підзаконного нормативного регулювання з цих питань. Однак таке підзаконне нормативне регулювання обов'язково має узгоджуватися зі змістом відповідного законодавчого регулювання.

4. Законодавець, керуючись раціональним дискурсом та поважаючи Конституцію України, не може надати «дозвіл» органу виконавчої влади відступити від вимог закону. Чому не може? Тому що, по-перше, саме Конституція України має найвищу юридичну силу, «закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» (частина друга статті 8), що створює простір верховенства права. По-друге, як відомо, «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (частина друга статті 19 Основного Закону України). Звісно, це стосується діяльності органу державної влади також і щодо нормативного регулювання. По-третє, ще конкретніше — з частини другої статті 120 Конституції України, якою встановлено, що «організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України», **навіть чи можна зробити висновок, що парламент може дозволити одному з міністерств урегулювати одне з питань без дотримання вимог закону.**

Однак у оспорюваному приписі Закону саме це і сталося.

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Сай Ольги Василівни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису частини другої статті 365
Цивільного кодексу України**

Київ
11 червня 2025 року
№ 42-1(II)/2025

Справа № 3-79/2025(163/25)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Городовенко Віктор Валентинович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сай Ольги Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини другої статті 365 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. До Конституційного Суду України звернулася Сай О.В. із клопотанням перевірити на відповідність частинам четвертій, п'ятій статті 41, частині першій статті 55 у взаємозв'язку з частиною першою статті 8, пунктом 9 частини другої статті 129 Конституції України (конституційність) окремий припис частини другої статті 365 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс), а саме: «за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на депозитний рахунок суду».

Частиною другою статті 365 Кодексу встановлено, що «суд постановляє рішення про припинення права особи на частку у спільному майні за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на депозитний рахунок суду».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке. Сай О.В. була власницею 1/4 частки у праві спільної часткової власності на квартиру № 1 в будинку № 4 на вул. Студентській у місті Львові. У 2020 році співвласниця квартири — Чаплієнко Л.В. — звернулася до суду із позовною заявою, у якій проси-

ла припинити право власності Сай О.В. на частку квартири. Личаківський районний суд міста Львова рішенням від 16 лютого 2022 року визнав за Чаплієнко Л.В. право власності на частку квартири, яка належала Сай О.В. на праві спільної часткової власності, та стягнув на користь останньої компенсацію вартості частки квартири в сумі 281 023 грн, яку згідно з банківськими квитанціями Акціонерного товариства «Ощадбанк» Чаплієнко Л.В. перерахувала на два окремих рахунки Територіального управління Державної судової адміністрації України у Львівській області.

Указане рішення суду першої інстанції Львівський апеляційний суд залишив без змін постановою від 29 серпня 2022 року. Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду ухвалою від 3 жовтня 2022 року відмовив Сай О.В. у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на рішення Личаківського районного суду міста Львова від 16 лютого 2022 року та постанову Львівського апеляційного суду від 29 серпня 2022 року.

У вересні 2023 року Сай О.В. звернулася до суду із заявою про перегляд судової справи за нововиявленими обставинами, посилаючись на те, що кошти, стягнуті на її користь із Чаплієнко Л.В., не були їй виплачені в повному обсязі протягом трирічного строку; вона отримала лише 187 523 грн, а решту коштів у сумі 93 500 грн не отримала через те, що 2 січня 2020 року рахунок отримувача, на який здійснювався перерахунок цієї суми, був закритий. Сай О.В. наголосила, що невнесення вартості належної їй частки на депозитний рахунок суду є істотною обставиною, яка існувала на час розгляду справи, однак нікому не була відома, окрім Чаплієнко Л.В., яка не лише не виконала покладеного на неї обов'язку, але й ввела суд в оману.

На думку Сай О.В., частиною другою статті 365 Кодексу, яка застосована в остаточному судовому рішенні в її справі, зокрема окремим приписом «за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на депозитний рахунок суду», не гарантовано, що кошти компенсації будуть зараховані на банківський рахунок і особа зможе їх отримати; фактичне отримання коштів залежить від дій не тільки позивача, а й банку. Сай О.В. вважає, що відсутність такої гарантії зумовлює непропорційне втручання у право власності: особа за рішенням суду втрачає своє право власності, однак законодавство не передбачає, що кошти компенсації вартості частки обов'язково будуть перераховані.

На підтвердження своєї позиції Сай О.В. посилається на окремі приписи Конституції України, рішення Конституційного Суду України, Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, рішення Європейського суду з прав людини, Кодекс, а також на судові рішення у своїй справі.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Стверджуючи про невідповідність оспоруваного закону України (його окремих приписів) Основному Закону України, суб'єкт права на конституційну скаргу має на-

вести аргументи, які свідчили б про обґрунтованість змісту й вимог конституційної скарги.

З аналізу конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів випливає, що Сай О.В. твердить про неконституційність окремого припису частини другої статті 365 Кодексу у зв'язку з невиплатою їй повної вартості частки квартири, право на яку примусово припинено згідно із судовим рішенням, та висловлює своє бачення того, як мають бути врегульовані відповідні правовідносини.

Наведене дає підстави вважати, що Сай О.В. не обґрунтувала, що окремий припис частини другої статті 365 Кодексу є неконституційним, а лише висловила незгоду з нормативним регулюванням зазначених у конституційній скарзі правовідносин.

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України дійшла висновку, що конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, абзацу першого частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Сай Ольги Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису частини другої статті 365 Цивільного кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Коновала В'ячеслава Івановича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
пункту 1 частини першої статті 266
Кодексу адміністративного судочинства України**

Київ
11 червня 2025 року
№ 43-3(II)/2025

Справа № 3-80/2025(164/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коновала В'ячеслава Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Коновал В.І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині першій статті 55 Конституції України (конституційність) пункт 1 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс), згідно з яким правила цієї статті поширюються на розгляд адміністративних справ щодо законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України.

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

У лютому 2025 року Коновал В.І. звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду як суду першої інстанції з адміністративним позовом до Верховної Ради України про визнання протиправними та нечинними «частини 6, частини 2 Розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України № 3621–ІХ від 21.03.2024 „Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав

військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» (далі — Закон № 3621). Свої позовні вимоги обґрунтував, зокрема, тим, що аналіз унесених Законом № 3621 змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232–ХІІ свідчить про те, що Верховна Рада України скасувала таку категорію військовозобов'язаних, як «обмежено придатні»; оскаржувані приписи Закону № 3621 безпосередньо впливають на права і обов'язки Коновала В.І., оскільки він належить до категорії «обмежено придатних» військовозобов'язаних, та є незаконними у зв'язку з тим, що ухвалені з порушенням Регламенту Верховної Ради України.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду ухвалою від 10 лютого 2025 року відмовив у відкритті провадження у справі, оскільки позов не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Не погодившись із указаним судовим рішенням, Коновал В.І. звернувся до Великої Палати Верховного Суду з апеляційною скаргою.

Велика Палата Верховного Суду постановою від 10 квітня 2025 року залишила апеляційну скаргу Коновала В.І. без задоволення, а ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 10 лютого 2025 року — без змін. У своїй постанові Велика Палата Верховного Суду погодилася із висновками суду першої інстанції та зазначила, що з огляду на «зміст і сутність позовних вимог Коновала В.І., вони лежать у площині законотворчої діяльності ВРУ, а не стосуються реалізації парламентом публічно-владних управлінських функцій як сфери контролю судів адміністративної юрисдикції». Також суд вказав, що «положення статті 266 КАС України чітко визначають, що за її правилами оскарженню підлягають лише постанови ВРУ, а також її дії чи бездіяльність, що спростовує доводи апелянта про поширення дії цієї статті на всі акти ВРУ, в тому числі закони».

1.2. Коновал В.І. твердить, що у зв'язку із застосуванням в остаточному судовому рішенні у його справі — постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2025 року — пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу було порушено його «право на оскарження частини 6, частини 2 Розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України <...> „Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист“ у судовому порядку».

На думку автора клопотання, «без можливості оскарження нормативно-правового акту в адміністративному порядку порушується також похідне право від сутісного „права на суд“, а саме „право доступу до суду“».

Обґрунтовуючи свої твердження, суб'єкт права на конституційну скаргу цитує приписи Конституції України, Кодексу та посилається на судові рішення у своїй справі, копії яких долучено до матеріалів конституційної скарги.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що Коновал В.І., твердячи про невідповідність Конституції України (неконституційність) пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу, не обґрунтував, як саме оспорюваний припис Кодексу порушує його конституційне право на судовий захист. Автор клопотання фактично сформулював власне бачення застосування оспорюваного припису Кодексу щодо обставин своєї справи й висловив незгоду із судовими рішеннями, вказуючи на неправильність тлумачення судом пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу.

Наведене свідчить, що Коновал В.І. не обґрунтував тверджень щодо неконституційності пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу, а отже, не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Коновала В'ячеслава Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ»
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287
Господарського процесуального кодексу України**

Київ
11 червня 2025 року
№ 44-3(II)/2025

Справа № 3-87/2025(178/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович,
Різник Сергій Васильович (доповідач),

розглянула на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287 Господарського процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Різника С.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» (далі — Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням (вх. № 16/178 від 26 травня 2025 року) визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окремий припис пункту 2 частини третьої статті 287 Господарського процесуального кодексу України (далі — Кодекс), відповідно до якого не підлягають касаційному оскарженню судові рішення «у справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб».

Товариство просить перевірити окремий припис пункту 2 частини третьої статті 287 Кодексу на відповідність статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, статті 129 Конституції України.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів випливає таке.

2.1. Між Товариством та Державним підприємством «Антонов», яке в подальшому було реорганізоване в Акціонерне товариство «Антонов», 5 січня 2022 року укладено договір поставки товару на загальну суму 339 480,00 грн. Під час виконання договору між сторонами виник спір, унаслідок чого Товариство звернулося до суду з позовом до Акціонерного товариства «Антонов» про стягнення грошових коштів у розмірі 316 111,37 грн (основна сума боргу, пеня, штраф, три відсотки річних та інфляційні витрати). Акціонерне товариство «Антонов» подало зустрічний позов, у якому просило стягнути з Товариства грошові кошти в розмірі 68 988,13 грн (пеня та штраф) за порушення визначених договором строків поставки товару.

Господарський суд міста Києва рішенням від 1 жовтня 2024 року, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 23 грудня 2024 року, у задоволенні позову Товариства відмовив повністю, а зустрічний позов Акціонерного товариства «Антонов» задовольнив.

Не погоджуючись із судовими рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій щодо відмови у задоволенні позову про стягнення грошових коштів у розмірі 316 111,37 грн, Товариство оскаржило їх у касаційному порядку.

2.2. Колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду ухвалою від 24 лютого 2025 року відмовила Товариству у відкритті касаційного провадження, оскільки касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню, зазначивши, що предметом позову є грошові кошти на загальну суму 385 099,50 грн, що становить менше п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, та що «подана касаційна скарга скаргника не містить посилань на виключні випадки, передбачені підпунктами „а“–„г“ пункту 2 частини 3 статті 287 Господарського процесуального кодексу України, за яких судові рішення у справах з ціною позову, яка становить менше 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб може бути переглянуто у касаційному порядку».

Також колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду зазначила, що «посилання на підстави касаційного оскарження судових рішень, передбачені пунктом 3 частини 2 статті 287 Господарського процесуального кодексу України без належного обґрунтування підстав визначених пунктом 2 частини 3 статті 287 Господарського процесуального кодексу України не є підставою для відкриття касаційного провадження у справах з ціною позову, яка становить менше 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб».

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

3.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

3.2. Товариство твердить, що «норма в пункті 2 частини 3 статті 287 Господарського процесуального кодексу України в частині слів „судові рішення... у справах з ціною

позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб" має ознаки правової невизначеності, тому ця норма не відповідає вимогам, які визначені статтею 1, 6, 8, частиною 2 статті 19 та статті 129 Конституції України».

Однак жодних аргументів щодо наявності такої юридичної невизначеності Товариство не навело, а обмежилось цитуванням приписів Конституції України, Кодексу, наведенням власного бачення правильності застосування судом приписів Кодексу щодо касаційного оскарження рішень у малозначних справах та справах з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, висловленням незгоди із законодавчим регулюванням порядку касаційного оскарження судових рішень та з судовими рішеннями у його справі.

Крім того, аналіз змісту конституційної скарги свідчить, що Товариство не зазначило, яке саме гарантоване Конституцією України право зазнало порушення внаслідок застосування окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287 Кодексу.

3.3. Отже, Товариство не обґрунтувало тверджень щодо неконституційності окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287 Кодексу, не вказало, яке його право зазнало порушення внаслідок застосування зазначеного припису Кодексу, чим не дотримало вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ІНКОМТЕХ-ПРОЕКТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини третьої статті 287 Господарського процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**про відмову у відкритті конституційного провадження у справі
за конституційною скаргою Мудрицької Катерини Олексіївни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих приписів частини першої статті 7,
частини першої статті 45 Закону України
«Про адвокатуру та адвокатську діяльність»,
статті 25 Закону України «Про запобігання корупції»**

Київ
24 червня 2025 року
№ 46-3(II)/2025

Справа № 3-91/2025(185/25)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мудрицької Катерини Олексіївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 7, частини першої статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076–VI (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 27, ст. 282) зі змінами, статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 49, ст. 2056) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Мудрицька К.О. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), окремі приписи частини першої статті 7, частину першу статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076–VI зі змінами (далі — Закон № 5076), статтю 25 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами (далі — Закон № 1700).

Автор клопотання просить визнати неконституційними окремі приписи частини першої статті 7 Закону № 5076, статтю 25 Закону № 1700 «у тій мірі, в якій вони

встановлюють абсолютну та безумовну заборону на зайняття посад державної служби виключно на підставі формального володіння свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю, без перевірки факту реального здійснення такої діяльності, наявності конфлікту інтересів або інших ознак несумісності», а також частину першу статті 45 Закону № 5076, яка передбачає «обов'язкове членство адвоката в Національній асоціації адвокатів України».

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі — Комісія) рішенням від 14 вересня 2023 року № 95/Зп-23 оголосила конкурс на зайняття вакантних посад суддів у місцевих судах для кандидатів на посаду судді, зарахованих до резервів на заміщення вказаних посад. Мудрицька К.О. 13 жовтня 2023 року звернулася до Комісії із заявою про допущення її до участі в оголошеному конкурсі. Рішенням від 1 грудня 2023 року № 11/дс-23 Комісія допустила Мудрицьку К.О. до участі в конкурсі та згодом — 28 лютого 2024 року провела з нею співбесіду.

Комісія рішенням від 28 лютого 2024 року № 258/дс-24 (далі — Рішення) відмовила Мудрицькій К.О. у наданні рекомендації про призначення її на посаду судді Талалаївського районного суду Чернігівської області у зв'язку з наявністю обґрунтованого сумніву щодо її відповідності критеріям доброчесності та професійної етики.

Мудрицька К.О. у квітні 2024 року звернулася до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду з позовом до Комісії, в якому просила визнати протиправним та скасувати Рішення.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду своїм рішенням від 17 жовтня 2024 року відмовив у задоволенні позову Мудрицької К.О.

Не погодившись із вказаним рішенням Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, Мудрицька К.О. звернулася з апеляційною скаргою до Великої Палати Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду постановою від 27 лютого 2025 року апеляційну скаргу Мудрицької К.О. залишила без задоволення, а рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 17 жовтня 2024 року — без змін. У постанові Велика Палата Верховного Суду погодилась із висновком суду першої інстанції про те, що викладені в Рішенні Комісії «висновки про наявність обґрунтованого сумніву у відповідності кандидатки Мудрицької К.О. на посаду судді критерію доброчесності не виходили за межі цього поняття з урахуванням тих його змістовних елементів, які визначені нормами національного законодавства та практикою, міжнародними актами, які застосовуються адміністративним судом як джерело права під час розгляду адміністративної справи». Також Велика Палата Верховного Суду зазначила, що «Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду правильно встановив обставини справи та ухвалив судові рішення з додержанням норм матеріального і процесуального права».

1.2. Мудрицька К.О. твердить, що «положення статті 45 Закону України „Про адвокатуру та адвокатську діяльність“, які передбачають обов'язкове членство в Національній асоціації адвокатів України, порушує конституційні права особи та суперечить як внутрішньому законодавству України, так і міжнародним зобов'язанням України щодо прав людини», адже «отримання свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю не є і не може вважатися вираженням волевиявлення на вступ до НААУ,

оскільки такий вступ здійснюється під примусом і суперечить принципам добровільності, закріпленим у статті 36 Конституції України та статті 11 Європейської конвенції з прав людини».

Суб'єкт права на конституційну скаргу зазначає, що «одночасне перебування особи під присягою державного службовця та присягою адвоката у певний період її професійної діяльності (навіть зупинення дії свідоцтва на право зайняття адвокатської діяльності не зупиняє дію присяги адвоката), за своєю правовою природою є незворотною історичною подією, що має сталий ретроспективно фіксований характер», а отже, «посилання ВККС України на зазначену обставину як на критерій несумісності є по суті санкцією довічного характеру, застосованою *ex post facto* – без належного врахування того, що у відповідний період часу правова конструкція поняття „адвокатська діяльність“ не була уніфікована в законодавстві, а саме поняття „перебування під присягою“ мало переважно етично-декларативний, а не юридично-функціональний зміст».

Обґрунтовуючи свої твердження, Мудрицька К.О. наводить приписи Конституції України, Цивільного кодексу України та законів України, міжнародні акти, посилається на рішення Конституційного Суду України, практику Європейського суду з прав людини, а також на судові рішення в її справі, копії яких долучено до конституційної скарги.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі мають зазначатися конкретні приписи закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні приписи Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України (пункт 5 частини другої статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що Мудрицька К.О., окреслюючи предмет конституційного контролю, у мотивувальній частині конституційної скарги визначає його як приписи статті 45 Закону № 5076, «які передбачають обов'язкове членство в Національній асоціації адвокатів України (НААУ) як умову для здійснення адвокатської діяльності». Із цього випливає, що автор клопотання висловлює незгоду з юридичним регулюванням, закріпленим частиною шостою статті 45 Закону № 5076. Проте суб'єкт права на конституційну скаргу клопотання про перевірку на предмет відповідності Конституції України частини шостої статті 45 Закону № 5076 не заявляє, натомість просить «визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини першої статті 45 Закону України „Про адвокатуру та адвокатську діяльність“».

До того ж автор клопотання, твердячи про невідповідність Конституції України (неконституційність) окремих приписів частини першої статті 7, частини першої статті 45 Закону № 5076, статті 25 Закону № 1700, порушує питання стосовно правильності їх правозастосування та висловлює незгоду із Рішенням Комісії про відмову у наданні їй рекомендації про призначення на посаду судді, що не є обґрунтуванням тверджень

щодо неконституційності оспорюваних приписів Закону № 5076, Закону № 1700 у розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене свідчить, що Мудрицька К.О. не обґрунтувала тверджень щодо неконституційності окремих приписів частини першої статті 7, частини першої статті 45 Закону № 5076, статті 25 Закону № 1700, а отже, не дотримала вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мудрицької Катерини Олексіївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 7, частини першої статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076–VI зі змінами, статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Остаточність судового рішення як умова прийнятності конституційної скарги: тлумачення крізь призму принципу «in dubio pro homine»

Ольга СОВГИРЯ

доктор юридичних наук, професор,
суддя Конституційного Суду України

У статті досліджено питання розуміння остаточності судового рішення, зокрема наголошено, що якщо остаточним може бути визнане лише одне судове рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу, а особа отримала відмову у відкритті касаційного провадження (що переважно і має місце в судовій практиці), то для цієї особи може настати одна з двох несприятливих ситуацій: або з дня набрання законної сили судовим рішенням сплине більше трьох місяців; або в судовому рішенні не буде застосовано закон (його окремі положення), щодо неконституційності якого звернувся автор клопотання.

Ураховуючи, що згідно з чинним Законом України «Про Конституційний Суд України» Суд позбавлений можливості самостійно поновити пропущений строк подання конституційної скарги, незалежно від поважності причин такого пропуску в конкретній справі, а також численність справ, у яких особи можуть опинитися в ситуації вибору між поданням касаційної чи конституційної скарги, у статті запропоновано поглянути на умови прийнятності конституційної скарги під кутом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону — крізь призму принципу «in dubio pro homine».

Підсумовано, що підхід до остаточності судового рішення в окремих справах, які за загальним правилом не підлягають касаційному оскарженню, з урахуванням принципу «in dubio pro homine» має бути переосмислений у бік можливості визнання остаточними різних судових рішень в одній справі суб'єкта права на конституційну скаргу для різних цілей: судового рішення апеляційного суду (постанови) — як такого, в якому застосовано закон України (його окремі положення); судового рішення касаційного суду (ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження) — для обчислення тримісячного строку, передбаченого Законом України «Про Конституційний Суд України» для звернення до Суду з конституційною скаргою, з дня набрання законної сили таким судовим рішенням.

Ключові слова: остаточне судове рішення, конституційне провадження, конституційна скарга.

У 2016 році було внесено зміни до Конституції України, якими, зокрема, запроваджено інститут конституційної скарги. Відтоді кожному гарантується не лише право

на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, а й право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України (далі також — Суд) з підстав, установлених Конституцією України, та у порядку, визначеному законом.

Загальні вимоги до конституційної скарги визначено статтею 151¹ Конституції України, згідно з якою Суд вирішує питання про конституційність закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в **остаточному судовому рішенні** в її справі закон України суперечить Конституції України; конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

На виконання вимог Конституції України в 2017 році було ухвалено новий Закон України «Про Конституційний Суд України», який конкретизував і водночас установив додаткові умови прийнятності конституційної скарги, зокрема вимоги і до змісту цього письмового клопотання, і до порядку його подання.

Так, згідно з частиною першою статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності формальним і матеріальним вимогам до конституційної скарги, визначених статтями 55 і 56 цього закону, а також якщо:

по-перше, вичерпано всі національні засоби юридичного захисту (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження — судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду);

по-друге, з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців.

Водночас ані Конституція України, ані Закон України «Про Конституційний Суд України» не визначають поняття «остаточне судове рішення», а також його взаємозв'язку з вимогою вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту для подання конституційної скарги. Однак визначення остаточного судового рішення в аспекті прийнятності конституційної скарги важливе принаймні з двох причин: (1) для встановлення того, чи застосований у такому судовому рішенні у справі автора клопотання закон України (його окремі положення), а також (2) для обчислення строку звернення до Конституційного Суду України.

На основі системного аналізу наукової літератури, практики Європейського суду з прав людини, а також положень Закону України «Про Конституційний Суд України» можемо стверджувати, що **остаточність судового рішення** (як умова прийнятності конституційної скарги) — це його інтегральна властивість, пов'язана і з набранням таким судовим рішенням законної сили, і з вичерпанням особою всіх національних засобів юридичного захисту.

Вичерпання особою всіх національних засобів юридичного захисту. Якщо визначення того, чи набрало судове рішення законної сили, позбавлене дискусійності, то проблема вичерпання скаргником усіх національних засобів юридичного захисту є досить актуальною.

До 2016 року однією з конституційно визначених засад судочинства було «забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, **крім випадків**, встановлених законом». Після ухвалення Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» її формулювання змінилося на «забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у **визначених законом випадках** — на касацій-

не оскарження судового рішення». Тобто навіть текстуально підхід конституцієдавця щодо унормування цього принципу судочинства змінився, трансформувавши загальне правило стосовно забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення на перелік випадків, які мають бути прямо уможливлені на рівні закону.

У 2017 році у зв'язку з комплексним реформуванням процесуального законодавства у Цивільному процесуальному кодексі України, Господарському процесуальному кодексі України та Кодексі адміністративного судочинства України було запроваджено так звані касаційні фільтри — законодавчий інструмент розвантаження Верховного Суду завдяки певним категоріям цивільних, господарських і адміністративних справ.

Так, не підлягають касаційному оскарженню, зокрема:

- *у цивільному судочинстві* — судові рішення у малозначних справах та у справах із ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- *у господарському судочинстві* — судові рішення у малозначних справах та у справах із ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- *в адміністративному судочинстві* — судові рішення у справах незначної складності та інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження.

У масштабах усієї країни — це велика кількість справ, у яких постанова суду апеляційної інстанції набирає законної сили з дня її ухвалення та, за загальним правилом, оскарженню не підлягає. Якщо автор клопотання просить перевірити на конституційність закон України (його окремі положення), що застосований у постанові апеляційного суду в малозначній справі (цивільне, господарське судочинство) або справі незначної складності (адміністративне судочинство), то зазвичай колегиї суддів Конституційного Суду України визнають таку постанову остаточним судовим рішенням.

Проте законодавець у процесуальних кодексах України встановив декілька винятків, коли касаційна скарга в таких справах усе ж може бути прийнята до розгляду Верховним Судом — у разі, якщо:

- касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики;
- особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до процесуальних кодексів України позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, під час розгляду іншої справи;
- справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;
- суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних або справ незначної складності помилково.

Тобто кожна особа у зазначеній категорії справ, які не підлягають касаційному оскарженню, може подати касаційну скаргу з обґрунтуванням наявності однієї з виняткових підстав для розгляду Верховним Судом питання про відкриття касаційного провадження в конкретній справі. Проте чи є виняток із загального правила передбаченою законом можливістю касаційного оскарження судового рішення в розумінні вимоги вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту (відповідно до пункту 1 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України»)?

В аспекті цього питання можна навести позицію Конституційного Трибуналу Республіки Польща, який констатував, що «його роль не може зводитися до оцінки, могла бути подана скаржником касаційна скарга у конкретній справі чи ні. <...> рішення

в цій сфері можуть прийняти лише судові органи, уповноважені вирішувати питання про допущення розгляду касаційної скарги. Інакше б це спровокувало ситуацію, коли Конституційний Трибунал визначав би законну компетенцію Верховного Суду. Враховуючи цей факт, Трибунал встановив, що для вичерпання ходу інстанції <...> необхідне отримання скаргником або рішення Верховного Суду по суті, прийнятого після розгляду касаційної скарги, або постанови суду, в якій встановлюватиметься відсутність підстав для подання касації. Лише в такому разі будуть вичерпані засоби судової охорони конституційних прав та свобод»¹.

Що ж стосується українських правових реалій, то з формального погляду винятки щодо можливості касаційного перегляду судових рішень, передбачені процесуальними кодексами України, наштовхують на твердження про те, що звернення до Верховного Суду в усіх таких справах є обов'язковою передумовою звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України. З іншого боку, далеко не всі судові справи стосуються, наприклад, питань права, які мають фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики, значного суспільного інтересу, виняткового значення для учасників справи. Відповідно, не в усіх касаційних скаргах можна обґрунтувати наявність виняткових підстав для перегляду справи в касаційному порядку.

Отже, звернення з касаційною скаргою до Верховного Суду у випадках, коли судові рішення не підлягають касаційному оскарженню, є правом особи без прив'язки до такої умови прийнятності конституційної скарги, як вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту. Тому в таких випадках вичерпанням усіх національних засобів юридичного захисту слід визнавати ухвалення в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили (*постанови апеляційного суду*), а в разі, коли особа вирішила скористатися передбаченою процесуальними кодексами України можливістю касаційного оскарження за виняткових підстав — ухвалення судового рішення в порядку касаційного перегляду (*постанови або ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження Верховного Суду*). Тобто в обох випадках, незалежно від реалізації права на касаційне оскарження судового рішення, особа матиме «на руках» остаточне судове рішення, яке є однією з умов для звернення до Конституційного Суду України. При цьому в разі звернення до Верховного Суду та його відмови у відкритті касаційного провадження у справі має передусім скаргник у конституційній скарзі визначити, яке з двох судових рішень є остаточним — постанова апеляційного або ухвала касаційного суду.

Проте, як уже було зауважено, визначення судового рішення остаточним важливе не лише для встановлення того, чи застосований у такому судовому рішенні у справі автора клопотання закон України (його окремі положення), а й для обчислення тримісячного строку звернення до Конституційного Суду України. І **якщо остаточним може бути визнане лише одне судове рішення** у справі суб'єкта права на конституційну скаргу, а особа отримала відмову у відкритті касаційного провадження (що переважно і має місце в судовій практиці), то для цієї особи **може настати одна з двох несприятливих ситуацій**:

1) або з дня набрання законної сили судовим рішенням сплине більше трьох місяців — у разі, якщо особа визначає остаточним судовим рішенням постанову апеля-

¹ Кравчук В. Польський досвід впровадження конституційної скарги: уроки для вітчизняної правової системи. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні* : збірка тез (м. Київ, 18 грудня 2015 року). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 182.

ційного суду. Це пов'язано з тим, що підготування касаційної скарги¹, а також розгляд Верховним Судом питання про відкриття або відмову у відкритті касаційного провадження² потребують певного часу, що на практиці до отримання судового рішення «на руки» може тривати декілька місяців, а інколи й перевищувати тримісячний строк;

2) або в судовому рішенні не буде застосовано закон (його окремі положення), щодо неконституційності якого звернувся автор клопотання — у разі, якщо Конституційний Суд України визнає остаточним судовим рішенням ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження у справі, а не постанову апеляційного суду, якою закінчено розгляд справи по суті та в якій було застосовано закон України (його окремі положення), що, на думку скажника, суперечить Конституції України.

Поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги. Ситуацію, коли скажник звертався до Верховного Суду на підставі винятків із загального правила про те, що судові рішення не підлягають касаційному оскарженню, однак отримав відмову у відкритті касаційного провадження та через брак часу не встиг вчасно звернутися до Конституційного Суду України, можна було б вирішити у спосіб поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги. Наприклад, у процесуальних кодексах України визначено, що строк на апеляційне або касаційне оскарження може бути поновлений у разі його пропуску «з інших поважних причин», тобто поважність тієї чи іншої причини пропуску строку в конкретній справі встановлює суд.

До речі, цікаво, що законопроект «Про конституційне провадження» (*реєстр. № 4533, текст до другого читання зі змінами від 10 вересня 2021 року*) передбачає можливість Конституційного Суду України за клопотанням особи поновити пропущений строк подання конституційної скарги, якщо Суд визнає причини його пропуску поважними, крім випадків, коли пропуск строку становить більше шести місяців³.

Однак у чинному Законі України «Про Конституційний Суд України» встановлено лише дві підстави, коли Суд може прийняти конституційну скаргу поза межами тримісячного строку на її подання:

- 1) визнання Судом її розгляду необхідним із мотивів суспільного інтересу⁴;

¹ Згідно з абзацом першим частини першої статті 288 Господарського процесуального кодексу України касаційна скарга на судові рішення подається протягом 20 днів з дня його проголошення.

Згідно з абзацом першим частини першої статті 390 Цивільного процесуального кодексу України, абзацом першим частини першої статті 329 Кодексу адміністративного судочинства України касаційна скарга на судові рішення подається протягом 30 днів з дня його проголошення.

² Згідно з частиною дев'ятою статті 394 Цивільного процесуального кодексу України, частиною третьою статті 294 Господарського процесуального кодексу України, частиною другою статті 334 Кодексу адміністративного судочинства України питання про відкриття касаційного провадження у справі вирішується не пізніше 20 днів з дня надходження касаційної скарги або (1) з дня надходження заяви про усунення недоліків (Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України) чи (2) з дня закінчення строку на усунення недоліків (Цивільний процесуальний кодекс України).

³ Проект Закону «Про конституційну процедуру». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70729.

⁴ Згідно з частиною другою статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог щодо спливу не більше трьох місяців з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу.

2) задоволення висловленого в конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку у зв'язку з тим, що заявник не мав повного тексту судового рішення¹.

Тобто згідно з чинним Законом України «Про Конституційний Суд України» Суд позбавлений можливості самостійно поновити пропущений строк подання конституційної скарги, незалежно від поважності причин такого пропуску в конкретній справі.

Однак мета встановленого Законом України «Про Конституційний Суд України» тримісячного строку звернення з конституційною скаргою до Суду з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням — не поставити право на звернення до Конституційного Суду України в залежність від реалізації права на звернення з касаційною скаргою, а знайти розумний баланс між необхідним часом для підготовки особою конституційної скарги та принципом «*res judicata*» (остаточності судового рішення). Тому після складення повного тексту постанови апеляційного суду в особи не має поставати вибір між Верховним Судом і Конституційним Судом України, за яким звернення до першого може призвести до унеможливлення звернення до другого.

Тлумачення остаточності судового рішення крізь призму принципу «*in dubio pro homine*». Ураховуючи відсутність формальних підстав для поновлення Конституційним Судом України пропущеного строку звернення з конституційною скаргою, а також численність справ, у яких особи можуть опинитися в ситуації вибору між поданням касаційної чи конституційної скарги, пропонуємо поглянути на умови прийнятності конституційної скарги під кутом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону.

В українській судовій практиці відносно нещодавно набув поширення принцип тлумачення закону на користь особи, який виражається латинським висловом «*in dubio pro homine*» і перекладається як «у разі сумніву — на користь людини». Цей принцип передбачає, що у спірних ситуаціях суди повинні намагатися вибрати інтерпретацію закону, яка максимально захищає права та інтереси саме особи. Указаний підхід узгоджується з положеннями частини другої статті 3 Конституції України, згідно з якою права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Так, пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» визначено, що конституційна скарга вважається прийнятною, якщо «з дня набрання законної сили **остаточним судовим рішенням**, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців». Згідно з буквальним тлумаченням цієї норми права Конституційний Суд України визнає одне судове рішення остаточним і для мети обчислення строку звернення з конституційною скаргою, і для визначення того, чи застосовано в такому судовому рішенні закон України (його окремі положення), який, на думку скаржника, не відповідає Конституції України.

Проте таке розуміння умови прийнятності конституційної скарги може призвести до превалювання форми над змістом і звести нанівець дієвість інституту конституційної скарги у справах, у яких судові рішення за загальним правилом хоча й не підлягають касаційному оскарженню, але процесуальні кодекси України дають скористатися такою можливістю у виняткових випадках.

¹ Згідно з частиною третьою статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку.

Тому підхід до остаточності судового рішення в окремих справах, які за загальним правилом не підлягають касаційному оскарженню, з урахуванням принципу «*in dubio pro homine*» має бути переосмислений у бік можливості визнання остаточними різних судових рішень в одній справі суб'єкта права на конституційну скаргу¹ **для різних цілей:**

- судового рішення апеляційного суду (*постанови*) — як такого, в якому застосовано закон України (його окремі положення);
- судового рішення касаційного суду (*ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження*) — для обчислення тримісячного строку, передбаченого Законом України «Про Конституційний Суд України» для звернення до Суду з конституційною скаргою, з дня набрання законної сили таким судовим рішенням.

Такий підхід можливо реалізувати на стадії розгляду питання про відкриття конституційного провадження у справі у разі дотримання двох умов:

1) скажник самостійно визначає остаточним судовим рішенням постанову суду апеляційної інстанції, в якій було застосовано закон України (його окремі положення), який, на його думку, суперечить Конституції України;

2) право на подання касаційної скарги реалізовано особою добросовісно.

Тобто для того, щоб остаточність судового рішення можна було тлумачити крізь призму принципу «*in dubio pro homine*», подання касаційної скарги має базуватися на сумлінній і чесній поведінці особи, спрямованій на досягнення дійсного результату — відкриття касаційного провадження у справі та її розгляду Верховним Судом по суті. **У цьому аспекті** як певного роду зловживання правом має бути розцінене звернення особою до Верховного Суду лише з метою обнулення тримісячного строку звернення до Конституційного Суду України.

Формальним показником добросовісності поведінки особи для застосування принципу «*in dubio pro homine*» може виступати підстава, на якій Верховний Суд відмовив у відкритті касаційного провадження у справі²:

- якщо суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження **лише** на підставі того, що особа не обґрунтувала наявності визначених процесуальними кодексами України винятків для прийняття касаційної скарги до розгляду Верховним Судом, — реалізацію права на по-

¹ Принагідно варто зазначити, що в поодиноких випадках колегії суддів Конституційного Суду України визнавали декілька судових рішень остаточними в одній справі. Див., наприклад: Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 24 квітня 2019 року № 116-1(І)/2019. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/116_11_2019_0.pdf; Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 23 вересня 2020 року № 210-2(І)/2020. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/210_21_2020.pdf.

² Згідно з частиною другою статті 394 Цивільного процесуального кодексу України, частиною першою статті 293 Господарського процесуального кодексу України, частиною першою статті 333 Кодексу адміністративного судочинства України суд відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо:

- 1) **касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню;**
- 2) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від поданої раніше касаційної скарги на це саме судові рішення;
- 3) є постанова про залишення касаційної скарги цієї особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судові рішення;
- 4) **скажником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на касаційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження, визнані судом неповажними;**

<...>

дання касаційної скарги можна вважати добросовісною, а остаточність судового рішення як умову прийнятності конституційної скарги тлумачити згідно з описаним вище підходом крізь призму принципу найбільш сприятливого для особи тлумачення закону;

- якщо суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження на **іншій підставі** (інших підставах) (особливо коли скажник у строк, визначений судом, не подав заяву про поновлення строку на касаційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження визнані судом неповажними) — таке подання касаційної скарги не можна брати до уваги в аспекті запропонованого підходу до тлумачення остаточності судового рішення.

У цьому аспекті варто нагадати юридичну позицію Конституційного Суду України, згідно з якою «додержання принципу остаточності судового рішення (*res judicata*) полягає, зокрема, у тому, що жоден із учасників справи або інших юридично заінтересованих у розгляді справи осіб не має права вимагати касаційного перегляду остаточного та обов'язкового судового рішення лише для повторного слухання справи та ухвалення нового судового рішення»¹.

До речі, уже згаданий законопроект «Про конституційне провадження» передбачає таке: «Якщо відкрите Верховним Судом провадження за касаційною скаргою було закрито у зв'язку з тим, що судові рішення не підлягало оскарженню або під час розгляду справи не підтвердилися обставини, зазначені як підстава для касаційного оскарження, [тримісячний строк для звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою] обчислюється з дня постановлення Верховним Судом ухвали про закриття касаційного провадження».

Висновок. Отже, Конституційний Суд України у своїй діяльності має зважати на специфіку вітчизняної правової системи та вчасно реагувати на виклики, що постають перед ним. Під час розгляду питання про відкриття конституційного провадження у справі Суд загалом відмовився від надмірного формалізму та не зважає на ненадання копій нормативно-правових актів² чи засвідчення копії остаточного судового рішення не тим судом, що його ухвалив³, хоча недотримання цих вимог згідно з Законом України «Про Конституційний Суд України» є формальною підставою для визнання конституційної скарги неприйнятною⁴.

Остаточність судового рішення є важливою умовою прийнятності конституційної скарги, яка визначена на рівні Конституції України. Проте законодавець прив'язав до

¹ Абзац третій підпункту 7.7 пункту 7 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційними скаргами Дорошко Ольги Євгенівни, Євстіфєєва Микити Ігоровича, Кушаби Івана Петровича, Якіменка Володимира Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах) від 22 листопада 2023 року № 10-р(II)/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-23#Text>.

² Згідно з пунктом 7 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі зазначаються відомості про документи і матеріали, на які посиляється суб'єкт права на конституційну скаргу, із наданням копій цих документів і матеріалів.

³ Згідно з абзацом десятим частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» копія остаточного судового рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу має бути засвідчена в установленому порядку судом, що його ухвалив.

⁴ Згідно з абзацом першим частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону.

остаточного судового рішення також і обчислення строку звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою, що в окремих випадках може поставити особу перед вибором способу захисту свого порушеного права. І одним із можливих способів вирішення ситуації, коли буквальне розуміння норми права може призвести до унеможливлення реалізації права на звернення до Конституційного Суду України у разі подання касаційної скарги до Верховного Суду, є запропонований підхід до тлумачення остаточності судового рішення крізь призму принципу *«in dubio pro homine»*.

Sovgyria O. The finality of a court decision as a condition for the admissibility of a constitutional complaint: interpretation through the prism of the principle «in dubio pro homine». The article examines the issue of understanding the finality of a court decision, in particular, it is emphasised that if only one court decision in the case of a subject of the right to a constitutional complaint can be recognized as final, and the person was refused to initiate cassation proceedings (which is mainly the case in judicial practice), then one of two unfavourable situations may arise for this person: either more than three months will have passed since the date of entry into force of the court decision; or the court decision will not apply the law (its individual provisions) about the unconstitutionality of which the author of the petition appealed.

Considering that, according to the current Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine», the Court is deprived of the opportunity to independently renew the missed deadline for filing a constitutional complaint, regardless of the seriousness of the reasons for such a miss in a specific case, as well as the large number of cases in which individuals may find themselves in a situation of choosing between filing a cassation or constitutional complaint, the article proposes to look at the conditions for the admissibility of a constitutional complaint from the point of the most favourable interpretation of the law for the individual — through the prism of the principle *«in dubio pro homine»*.

It is concluded that the approach to the finality of a court decision in individual cases that, as a general rule, are not subject to cassation appeal, taking into account the principle of *«in dubio pro homine»*, should be reconsidered towards the possibility of recognising as final different court decisions in one case of a subject of the right to a constitutional complaint for different purposes: a court decision of the appellate court (resolution) — as one in which the law of Ukraine (its individual provisions) is applied; a court decision of the cassation court (resolution on the refusal to initiate cassation proceedings) — for calculating the three-month period provided for by the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» for filing a constitutional complaint with the Court, from the date of entry into force of such a court decision.

Keywords: final court decision, constitutional proceedings, constitutional complaint.

■ КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗІУМИ, СЕМІНАРИ ■

Роль Конституційного Суду України у забезпеченні стійкості демократичних процесів під час дії воєнного стану¹

Галина ЮРОВСЬКА

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
суддя Конституційного Суду України*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році не лише стало поворотним моментом для України — це був лакмусовий тест для Європи та її цінностей. За лічені години Україні довелося зробити кроки, які багато демократичних країн ніколи не застосовували: оголосити воєнний стан, мобілізувати всі державні інституції та підготуватися до захисту як своєї території, так і самої концепції вільного та демократичного суспільства.

За таких умов Україна не лише не відмовилася від демократії, а й стала взірцем відстоювання демократичних цінностей. Державні інституції продовжують функціонувати, зокрема український парламент (Верховна Рада України) засідає, а суди здійснюють правосуддя. В умовах воєнного стану українське суспільство демонструє виняткову стійкість, що виявляється у військовому спротиві й у відданості демократії, свободі, захисті прав людини, гідності та інших цінностей сучасної європейської ідентичності.

У березні 2022 року Україна відповідно до частини другої статті 64 Конституції України заявила, що деякі конституційні права все ж таки мають бути тимчасово обмежені в умовах воєнного стану. Офіційне повідомлення — вербальну ноту² щодо відступу від положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року — було надіслано до Ради Європи. Уряд України (Кабінет Міністрів України) уточнив, які саме права можуть бути обмежені: свобода пересування, таємниця кореспонденції, недоторканність житла, право на мирні зібрання. Це було складне рішення, ухвалене в умовах загрози існуванню держави.

Однак, прагнучи підтримувати належний рівень захисту прав людини, Кабінет Міністрів України декілька разів переглядав і скорочував перелік прав, що підлягають обмеженню. Така практика свідчить про дотримання українською владою принципу домірності між інтересами особи та держави й міжнародно-правовими зобов'язаннями, взятими Україною у зв'язку з проголошеним курсом на євроінтеграцію.

Очевидно, що в умовах кризи або надзвичайної ситуації, коли виникає загроза національній безпеці, здатність парламенту, уряду та інших державних інституцій узяти на себе відповідальність і вжити необхідних заходів для усунення цієї загрози стає надзви-

¹ Доповідь, представлена на міжнародній конференції «Роль конституційних судів у забезпеченні стійкості спільних європейських цінностей перед сучасними викликами» (м. Рига, 25 квітня 2025 року) у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добropорядного врядування», фаза III (проект «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні»).

² Note Verbale Annex to the Notification JJ9325C Tr./005-287, dated 2 March 2022. ETS No. 5. Article 15. URL: <https://rm.coe.int/1680a5b0b0>.

чайно важливою. Кризові ситуації, однією з яких є війна, вимагають від органів державної влади швидких дій, але вони не мають апіорі виправдовувати постійне обмеження прав і свобод людини і громадянина. Дотримання такого балансу є сутністю конституціоналізму. З огляду на це варто наголосити на ролі органу конституційної юрисдикції, яка у зв'язку з його винятковими повноваженнями стає центральною (вирішальною).

Практично в усіх країнах Європи органи конституційної юрисдикції мають досвід роботи у кризових ситуаціях, тобто виконували свої функції під різним тиском — від політичної нестабільності та проблем гарантування суддівської незалежності до постійних правових реформ. Але жоден із них, окрім Конституційного Суду України, у XXI столітті не змушений був виконувати свої повноваження в умовах воєнного стану. З огляду на це досвід Конституційного Суду України щодо корегування демократичних процесів під час кризових ситуацій, зокрема війни, є особливим.

Конституційний Суд України враховує, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації змусило Україну адаптувати демократичні механізми до надзвичайних умов. Це не означає відступ від демократії, а радше — намагання зберегти її життєздатність, ефективність та легітимність навіть у таких ситуаціях. Корегування демократичних процесів полягає в поєднанні правових рішень та стратегічного підходу до балансу між захистом національної безпеки та дотриманням конституційних прав людини.

Основними принципами, яких дотримується Конституційний Суд України навіть під час дії воєнного стану, є такі.

По-перше, законність. Будь-яке обмеження прав і свобод має ґрунтуватися на Конституції України та бути чітко прописаним у законі. Цей принцип є непорушним.

По-друге, строковість (тимчасовість) обмежень. Жоден захід, запроваджений під час надзвичайних ситуацій, не повинен тривати довше, ніж це необхідно. Конституційний Суд України має стежити за тим, щоб нормативні акти, ухвалення яких зумовлене потребами воєнного стану, не стали нормою після його припинення та вичерпання потреби в обмеженні певного права.

По-третє, ясність. Кожне рішення Конституційного Суду України щодо обмеження демократичних свобод супроводжується:

- поясненням причин таких обмежень з боку держави;
- аналізом можливих ризиків для прав громадян та наслідків для держави.

Наведемо декілька рішень, які ілюструють ці підходи.

Конституційний Суд України відтермінував втрату чинності положеннями, визнаними неконституційними у справах:

- щодо доступу до суду касаційної інстанції у цивільному судочинстві (Рішення від 20 січня 2025 року № 2-р(II)/2025¹);
- щодо конституційних гарантій незалежності прокурора (Рішення від 18 грудня 2024 року № 11-р(II)/2024²).

¹ Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Конторського Петра Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 7 пункту 1 частини другої статті 4, частини першої статті 8 Закону України «Про судовий збір» (щодо доступу до суду касаційної інстанції у цивільному судочинстві) від 20 січня 2025 року № 2-р(II)/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-25#Text>.

² Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Панченка Богдана Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 частини першої статті 5¹, підпункту 1 пункту 51 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (щодо конституційних гарантій незалежності прокурора) від 18 грудня 2024 року № 11-р(II)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-24#Text>.

Орган конституційної юрисдикції в Україні вказав на необхідність приведення нормативного регулювання у відповідність до Конституції України у справах:

- про гарантії судового контролю за дотриманням прав осіб, яких утримують під вартою (Рішення від 18 липня 2024 року № 8-р(II)/2024¹);
- про обов'язковість судового рішення (Рішення від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024²).

Варто зауважити, що під час дії воєнного стану, який усе ще триває, Конституційний Суд України також долучився до захисту прав вразливих верств населення. У Рішенні від 20 березня 2024 року № 2-р(II)/2024³ Конституційний Суд України наголосив, що соціальні гарантії осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, та військовослужбовців, які отримали інвалідність, не повинні залежати від фінансових ресурсів держави. Ця заява є свідченням того, що навіть в умовах екстремального економічного тиску людська гідність має переважати над економічною доцільністю.

У Рішенні від 6 квітня 2022 року № 1-р(II)/2022⁴ у справі щодо посилення соціального захисту військовослужбовців Конституційний Суд України визнав вирішальну роль Збройних Сил України у захисті суверенітету, незалежності та територіальної цілісності держави. Конституційний Суд України підтвердив, що ці конституційні принципи становлять основу конституційного ладу України, а ефективне користування правами і свободами людини невіддільне від їх захисту. У цьому контексті Конституційний Суд України наголосив, що законодавче регулювання соціальних гарантій військовослужбовців має відображати функціональне призначення Збройних Сил України, визначене Конституцією України, особливо в умовах збройної агресії, що триває. Тому будь-яку нормативно-правову базу, що регулює соціальний захист, слід розробляти в системній відповідності до конституційного імперативу забезпечення підвищених гарантій для тих, хто захищає державу.

З огляду на аналіз міжнародних норм та положень Конституції України орган конституційної юрисдикції в Україні вважає, що основним критерієм функціонування де-

¹ Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційними скаргами Оніщенко Руслана Ілліча, Гаврилюка Дмитра Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 615 Кримінального процесуального кодексу України (справа про гарантії судового контролю за дотриманням прав осіб, яких утримують під вартою) від 18 липня 2024 року № 8-р(II)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-24#Text>.

² Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Лопушанського Володимира Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 9 пункту 1 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» (справа про обов'язковість судового рішення) від 13 травня 2024 року № 6-р(II)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-24#Text>.

³ Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Атаманчука Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів статті 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI, першого речення частини третьої статті 67 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII (щодо гарантованого рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи) від 20 березня 2024 року № 2-р(II)/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-24#Text>.

⁴ Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Поліщука Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 статті 16³ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (справа про посилений соціальний захист військовослужбовців) від 6 квітня 2022 року № 1-р(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text>.

мократії є забезпечення балансу між безпекою держави та збереженням основоположних прав і свобод.

Цей принцип було застосовано в Рішенні від 27 грудня 2022 року № 4-р/2022¹, яким Конституційний Суд України підтримав тимчасові обмеження щодо діяльності релігійних організацій, пов'язаних із державою-агресором. Конституційний Суд України взяв до уваги реальні наслідки та загрози від діяльності релігійних організацій, керівний центр (управління) яких знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України, для інтересів національної безпеки. Це було зроблено з урахуванням необхідності дотримання принципу домірності та забезпечення свободи віросповідання.

Важливо наголосити, що в найскладніший момент своєї історії Україна не звернула з європейського шляху. Навпаки, прагнення до інтеграції в Європейський Союз стало ще виразнішим. Війна зробила європейські цінності не просто ідеалом, а практичною необхідністю — фундаментом для майбутнього відновлення країни. Це свідчить про глибоке вкорінення демократичних процесів у політичному житті України відповідно до європейських стандартів.

У цьому контексті Конституційний Суд України також готується до своєї майбутньої ролі. Після війни Україна зіткнеться з критично важливими правовими викликами: відновлення прав, проведення виборів на реінтегрованих територіях та увідповіднення законодавства до правових стандартів Європейського Союзу. Конституційний Суд України відіграватиме центральну роль в управлінні цим переходом, гарантуючи, що надзвичайні заходи не будуть перенесені в нові умови, якщо вони не будуть чітко виправданими та конституційно обґрунтованими.

Загалом роль органів конституційної юрисдикції на прикладі стійкості Конституційного Суду України під час надзвичайних ситуацій полягає не лише у виправленні зловживань владою, а й у нагадуванні державам, інституціям, суспільствам про те, що кожне призупинене право має бути колись відновлене, кожні розширені повноваження мають бути повернуті у свій первинний стан, а кожна дія, вчинена під час кризи, має бути переглянута за спокійних (мирних) обставин.

Саме так виживають демократії. І саме так конституційні суди стоять на сторожі стійкості європейських цінностей перед сьогоdnішніми і завтрашніми викликами.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення зміни до статті 12 Закону України „Про свободу совісті та релігійні організації“ щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» (справа щодо повної назви релігійних організацій) від 27 грудня 2022 року № 4-р/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-22#Text>.

КОНКУРС НА КРАЩУ НАУКОВУ СТАТТЮ, ПОВ'ЯЗАНУ ІЗ ЗАХИСТОМ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ

Захист цифрових прав в Україні: роль і перспективи диджитал омбудсмана¹

Ганна АДАМЧУК

викладач кафедри судової медицини та права
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

У статті досліджено необхідність створення інституту диджитал омбудсмана в Україні як спеціалізованого органу захисту цифрових прав громадян. Визначено актуальність, функціональні повноваження, організаційну структуру та принципи діяльності диджитал омбудсмана на основі аналізу міжнародного досвіду (Канада, Естонія, Велика Британія, Фінляндія, Німеччина). Запропоновано модель діяльності диджитал омбудсмана, що визначає моніторингові функції, своєчасне правове реагування, консультативну й освітню діяльність та його незалежне функціонування як самостійного механізму захисту цифрових прав громадян України.

У зв'язку зі стрімким розвитком цифровізації в Україні виникають нові виклики щодо забезпечення прав громадян у цифровому середовищі. З огляду на неефективність наявних механізмів такого правового захисту існує нагальна потреба створення модернізованого органу — диджитал омбудсмана.

Метою статті є обґрунтування запровадження інституту диджитал омбудсмана в Україні як ефективного механізму захисту цифрових прав громадян, аналіз відповідного міжнародного досвіду, розроблення пропозицій щодо правової та організаційної діяльності інституту диджитал омбудсмана.

У XXI столітті цифрові технології стали невідокремною частиною суспільного життя, впливаючи на всі його сфери — від освіти й економіки до політики й право-захисту. Разом із цифровізацією з'явився й новий вимір прав людини — цифрові права, що охоплюють свободу слова в інтернеті, захист персональних даних, право на конфіденційність онлайн-комунікації тощо.

Із позитивними змінами технологічний прогрес створює й нові виклики для держави. Права людини в онлайн-просторі зазнають порушень — від незаконного збору даних до цензури та кібератак, тому потребують ефективних механізмів захисту. Сучасні виклики вимагають не лише адаптації законодавства, а й реформування державних інституцій для забезпечення оперативного реагування на порушення цифрових прав.

Конституція України гарантує основні права, які мають цифровий вимір, зокрема у статті 31 — право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; статті 32 — право на захист персональних даних і заборону зби-

¹ Статтю опубліковано на правах переможця конкурсу на кращу наукову статтю, пов'язану із захистом прав і свобод людини і громадянина. Конкурс проводив Конституційний Суд України за сприяння Видавничого дому «Юридика».

рання інформації про особу без її згоди; статті 34 — право на свободу думки, слова та вільного збирання, зберігання, використання та поширення інформації¹.

Захист цифрових прав в Україні забезпечують такі інституції:

- Конституційний Суд України, який розглядає справи щодо конституційності законодавства у сфері інформаційних прав²;
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який контролює дотримання законів про персональні дані та доступ до публічної інформації;
- Кіберполіція України, яка розслідує кіберзлочини та порушення в цифровому просторі.

Проте наведені механізми захисту не завжди ефективні, оскільки специфіка цифрових прав вимагає оперативного реагування.

З огляду на викладене існує потреба у спеціальному правозахисному механізмі, який зосереджуватиметься лише на питаннях цифрових прав та оперативно реагуватиме на їх порушення. Одним із таких інститутів може стати диджитал омбудсман — спеціалізований орган, що контролюватиме дотримання цифрових прав громадян, розглядатиме відповідні звернення та взаємодіятиме з державними й міжнародними структурами у сфері цифрової безпеки, реалізуватиме заходи щодо формування обізнаності населення у сфері захисту цифрових прав і небезпек, пов'язаних із їх порушеннями. Розглянемо детальніше концепцію диджитал омбудсмана, його повноваження, відмінності від класичної моделі омбудсмана та перспективи запровадження цього інституту в Україні.

Інститут омбудсмана в Україні (тобто Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) було запроваджено в контексті розвитку демократичних процесів та інтеграції в європейське правове поле. Створення інституту омбудсмана в Україні розпочалося в 1990-х роках, після здобуття незалежності держави та набуття чинності Конституцією України. Тоді в Україні формувалися демократичні інститути, і для забезпечення прав і свобод громадян необхідно було створити незалежний орган, який контролюватиме діяльність органів влади та сприятиме захисту прав людини.

Ідею запровадження посади омбудсмана в Україні відображено в Конституції України 1996 року, у якій проголошено принцип захисту прав людини та громадянина, що стало основою для подальших змін у правовій системі. Однак лише в 2001 році в Україні було офіційно створено інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» 1997 року³ омбудсман має незалежний статус і розглядає звернення громадян щодо порушення їхніх прав державними органами. У перші роки діяльності омбудсман здебільшого розглядав питання захисту прав людини у сферах забезпечення права на отримання інформації, захисту прав осіб, позбавлених волі, захисту

¹ Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

² Наприклад, Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 року № 12-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>.

³ Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.

прав споживачів послуг. Згодом посилювалася правова свідомість населення, кількість звернень до омбудсмана збільшувалася і, відповідно, розширювалися функції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Із 2006 року, у зв'язку з розвитком технологій, омбудсман почав здійснювати нагляд за дотриманням прав людини в цифровій сфері, зокрема щодо захисту персональних даних та доступу до інформації. Проте нині традиційні механізми правозахисту виявляються недостатньо гнучкими для реагування на нові загрози, що зумовлює необхідність створення окремого інституту, здатного оперативно реагувати на порушення цифрових прав.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не лише виконує важливу роль у сфері контролю за дотриманням прав людини, а й є довіреною стороною між громадянами та органами державної влади. Однак стрімкий розвиток цифрових технологій породжує нові виклики, на які традиційні механізми правозахисту не завжди здатні ефективно й оперативно реагувати.

В Україні спостерігається розвиток кіберзлочинності, що є результатом швидкого прогресу цифрових технологій та збільшення кількості користувачів інтернету. За офіційними даними правоохоронних органів, в Україні постійно зростає кількість кіберзлочинів, як-от крадіжки персональних даних, шахрайство, фішинг (вид шахрайства, коли зловмисники обманом намагаються отримати конфіденційну інформацію від інтернет-користувачів), а також хакерські атаки на державні установи та бізнес. Більшість злочинців використовують анонімність у мережі, і саме цей аспект ускладнює, а іноді й унеможлиблює їх виявлення та покарання. Відсутність модернізованого цифрового захисту призводить до збільшення кількості постраждалих осіб і втрат у фінансовому секторі, а також загрожує національній безпеці. Боротьба з цими викликами потребує не лише вдосконалення технічного захисту, а й створення спеціалізованого механізму правозахисту в цифровому середовищі.

Отже, для ефективного реагування на новітні виклики у сфері захисту цифрових прав вважаємо за необхідне створити спеціалізований орган — диджитал омбудсман.

Запровадження інституту диджитал омбудсмана в Україні передбачає чітке визначення функцій і механізмів його роботи, які сприятимуть ефективному і своєчасному захисту цифрових прав громадян.

Основні повноваження диджитал омбудсмана мають охоплювати такі напрями діяльності:

1. Розгляд скарг громадян щодо порушення цифрових прав (приймання та аналіз звернень фізичних і юридичних осіб щодо випадків порушення цифрових прав; надання роз'яснень щодо правових механізмів захисту; перенаправлення справ до відповідних органів та моніторинг їх розгляду).

2. Моніторинг і превентивні заходи (виявлення системних проблем у сфері цифрових прав; аналіз відповідності законодавства України міжнародним стандартам; підготовки звітів і рекомендацій для державних органів щодо необхідних змін у правовому регулюванні цифрових прав).

3. Сприяння взаємодії між суб'єктами та консультативна діяльність (забезпечення комунікаційної взаємодії між громадянами та органами виконавчої влади; взаємодія з органами державної влади, громадськими організаціями та міжнародними інституціями у сфері цифрових прав; ініціювання розгляду справ щодо порушень цифрових прав у судах та міжнародних структурах).

4. Інформування та просвітницька діяльність у сфері цифрової грамотності (організація освітніх програм і кампаній щодо цифрової безпеки та прав користувачів; про-

ведення консультацій і публічних обговорень із громадськістю щодо цифрових прав; публічно-освітня робота з громадянами).

5. Захист прав користувачів у взаємодії з технологічними компаніями (аналіз політик соціальних мереж і цифрових платформ щодо дотримання цифрових прав громадян; розроблення вимог до платформ щодо прозорості алгоритмів і політик модерації контенту; розгляд звернень щодо блокування, видалення контенту або обмеження доступу до інформації в інтернеті).

6. Боротьба з дезінформацією та цифровими загрозами (розроблення механізмів протидії дезінформації та фейковим новинам; взаємодія з фактчекінговими організаціями та медіа для перевіряння достовірності інформації; ініціювання законодавчих змін для протидії маніпулятивним технологіям у цифровому середовищі).

7. Забезпечення незалежності й ефективності роботи (наділення диджитал омбудсмена статусом незалежної інституції, що гарантуватиме його неупередженість та автономність; визначення чітких процедур підзвітності перед громадськістю та парламентом; забезпечення фінансування і технічної підтримки діяльності омбудсмана).

Для ефективного виконання своїх функцій диджитал омбудсман повинен мати низку дієвих механізмів впливу, що забезпечать оперативний захист цифрових прав громадян та реагування на їх порушення. Такими механізмами можуть бути:

- наглядово-контрольні: проведення перевірок дотримання законодавства у сфері цифрових прав державними органами, приватними компаніями та платформами; вимога надання інформації від державних установ та приватних компаній щодо їхньої політики захисту цифрових прав; аналіз політики платформ соціальних мереж щодо цензури, збору даних та інших питань, що стосуються цифрових прав громадян;
- рекомендаційні: напрацювання офіційних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у сфері цифрових прав; надання висновків щодо проєктів нормативних актів, які стосуються цифрових прав та їх захисту; розроблення нормативних актів із урахуванням найкращих практик для приватних компаній, державних установ та користувачів у сфері цифрових прав;
- посередництво та медіація: посередництво у врегулюванні конфліктів між громадянами та компаніями, що надають цифрові послуги (соціальні мережі, інтернет-провайдери, фінансові сервіси тощо); взаємодія з органами державної влади та правоохоронними структурами задля сприяння розслідуванню порушень цифрових прав; ініціювання переговорів із міжнародними організаціями щодо посилення захисту цифрових прав в Україні;
- юридичний вплив: виголошення попереджень про порушення цифрових прав державним органам, компаніям та онлайн-платформам; ініціювання розгляду питань щодо блокування або обмеження діяльності суб'єктів, які систематично порушують цифрові права; вимоги щодо внесення змін у політику цифрових сервісів, якщо їхня діяльність порушує цифрові права громадян; подання адміністративних позовів до суду щодо порушень цифрових прав громадян; звернення до правоохоронних органів із вимогою розслідування випадків порушень цифрових прав; оскарження рішень державних органів, які порушують цифрові права громадян;
- комунікаційний і громадський вплив: публічне висвітлення випадків порушення цифрових прав і заклики до їх усунення; проведення інформаційних кампаній щодо цифрової безпеки та прав громадян в онлайн-просторі; залучення

громадянського суспільства до моніторингу цифрових прав і захисту постраждалих осіб.

Ефективність роботи диджитал омбудсмана залежатиме від його незалежності. Для цього необхідно запровадити комплекс гарантій, що унеможливлять політичний чи корпоративний вплив на його діяльність. Основними механізмами забезпечення незалежності диджитал омбудсмана можуть бути:

- правовий статус і гарантії незалежності (закріплення незалежності диджитал омбудсмана на законодавчому рівні; пряма підзвітність парламентові або спеціальній наглядовій раді, а не виконавчій владі; закріплення процедури призначення, яка унеможливилює одноосібне рішення будь-якого державного органу);
- призначення та строк повноважень [відбір кандидата на посаду диджитал омбудсмана через відкритий конкурс із залученням незалежних експертів і громадянського суспільства; встановлення чіткого строку повноважень (наприклад, 5–7 років) без можливості необґрунтованого звільнення; законодавче обмеження на повторне призначення для уникнення політичного тиску];
- фінансова автономія (забезпечення фінансування диджитал омбудсмана через спеціальний фонд, закріплений у державному бюджеті, та захисту від довільного скорочення фінансування; можливість залучення міжнародної фінансової підтримки від правозахисних організацій і партнерських держав; контроль витрат незалежним аудиторським органом для уникнення корупційних ризиків);
- захист від політичного впливу [заборона для диджитал омбудсмана обіймати політичні посади до і після завершення терміну повноважень; встановлення чіткої процедури звільнення лише у виняткових випадках (наприклад, через визнану судом недоброчесність чи неспроможність виконувати обов'язки); гарантії недоторканності для захисту від необґрунтованого переслідування за виконання своїх функцій];
- функціональна автономія (самостійне формування команди та кадрової політики без втручання з боку уряду чи бізнесу; право на самостійне ініціювання перевірок, розслідувань та надання рекомендацій без необхідності погодження з іншими державними органами; забезпечення доступу до всіх необхідних даних та інформації в межах компетенції);
- громадський контроль і прозорість (регулярне оприлюднення звітів про діяльність диджитал омбудсмана, зокрема інформації про розгляд звернень та ухвалені рішення; створення дорадчої ради за участі громадських організацій, правозахисників та експертів для обговорення ключових питань у сфері цифрових прав; запровадження механізму оскарження дій омбудсмана у випадку його неналежної діяльності).

Однією з основних функцій диджитал омбудсмана буде приймання і розгляд скарг та звернень громадян щодо порушення їхніх цифрових прав. Громадяни зможуть подавати звернення до диджитал омбудсмана через офіційний вебсайт або спеціальні мобільні додатки («Дія»), що забезпечить доступність. Вебсайт та додатки надаватимуть можливість особі не тільки подати скаргу, а й отримати консультацію з правових питань, загалом ознайомитися з діяльністю омбудсмана та цифрового омбудсмана, а також відстежити процес розгляду свого звернення та отримати рішення. Крім того, важливим аспектом для будь-якої гілки омбудсмана є створення типових інструкцій щодо дій громадян у випадках, коли відбувається порушення їхніх прав.

Сьогодні існують різні форми подання звернень, зокрема поштою або через інші доступні засоби зв'язку. У будь-якому випадку отримання скарги диджитал омбудсман зобов'язаний провести її попередній аналіз і визначити правовий характер порушення. У разі виявлення порушення омбудсман може вжити низку заходів — направлення рекомендацій органам державної влади, організація консультацій для громадян, а також забезпечення правового захисту через відповідні судові чи адміністративні процедури. За необхідності диджитал омбудсман може звернутися до відповідних компетентних органів із вимогою вжити заходів щодо усунення порушень прав користувачів у цифровому середовищі.

Диджитал омбудсман матиме право надсилати запити органам державної влади та іншим відповідальним структурам для отримання інформації або вимоги щодо усунення порушень. Водночас він матиме право моніторити їхні дії та впливати на процеси, пов'язані із захистом цифрових прав, надаючи рекомендації та пропозиції для вдосконалення законодавства. З огляду на глобальну природу проблематики диджитал омбудсман взаємодіятиме з міжнародними правозахисними організаціями та іншими органами, діяльність яких стосується цифрових прав. Окрім взаємної підтримки, це дасть змогу впливати на вдосконалення міжнародних норм і стандартів.

Для забезпечення ефективності роботи та оперативного реагування на порушення цифрових прав диджитал омбудсман повинен бути незалежною та автономною інституцією з чітко визначеними повноваженнями і правами. Це не лише сприятиме своєчасному захисту прав громадян, а й створить необхідні умови для системного вирішення проблем у сфері цифрової безпеки. Механізм роботи диджитал омбудсмана повинен базуватися на принципах доступності, прозорості та оперативності, а взаємодія з органами державної влади та міжнародними інституціями дасть змогу цьому органу ефективно виконувати свої функції.

Міжнародний досвід показує, що диджитал омбудсман є ефективним інструментом для захисту цифрових прав. Сьогодні декілька країн мають схожі інституції або спеціалізовані органи, які працюють із питаннями захисту прав громадян у цифровому середовищі. Досвід Естонії, Канади, Великої Британії, Фінляндії і Німеччини у створенні та функціонуванні інституту омбудсмана для захисту цифрових прав може бути корисним для України.

В Естонії успішно функціонує система електронних послуг і цифрових прав, зокрема через е-уряд та інструменти для забезпечення конфіденційності особистих даних. Механізми швидкого реагування на порушення прав користувачів у цифровому середовищі та прозорість процесів є важливими аспектами естонської практики. Естонія створила модель, де омбудсман, або «цифровий омбудсман», бере на себе частину функцій із моніторингу та захисту прав у цифровому середовищі. В цій країні не існує окремого органу з офіційним статусом цифрового омбудсмана, однак його обов'язки частково виконують Інспекція захисту даних і Центр електронного урядування, який здійснює координацію та моніторинг ефективності впровадження електронних послуг, а також надає рекомендації щодо покращення цифрових інструментів.

Канада може запропонувати розвинутий механізм захисту цифрових прав на основі конфіденційності та захисту даних, що охоплює не лише юридичні інструменти, а й системи медіації, які дають змогу вирішувати спори без необхідності в судовому процесі. Канадський омбудсман з питань захисту персональних даних (*Office of the Privacy Commissioner*) відіграє ключову роль у забезпеченні прав громадян на конфіденційність та захисту їх персональних даних у цифровому середовищі. Цей орган моніторить політики щодо захисту приватності, розслідує скарги громадян, які

стосуються порушення їхніх прав на конфіденційність, розробляє рекомендації щодо вдосконалення практик захисту даних. Канада також впровадила законодавство, яке регулює оброблення персональних даних приватними компаніями, а також визначає права громадян щодо їх даних. Омбудсман активно співпрацює з міжнародними організаціями, інтегруючи найкращі практики глобального захисту цифрових прав. Досвід Канади може бути корисним для України, оскільки він демонструє важливість наявності незалежного органу, який спеціалізується на захисті цифрових прав та розглядає відповідні скарги громадян.

Однією з найбільш відомих моделей є система цифрових омбудсманів країн Європейського Союзу та скандинавських країн.

Велика Британія має вагомий досвід діяльності спеціалізованих омбудсманів, зокрема в галузі захисту прав споживачів і технологічних інновацій, який може бути корисним для України в аспекті створення незалежного органу для вирішення конфліктів між користувачами і технологічними компаніями. Наприклад, тут існує інформаційний омбудсман (*Information Commissioner*), який контролює дотримання законів про захист персональних даних. Цей орган має повноваження накладати штрафи на компанії, які порушують закони про конфіденційність і приватність. Велика Британія також розробила модель цифрового омбудсмана для взаємодії з користувачами онлайн-платформ і цифрових сервісів.

Фінляндія ж відома розвитком цифрових прав та інтеграцією омбудсмана в рамках більш широкої політики прозорості та підзвітності уряду у сфері цифрових технологій. У Фінляндії існує Національний цифровий омбудсман, який виконує функції моніторингу дотримання прав громадян у цифровому середовищі, захисту прав споживачів цифрових послуг та бере участь у розробленні політики цифрової безпеки на рівні Європейського Союзу. Однією з основних функцій цієї інституції є просування політики цифрової грамотності та проведення кампаній, що дають змогу користувачам ставати обізнанішими щодо своїх прав і способів їх захисту.

Німеччина також має цифрового омбудсмана¹, який бере участь у захисті приватності громадян та боротьбі з дезінформацією в цифровому середовищі. Німецький цифровий омбудсман має право взаємодіяти з органами Європейського Союзу та іншими міжнародними організаціями для забезпечення високих стандартів у сфері цифрових прав. Німеччина має вагомий досвід упровадження жорстких правил захисту персональних даних і забезпечення цифрових прав через правову базу, яка може стати основою для адаптації в Україні. Комбінація цих інструментів, зокрема незалежних органів, механізмів реагування на порушення, правових інструментів та медіації, могла б стати ключовою для створення ефективного диджитал омбудсмана в Україні.

У виборі моделі цифрового омбудсмана, яку може бути запроваджено в Україні, можна взяти до уваги досвід країн Європейського Союзу, зокрема Німеччини, Великої Британії та Фінляндії. Основними аспектами майбутньої моделі є незалежність органу, його чітка взаємодія з міжнародними правозахисними інституціями та органами державної влади, а також здатність оперативно реагувати на порушення цифрових прав, особливо в умовах швидко змінюваних цифрових технологій.

З огляду на міжнародний досвід запровадження інституту диджитал омбудсмана в Україні є необхідним кроком для забезпечення ефективного, оперативного та модернізованого захисту цифрових прав громадян. Однак для успішної реалізації інституту диджитал омбудсмана необхідно вирішити низку юридичних та організаційних пи-

¹ Федеральний комісар із захисту даних та свободи інформації Німеччини (BfDI). URL: https://www.bfdi.bund.de/DE/Home/home_node.html.

тань. Одним із основних завдань є розроблення та внесення відповідних змін у законодавство України. Для ефективного функціонування диджитал омбудсмана необхідно створити правову основу, яка регулюватиме його повноваження, функції та механізми взаємодії з іншими державними органами. Законодавчі акти мають бути адаптовані до міжнародних стандартів захисту цифрових прав, зокрема до положень GDPR (Загальний регламент захисту даних) та інших міжнародних угод у цій сфері. Важливо напрацювати законодавчу базу, що регулюватиме права громадян на доступ до своїх даних, а також встановлюватиме процедури подання скарг і механізми розслідування порушень цифрових прав.

Крім того, варто розглянути питання фінансування омбудсмана, його організаційну структуру та кадровий склад. Необхідно визначити, хто відповідатиме за управління органом (державна структура, незалежна організація чи змішаний формат). Команду потрібно створити із професіоналів, які володіють необхідними знаннями в галузі захисту цифрових прав, інформаційної безпеки та права. Важливою є інфраструктура для обробки звернень громадян та комунікації з державними органами, приватними компаніями та міжнародними організаціями.

Одним із основних викликів є забезпечення незалежності та нейтральності диджитал омбудсмана. За таких умов він зможе безперешкодно виконувати свої функції без зовнішнього тиску. Крім того, можуть виникнути проблеми з правами на доступ до даних у рамках реалізації прав громадян. Важливим є також питання безпеки системи обробки даних та захисту від кібератак, адже диджитал омбудсман працюватиме з чутливою інформацією. Потенційні ризики можуть бути пов'язані з недостатнім фінансуванням органу, що ускладнить виконання ним функцій, а також із недовірою громадян до інституту.

Запровадження інституту диджитал омбудсмана створить незалежний механізм для розгляду скарг про порушення приватності, кібурбулінг, захисту персональних даних та інших цифрових прав. Ефективна діяльність цього органу, що залежатиме також від підтримки з боку громадськості та державних інституцій, суттєво підвищить рівень захисту цифрових прав громадян в Україні. Диджитал омбудсман зможе не лише реагувати на індивідуальні порушення, а й здійснювати превентивну діяльність, сприяючи вдосконаленню законодавства та політики у сфері цифрових прав.

Висновки. Захист цифрових прав громадян є актуальною та невідокремною частиною забезпечення прав і свобод людини в умовах стрімкого розвитку технологій. Створення інституту диджитал омбудсмана для захисту цифрових прав в Україні є надважливим кроком у напрямі вдосконалення правового механізму захисту прав громадян у цифровому середовищі. Діяльність диджитал омбудсмана повинна охоплювати не лише розгляд звернень і скарг, а й оперативне реагування на порушення цифрових прав, надання консультацій, а також взаємодію з органами державної влади та міжнародними правозахисними інституціями.

Міжнародний досвід, зокрема країн Європейського Союзу, демонструє, що інститут омбудсмана є ефективним інструментом забезпечення цифрових прав, що дає змогу не лише реагувати на порушення, а й сприяти розвитку законодавства в сфері захисту цифрових прав і створенню належних умов для безпеки і приватності користувачів в онлайн-середовищі.

З огляду на досвід таких країн, як Канада, Велика Британія, Фінляндія, Німеччина та Естонія, в Україні доцільно створити незалежний орган, який виконуватиме функції цифрового омбудсмана, матиме чітко визначені повноваження, можливість оперативного реагувати на порушення, а також взаємодіятиме з державними органами та між-

народними організаціями задля застосування найуспішніших моделей забезпечення цифрових прав.

Для повноцінного запуску та функціонування вказаного проєкту необхідно внести зміни до законодавства, створити правову основу для функціонування цифрового омбудсмена, а також вирішити організаційні питання, зокрема щодо його фінансування та кадрового забезпечення. Гарантування незалежності цього органу впливатиме на рівень захисту персональних даних та ефективність роботи диджитал омбудсмена.

З огляду на викладене запровадження інституту диджитал омбудсмена в Україні є необхідним кроком до покращення захисту цифрових прав громадян та створення ефективної системи моніторингу й реагування на порушення в цифровому середовищі, що сприятиме зміцненню цифрової безпеки, забезпеченню прав громадян на конфіденційність та захисту персональних даних, а також розвитку цифрової грамотності громадян та підвищенню рівня їх довіри до цифрових технологій в Україні.

Hanna ADAMCHUK. Protection of digital rights in Ukraine: the role and prospects of the digital ombudsman. *The article examines the need to establish an institution of the digital ombudsman in Ukraine as a specialized body for the protection of digital citizens' rights. The relevance, functional powers, organizational structure and principles of the digital ombudsman's activities are determined based on an analysis of international experience (Canada, Estonia, Finland, Germany, and Great Britain). The author proposed a model of the digital ombudsman's activities, which includes monitoring functions, timely legal response, advisory and educational activities and its independent functioning as an independent mechanism for the protection of digital rights of the citizens of Ukraine.*

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ Конституційного Суду України

БЕРЕЗЕНЬ

6–7 березня	німецько-український фаховий обмін досвідом (онлайн) із питань конституційного права за участі виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> , <i>Віктора Кичуна</i> , <i>Василя Лемака</i> , <i>Алли Олійник</i> , <i>Олега Первомайського</i> , <i>Сергія Різника</i> , <i>Галини Юровської</i> , керівника Секретаріату Конституційного Суду України <i>Віктора Бесчастного</i> , першого заступника керівника Секретаріату Конституційного Суду України — керівника Департаменту організаційної роботи <i>Лариси Бірюк</i> та експертів Німецького фонду міжнародного правового співробітництва (IRZ) — керівниці проектами в Україні та В'єтнамі <i>Ангели Шмайнк</i> , старшого менеджера проєктів <i>Вольфрама Герміра</i> , суддів Федерального Конституційного Суду Німеччини у відставці <i>Райнгарда Гаєра</i> та <i>Удо Штайнера</i> (16-та зустріч)
11 березня	зустріч судді Конституційного Суду України <i>Галини Юровської</i> зі студентами Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, під час якої обговорили ключові аспекти гендерної рівності як фундаментальної конституційної цінності
14 березня	участь судді Конституційного Суду України, члена Консультативної ради європейських суддів <i>Віктора Городовенка</i> у презентації Висновку № 27 Консультативної ради європейських суддів «Про дисциплінарну відповідальність суддів» і Рекомендацій ОБСЄ щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів
18–20 березня	робочий візит делегації Конституційного Суду України на чолі з виконувачем обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександром Петришином</i> у складі суддів Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> , <i>Оксани Гришук</i> , <i>Віктора Кичуна</i> , <i>Алли Олійник</i> , <i>Олега Первомайського</i> , <i>Сергія Різника</i> , <i>Ольги Совгірі</i> , <i>Галини Юровської</i> до Ради Європи та Суду Справедливості Європейського Союзу за сприяння Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні», що його впроваджують у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування», фаза III. У Раді Європи відбулися робочі зустрічі з представниками Департаменту імплементації прав людини, правосуддя та юридичного співробітництва, Європейського комітету з соціальних прав, Департаменту з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини, Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) та суддею Європейського суду

	з прав людини <i>Миколою Гнатовським</i> (м. Страсбург, Французька Республіка; м. Люксембург, Велике Герцогство Люксембург)
21 березня	участь судді Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> та заступника керівника Правового департаменту Секретаріату Конституційного Суду України <i>Миколи Гриценка</i> у 8-му засіданні комітету Україна — ЄС (м. Брюссель, Королівство Бельгія)
27 березня	участь працівників Секретаріату Конституційного Суду України у семінарі з питань вивчення європейського досвіду діяльності архівних підрозділів органів конституційної юрисдикції та судових органів європейських країн, проведеному в межах міжнародного проєкту технічної допомоги Європейської Комісії TAIEX. Залучені експерти: Генеральний секретар Конституційного Суду Чеської Республіки <i>Властіміл Геттінгер</i> і керівник юридичного департаменту Конституційного Суду Латвійської Республіки <i>Крістіанс Тамуш</i>
29–30 березня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Оксани Гришук</i> , <i>Василя Лемака</i> , керівника Секретаріату Конституційного Суду України <i>Віктора Бесчастного</i> , помічників і наукових консультантів суддів Конституційного Суду України та працівників Секретаріату Конституційного Суду України у семінарі на тему «Юридична аргументація: майстерність формування судових рішень», організованому за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України (с. Поляна, Закарпатська обл.)

КВІТЕНЬ

2–4 квітня	участь судді Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> , члена Консультативної ради європейських суддів, у 48-му засіданні робочої групи Консультативної ради європейських суддів (м. Париж, Французька Республіка)
3 квітня	робоча зустріч виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> зі старшим міжнародним експертом Проєкту ЄС «Право-Justice», суддею Загального суду Європейського Союзу (2016–2023) <i>Віргіліюсом Валанчюсом</i>
7–10 квітня	робочий візит виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Василя Лемака</i> , <i>Алли Олійник</i> , <i>Галини Юровської</i> до Конституційного Суду Республіки Словенія та міжнародних організацій (Секретаріат ОБСЄ та Агентство Європейського Союзу з основоположних прав) за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України (м. Любляна, Республіка Словенія; м. Відень, Республіка Австрія)

24–25 квітня	участь виконувача обов’язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> (відеовітання) та суддів Конституційного Суду України <i>Алли Олійник, Ольги Совгирі, Галини Юровської</i> у міжнародній конференції на тему «Виклики демократії, верховенства права та прав людини в умовах кризи» за сприяння Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні», що його впроваджують у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування», фаза III (м. Рига, Латвійська Республіка)
25 квітня	участь виконувача обов’язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> та судді Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> у правничому практикумі на тему «Кримінальний процесуальний кодекс України в науковій доктрині та практиці Конституційного Суду України»
26 квітня — 1 травня	участь працівників Секретаріату Конституційного Суду України у тренінгові на тему «Базова комплектація Конституції: гендерна рівність by default», організованому за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України (с. Поляна, Закарпатська обл.)
30 квітня	участь судді Конституційного Суду України <i>Галини Юровської</i> у IV Всеукраїнському круглому столі на тему «Застосування законодавства під час дії воєнного стану в Україні: актуальні виклики та шляхи їх подолання»

ТРАВЕНЬ

16 травня	участь виконувача обов’язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> та керівника Секретаріату Конституційного Суду України <i>Віктора Бесчастного</i> у VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Правові засади організації та здійснення публічної влади», присвяченій світлій пам’яті Леоніда Юзькова
16 травня	участь суддів Конституційного Суду України <i>Оксани Гришук, Віктора Кичуна, Олега Первомайського, Сергія Різника, Ольги Совгирі, Галини Юровської</i> у діалозі на тему «Конституційні цінності як основа судового рішення: узгодження підходів та тлумачень» між суддями Конституційного Суду України та Верховного Суду за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України (м. Київ)
20 травня	участь виконувача обов’язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Віктора Кичуна, Ольги Совгирі</i> у засіданні Керівного Комітету Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова»

21 травня	участь суддів Конституційного Суду України <i>Олега Первомайського</i> , <i>Ольги Совгирі</i> , помічника судді Конституційного Суду України <i>Ростислава Іжєвського</i> у засіданні спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування»(2023–2027)
23 травня	участь суддів Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> та <i>Галини Юровської</i> у міжнародній конференції на тему «Сучасні виклики в діяльності конституційних судів країн Східної Європи» з нагоди 30-ї річниці заснування Конституційного Суду Республіки Молдова (м. Кишинев, Республіка Молдова)
23 травня	участь першого заступника Секретаріату Конституційного Суду України — керівника Департаменту організаційної роботи <i>Лариси Бірюк</i> та головного консультанта відділу порівняльних досліджень Управління порівняльно-правового аналізу Правового департаменту Секретаріату Конституційного Суду України <i>Олени Овсяннікової</i> у міжнародній конференції на тему «Судовий контроль при проведенні спеціальних оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів» (м. Кишинев, Республіка Молдова)
28 травня — 1 червня	участь судді Конституційного Суду України <i>Сергія Різника</i> у семінарі на тему «Справедливість, закон і суспільство» за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України (с. Поляна, Закарпатська область)
29 травня	просвітницька лекція судді Конституційного Суду України <i>Галини Юровської</i> за участі судді Державного Суду Естонської Республіки <i>Неле Сіітам</i> щодо здійснення конституційного контролю в Естонській Республіці за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України
30 травня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Оксани Гришук</i> , <i>Олега Первомайського</i> , <i>Ольги Совгирі</i> в експертному обговоренні на тему «Соціальна держава Україна — в умовах миру і війни. Конституційний вимір», що його організував Український католицький університет за сприяння проєктів Ради Європи «Посилення соціального виміру в Україні» та «Підтримка України у впровадженні стандартів Ради Європи щодо судової влади», що їх впроваджують на виконання Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова», а також Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні», що його впроваджують у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування», фаза III (м. Львів)

ЧЕРВЕНЬ

5–6 червня	участь заступника керівника Правового департаменту Секретаріату Конституційного Суду України — керівника Управління порівняльно-правового аналізу <i>Оксани Житник</i> у 10-му форумі Мережі вищих судів (м. Страсбург, Французька Республіка)
12 червня	просвітницька лекція судді Конституційного Суду України <i>Галини Юровської</i> за участі судді Суду Справедливості Європейського Союзу, судді Європейського суду з прав людини (2005–2014), Президентки Конституційного Суду Латвійської Республіки (2017–2020) <i>Інети Зіємелє</i> за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України
13 червня	участь працівників Секретаріату Конституційного Суду України в онлайн-семінарі на тему «Сучасна стратегія розвитку бібліотек: європейські рекомендації», проведеному в межах міжнародного проєкту технічної допомоги Європейської Комісії TAIEХ. Залучені експерти Національної бібліотеки Франції: заступниця керівника служби цифровізації <i>Інес Карме</i> , експерт із цифрового збереження <i>Янник Гранколас</i> , керівниця бібліографічної служби <i>Мелані Рош</i>
13–14 червня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , керівника Секретаріату Конституційного Суду України <i>Віктора Бесчастного</i> , наукового консультанта судді Конституційного Суду України <i>Віри Назарової</i> у міжнародній науково-практичній конференції на тему «Конституційні засади належної правової процедури: виклики євроінтеграції» за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України (м. Чернівці)
18 червня	робоча зустріч виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України <i>Олександра Петришина</i> , суддів Конституційного Суду України <i>Віктора Городовенка</i> , <i>Оксани Гришук</i> , <i>Василя Лемака</i> , <i>Олега Первомайського</i> , <i>Галини Юровської</i> з аудитором діяльності Німецького фонду міжнародного правового співробітництва (IRZ) <i>Бернгардом Шлоером</i>
20 червня	участь судді Конституційного Суду України <i>Олега Первомайського</i> у Першому засіданні Керівного комітету проєкту Ради Європи «Посилення соціального виміру в Україні», що його впроваджують на виконання Плану дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова»
20–21 червня	участь суддів Конституційного Суду України <i>Оксани Гришук</i> , <i>Василя Лемака</i> , <i>Алли Олійник</i> , <i>Сергія Різника</i> у Львівському конституційному конгресі та V Всеукраїнських студентських змаганнях із конституційного правосуддя за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні (м. Львів)

23 червня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України Олександра Петришина, суддів Конституційного Суду України Віктора Городовенка, Олега Первомайського, Сергія Різника, Галини Юровської у міжнародній науково-практичній конференції на тему «Конституційна демократія і права людини в умовах сучасних викликів і повоєнного відновлення» з нагоди Дня Конституції України, організований Конституційним Судом України за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України у співпраці з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка
25 червня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України Олександра Петришина у Форумі високого рівня з питань демократії та незалежності суддів, що його провів Інститут європейського права (European Law Institute)
26 червня	просвітницька лекція судді Конституційного Суду України Галини Юровської з нагоди Дня Конституції України за сприяння Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні», що його впроваджують у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування», фаза III. У заході взяли участь судді Конституційного Суду України Алла Олійник, Петро Філюк, суддя Конституційного Суду Латвійської Республіки Яутріте Брієде, керівниця Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні» Сюзанна Мнацаканян, в онлайн-форматі долучилися Голова Конституційного Суду Молдови Домніка Маноле, Голова Державного Суду Естонської Республіки Вілла Кьове, керівниця проєктами в Україні та В'єтнамі Німецького фонду міжнародного правового співробітництва (IRZ) Ангела Шмайнк, директор Агентства Європейського Союзу з основоположних прав Сірпа Раутіо, Надзвичайний і Повноважний Посол України у Латвійській Республіці Анатолій Куцевол, декан юридичного факультету Державного університету Іллі, міжнародний юридичний радник, спеціальний радник Конституційного Суду України, член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія), Голова Конституційного Суду Грузії (2006–2016) Георгій Папуашвілі
26 червня	участь судді Конституційного Суду України Оксани Гришук у конституційному кафе, організованому Координатором проєктів ОБСЄ в Україні спільно з Аспен Інститут Київ
27 червня	міжнародна конференція на тему «Конституція в умовах війни та повоєнного відновлення: сучасні виклики і правові рішення» з нагоди 29-ї річниці ухвалення Конституції України, організована Конституційним Судом України разом із Національною академією правових наук України за сприяння Проєкту ОБСЄ «Підтримка національних стейкхолдерів через покращення доступу до конституційної юстиції» Програми підтримки ОБСЄ для України та Проєкту «Підтримка розвитку конституційної юстиції в Україні», що його впроваджують

	у межах спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Партнерство заради добропорядного врядування», фаза III. У заході взяли участь судді Конституційного Суду України, судді Конституційного Суду України у відставці, науковці, експерти в галузі права, представники органів публічної влади, судових установ, органів конституційної юстиції європейських держав та міжнародних організацій
--	---

Реферативний огляд публікацій із конституційного права за 2025 рік

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бенедик Л.В. Конституційно-правове забезпечення культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування (питання теорії та практики) : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Національний університет «Острозька академія». Острог, 2025. 267 с.

Наукову працю присвячено комплексному дослідженню теоретичних і практичних аспектів реалізації культурних прав людини у сфері місцевого самоврядування та напрямів удосконалення механізму їх реалізації на рівні громади, зокрема в умовах воєнного стану. У роботі комплексно проаналізовано та систематизовано різноманітні теоретико-методологічні, експертні та практично-прикладні підходи щодо забезпечення культурних прав і свобод людини у сфері місцевого самоврядування, у тому числі й можливості впровадження у вітчизняну муніципальну практику позитивного досвіду зарубіжних країн, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів. Запропоновано вдосконалити конституційну регламентацію культурних прав через закріплення на конституційному рівні загальних засад державної культурної політики, що сприятиме піднесенню ролі культури в суспільному житті та приверне увагу органів влади всіх рівнів до проблем культурного розвитку. Надано пропозиції щодо необхідності розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування, оскільки саме органи місцевого самоврядування здатні та мають необхідні ресурси для їх реалізації на рівні громади. Необхідним складником механізму реалізації культурних прав є інформаційний: налагодження різноманітних каналів комунікації, забезпечення права на доступ до публічної інформації, проведення опитувань щодо першочерговості втілення в життя певних культурних та освітніх проєктів тощо. Напрацьовано пропозиції щодо вдосконалення механізму реалізації культурних прав людини.

Григоренко А.С. Санкції як міра конституційної відповідальності в Україні та країнах-учасниках ЄС : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2025. 247 с.

У дисертаційному дослідженні розроблено теоретичні засади санкцій як міри конституційно-правової відповідальності, пропозиції щодо вдосконалення їх конституційно-правових основ в Україні з урахуванням досвіду держав — учасниць Європейського Союзу. Виокремлено основні періоди генези конституційно-правової відповідальності, їх характерні риси; становлення та розвитку санкцій як міри конституційної відповідальності та характерні особливості цих періодів; становлення та розвитку санкцій у контексті генези національної системи конституційного права та характерні риси цих періодів. Акцентовано на об'єкті конституційно-правової відповідальності, проаналізовано цінності, які закріплені в конституціях держав — учасниць Європейського Союзу (Німеччина, Франція, Польща та ін.) та в Конституції України, охарактеризовано роль конституційно-правової відповідальності в їх захисті та санкцій як її міри. Зазначено, що санкції конституційно-правової відповідальності мають бути домірними і забезпечувати «обороздатність демократії» (демократії, яка готова захистити себе).

Виокремлено такі ознаки конституційно-правової відповідальності: є видом соціальної відповідальності; об'єктом є цінності, які унормовують і захищають конституція та закони, що розвивають положення конституції; конституційний делікт; суб'єктами є держава, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, інститути громадянського суспільства, політичні партії, громадяни (піддані), іноземці, особи без громадянства, біженці; суб'єктивні права та обов'язки деліквентів визначають зміст деліктних конституційно-правових відносин; має позитивне (проспективне) і негативне (ретроспективне) значення; підстави настання: ретроспективна відповідальність — юридичний факт конституційного делікту суб'єкта конституційно-правової відповідальності, проспективна — юридичний факт набуття статусу суб'єкта конституційно-правової відповідальності; не завжди супроводжується подальшим застосуванням політичної відповідальності; примус походить від держави; наслідки для правопорушника визначені в конституційно-правовій санкції; її підстави можуть бути предметом розгляду в суді. Виокремлено та охарактеризовано систему джерел конституційного права України, у яких містяться конституційно-правові санкції: Конституція України; закони України (у тому числі міжнародні договори України, регламенти, що затверджені законом України). Охарактеризовано роль рішень Європейського суду з прав людини в розвитку Конституції України та законів України, які містять конституційно-правові санкції. Класифіковано конституційно-правові санкції в Україні: за основними інститутами конституційного права; за суб'єктами конституційно-правової відповідальності; залежно від юридичної природи суб'єктів як учасників відносин конституційно-правової відповідальності. Охарактеризовано люстрацію в Естонії, Латвії, Литві, Німеччині та інших державах — учасниках Європейського Союзу, а також в Україні. Набули подальшого розвитку ідеї щодо обмеження конституційних прав людини і основоположних свобод в Україні та державах — учасниках Європейського Союзу: застосування таких конституційно-правових санкцій, як заборона реєстрації політичної партії, обмеження доступу до участі в управлінні державними справами, покликані захистити конституційні цінності, але обмеження цих прав і свобод людини і громадянина не може бути свавільним і має бути сумісним із нормами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Демченко С.О. Конституційно-правове регулювання суддівського індемнітету в Україні : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ, 2025. 214 с.

Метою дослідження є формулювання на основі критичного аналізу досягнень сучасної юридичної науки концептуального узагальнення стану та ключових особливостей конституційно-правового регулювання суддівського індемнітету в Україні. Розв'язано такі наукові завдання: розкрито поняття та основні ознаки суддівського індемнітету; визначено та досліджено структурні елементи суддівського індемнітету; висвітлено проблемні питання конституційного та нормативно-правового регулювання суддівського індемнітету в Україні на сучасному етапі розвитку судової системи; з'ясовано основні організаційно-правові форми реалізації суддівського індемнітету в Україні; окреслено порівняльно-правові аспекти реалізації суддівського індемнітету в Україні та в окремих європейських країнах; розкрито особливості конституційно-правової відповідальності за порушення суддівського індемнітету в Україні. Наслідком розв'язання цих наукових завдань стало формулювання комплексної концепції конституційно-правового регулювання суддівського індемнітету в Україні. Доведено, що практично всі сучасні демократичні держави створюють інституційно-правові ме-

ханізми забезпечення незалежності й неупередженості судів і суддів. Принцип незалежності складається з двох елементів: інституціональної (організаційної) і функціональної незалежності судової влади, а також із незалежності самих суддів. Суддівський індемнітет — це складова суддівської недоторканності, що охоплює гарантовану та забезпечену на законодавчому рівні неможливість бути притягнутим до відповідальності за думки, висловлені під час здійснення правосуддя, ухвалене суддею судове рішення, якщо рішенням суду, що набрало законної сили, не буде встановлена вина судді у зловживанні. Проведено зіставлення суддівського індемнітету та суддівського імунітету, виявлено спільні та особливі риси в обох зазначених конституційно-правових явищах. Це дало змогу чіткіше окреслити конституційно-правову природу суддівського індемнітету, відмежувавши його від суміжного правового явища. Недоторканність судді не суперечить принципу невідворотності юридичної відповідальності і не є перешкодою для притягнення до такої відповідальності суддів у разі вчинення ними злочину. Це пов'язано з цільовим призначенням суддівського індемнітету, який захищає суддю від переслідування за ухвалені ним рішення і від впливу на вирішення справ, які він розглядає. Проаналізовано структуру суддівського індемнітету та її основні елементи. На основі комплексного аналізу сучасних конституційно-правових доктрин показано, що суддівський індемнітет має конституційно-правову природу: його основи закріплено на рівні Конституції України відповідно до концепцій незалежності судової влади та недоторканності суддів. Одним із ключових підходів у комплексному пізнанні сутності суддівського індемнітету є з'ясування його ознак у ракурсі аналізу конституційної моделі такого індемнітету, що складається з сукупності конституційних норм, зв'язків між ними, а також інтерпретацій цих норм органом конституційного судочинства та Європейським судом з прав людини. Розглянуто особливості конституційно-правового регулювання суддівського індемнітету в сучасних європейських країнах, а залежно від способу закріплення положень щодо суддівського індемнітету в системі конституційно-правового регулювання різних європейських країн виокремлено та розглянуто основні моделі індемнітету. Показано, що запровадження конституційно-правової відповідальності за порушення суддівського індемнітету є закономірним заходом у системі конституційно-правового закріплення системи засобів, спрямованих на незалежне і безперешкодне здійснення правосуддя. Під такою відповідальністю у сфері суддівського індемнітету запропоновано розуміти обумовлену конституційно-правовими нормами вимогу суб'єктів державно-політичних відносин владарювання здійснювати всі необхідні дії для забезпечення функціонування інституту суддівського індемнітету в конституційно визначених рамках та відповідно до засад верховенства права, діяти в межах та у спосіб, передбачених для таких випадків конституцією та законами, а у разі порушення суддівського індемнітету зазнавати певних несприятливих правових наслідків, передбачених санкціями цього виду юридичної відповідальності.

Коваленко В.І. Механізми державного управління у сфері забезпечення кадрової безпеки в Україні : дис. ... д-ра філософії [спец. 281 — Публічне управління та адміністрування] / Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2025. 242 с.

У дисертації досліджено та розв'язано наукове завдання, пов'язане з теоретичним аналізом механізмів державного управління у сфері забезпечення кадрової безпеки в Україні. Розроблено рекомендації щодо їх удосконалення у спосіб інтеграції цифрових технологій, посилення соціальної підтримки працівників та впровадження прозорих управлінських процедур, адаптованих до сучасних викликів і національних

умов. У дисертаційному дослідженні розглянуто роль і складники кадрової безпеки у забезпеченні ефективності державного управління. Визначено ключові чинники, що сприяють стійкості та стабільності функціонування органів державної влади. Досліджено кадрову безпеку як багатовимірне явище, що охоплює соціально-психологічний, економічний, інформаційний та юридичний аспекти. Встановлено, що кожен із цих аспектів відіграє важливу роль у збереженні професійного потенціалу, запобіганні кадровим ризикам та забезпеченні високого рівня довіри до державних органів. Узагальнено нормативно-правову базу кадрової безпеки, що охоплює Кодекс законів про працю України, закони України «Про зайнятість населення», «Про оплату праці», «Про охорону праці», «Про запобігання корупції», «Про державну службу» та інші нормативні акти. Виявлено низку проблем, серед яких — відсутність єдиного визначення поняття «кадрова безпека», недостатня інтеграція міжнародних стандартів, а також прогалини у регулюванні дистанційної роботи, захисту персональних даних та цифровізації. Окремий виклик становить адаптація трудового законодавства до умов воєнного стану, зокрема забезпечення прав мобілізованих працівників, підтримання внутрішньо переміщених осіб та захист працівників у зоні бойових дій. У дисертації запропоновано методи вдосконалення нормативно-правового механізму державного управління у сфері кадрової безпеки задля створення стійкої, прозорої та ефективної системи трудових відносин, що відповідає сучасним викликам та міжнародним стандартам. Обґрунтовано необхідність законодавчого визначення поняття «кадрова безпека» як фундаментальної основи для формування єдиної державної політики в цій сфері. Запропоновано адаптацію національного законодавства до умов цифровізації, глобалізації та воєнного стану через удосконалення нормативних положень щодо дистанційної роботи, захисту персональних даних та впровадження інноваційних технологій у кадровому управлінні. Окрему увагу приділено гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема рекомендаціями Міжнародної організації праці, а також упровадженню національних стандартів професійної сертифікації працівників. Це сприятиме підвищенню кваліфікації кадрів, зниженню рівня трудової міграції та посиленню конкурентоспроможності української робочої сили на міжнародному ринку.

Кривешко І.В. Інформаційна культура судді: теоретико-правові аспекти : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2025. 218 с.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретико-правових аспектів інформаційної культури судді. Досліджено поняття інформаційної культури як міждисциплінарного феномену та її співвідношення із суміжними категоріями; роль інформаційної культури судді у digital-суспільстві та передумови її формування; складники інформаційної культури судді. Констатовано, що підвищення рівня інформаційної культури є необхідною передумовою інформаційної безпеки. Підтримано та додатково обґрунтовано позицію, що під час військових дій на території України інформаційна культура суспільства продемонструвала тенденції до різкого стихійного підвищення, що сприяло й розвитку інформаційної безпеки, яка є важливою складовою сучасних війн. Проаналізовано співвідношення інформаційної безпеки та кібербезпеки. Акцентовано, що інформаційна безпека являє собою більш широке поняття та охоплює стан захищеності суспільних відносин як у власне інформаційному, так і в інформаційно-технічному середовищі. Наголошено, що правничу інформаційну культуру (різновидом якої і є інформаційна культура судді) можна розглядати як вид групової інформаційної культури, що має і загальні детермінанти формування інформаційної

культури, і спеціальні, обумовлені необхідністю правника (зокрема й судді) мати навички роботи зі спеціалізованими базами даних (нормативних документів, судових рішень тощо), а також знання у сфері правничої етики. З'ясовано, що розвиток штучного інтелекту становить виклик digital-суспільства для цивілізованої комунікації в інформаційному середовищі. Очевидно, що досягнення інформаційної культури для ШІ є недосяжним завданням, оскільки вона пов'язана зі свідомістю особи, її психологічними якостями, яких штучний інтелект позбавлений. Тому важливим вбачається напрацювання алгоритмів та стандартів хоча б етичного поводження штучного інтелекту. Структуровано інформаційну культуру судді, у якій поряд із загальними елементами інформаційної культури (інформаційна грамотність та інформаційна етика) запропоновано виокремити спеціальні (професійні) елементи, а саме: а) наявність спеціальних прикладних інформаційних компетентностей (як складника загальної інформаційної грамотності); б) дотримання спеціальних правил правничої етики (як складника загальної інформаційної етики).

Меренич М.С. Парадигма доступу до правосуддя: конституційно-правовий аспект : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2025. 246 с.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано новий науково обґрунтований підхід до осмислення парадигми доступу до правосуддя в конституційно-правовому аспекті з урахуванням викликів сучасного правового розвитку, соціальної стратифікації та функціонування правосуддя в умовах надзвичайних правових режимів. Резюмовано, що правосуддя не зводиться лише до функціонування судової влади, а є багатогранним явищем, що охоплює широкий спектр інституційних, процедурних і соціальних механізмів забезпечення справедливості, зокрема альтернативне вирішення спорів, адміністративні процедури та активну участь громадян у реалізації своїх прав. Запропоновано концепцію «правосуддя» розглядати крізь призму двох основоположних підходів: правосуддя в науково-теоретичному підході (широкому) як багатоаспектну систему правозастосовної діяльності, яка охоплює не лише юрисдикційну функцію судових органів, а й діяльність інших інституцій правозахисного характеру, що спрямована на вирішення правових конфліктів через забезпечення верховенства права, відновлення справедливості, захист суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також гарантування стабільності правопорядку й ефективності правової системи в суспільстві; правосуддя в конституційно-правовому підході (вузькому) в межах лише юрисдикційної діяльності судових органів, що функціонують як інститути судової влади, реалізуючи свої повноваження відповідно до принципів верховенства права, законності, незалежності та неупередженості суддів, рівності всіх суб'єктів перед законом і судом, задля вирішення правових спорів, ухвалення обов'язкових для виконання судових рішень, забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів правовідносин, а також утвердження справедливості, правопорядку та реалізації конституційних цілей держави. Узагальнено, що забезпечення доступу до правосуддя в умовах надзвичайних правових режимів потребує поєднання нормативної визначеності з інституційною адаптивністю судової системи, що зумовлює необхідність розроблення цілісної моделі ефективного доступу до правосуддя, яка містить такі ключові елементи: примат верховенства права, стабільність доступу до правосуддя, підтримання вразливих верств населення, міжнародна правова координація, інституційна спроможність судової гілки влади, правова просвіта та інклюзивність участі в доступі, баланс права та безпеки.

Меренич О.С. Конституційно-правові засади забезпечення національної безпеки: праксеологічне дослідження : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2025. 268 с.

У дисертаційному дослідженні проведено глибокий теоретичний аналіз, здійснено узагальнення сучасних наукових підходів та запропоновано авторське науково обґрунтоване бачення конституційно-правових засад забезпечення національної безпеки. Констатовано, що глибоке розуміння сутності національної безпеки є передумовою ефективної державної політики в цій сфері. Визначено, що забезпечення національної безпеки здійснюється через комплексний механізм, який охоплює нормативну та інституційну складові. Нормативна складова визначає правові межі, у яких функціонують державні органи, здійснюється стратегічне планування та ухвалюються рішення у сфері безпеки. Інституційна складова передбачає діяльність органів державної влади, правоохоронних структур, військових формувань та громадських інституцій, що залучені до процесу забезпечення безпеки. Підкреслено, що державна політика у сфері забезпечення національної безпеки повинна ґрунтуватися на системному підході, що поєднує правові, організаційні, управлінські та соціальні механізми, зокрема: 1) поєднання стратегічного планування, законодавчого регулювання, організаційної взаємодії державних структур та залучення суспільства до процесу забезпечення безпеки; 2) розроблення довгострокових концепцій і програм, що враховують національні інтереси та сучасні виклики; 3) створення дієвих механізмів реалізації безпекової політики та посилення інституційного потенціалу держави у цій сфері.

Невідома О.А. Правове регулювання гендерної рівності : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2025. 206 с.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано правову доктрину, міжнародні акти, національне законодавство, рішення Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також надано оцінку законодавчим механізмам, що забезпечують рівні права та можливості для чоловіків і жінок, визначено ті аспекти правового регулювання цієї сфери, які можуть бути удосконалені. Наголошено, що Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю та деякі стратегічні програми ООН щодо забезпечення гендерної рівності передбачають комплексний підхід для справедливого забезпечення прав людини, зокрема жінок з інвалідністю. Рада Європи також розробила низку важливих актів для протидії дискримінації жінок та забезпечення гендерної рівності. Серед них варто виокремити Стамбульську конвенцію Ради Європи, виконання положень якої сторони забезпечують через вжиття заходів для захисту прав жертв без дискримінації за будь-якими ознаками. Відтак ці міжнародні акти визначають необхідність створення інклюзивного суспільства для забезпечення рівних прав усіх людей. Акцентовано, що Європейський суд з прав людини відіграє важливу роль у процесі забезпечення прав людини, зокрема у контексті закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод принципів рівності та заборони дискримінації. Прецедентна практика Суду Європейського Союзу щодо забезпечення гендерної рівності також демонструє прогрес у боротьбі з гендерними стереотипами, зокрема у трудовій сфері та у сфері сімейних відносин. Суд Європейського Союзу активно сприяє заходам, спрямованим на покращення становища жінок, зокрема у сфері трудової дискримінації, та визнає важливість позитивних дій для забезпечення рівності. Після аналізу тексту Виборчого кодексу України запропоновано змінити розмір групи з п'яти до трьох

кандидатів у багатомандатному виборчому окрузі на місцевих виборах, завдяки чому можна досягти рівномірного представництва жінок та чоловіків у партійних списках, оскільки використання трійок мінімізує ризик, коли у прохідній частині списку опиняться переважно чоловіки, позаяк на рівні кожної трійки буде гарантовано присутність як мінімум однієї особи кожної статі. У результаті проведеного аналізу такого правового інструмента, як гендерний аудит, можна зробити висновок, що він є, безперечно, важливим для оцінення та підвищення рівня гендерної рівності в організаціях та на публічній службі. Проведення гендерного аудиту надає можливість систематично виявляти недоліки в політиках та практиках, а також розробляти рекомендації для подальших змін в організаціях.

Пилипишина І.І. Забезпечення права дитини на безпеку в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2025. 207 с.

Дисертація є комплексним дослідженням забезпечення права дитини на безпеку в умовах воєнного стану, в якому на новому рівні розкрито теоретичні та практичні аспекти зазначеної проблематики. Для затвердження та імплементації принципу забезпечення інтересів дитини, створення правової основи для посилення механізмів захисту дітей від усіх форм насильства, зловживань та експлуатації запропоновано закріпити вказане право у статті 52 Конституції України. Виявлено й охарактеризовано особливості захисту дітей як жертв війни від фізичного впливу (вбивств, каліцтв, викрадення, сексуального насильства тощо) під час збройного конфлікту, від вербування до збройних сил та використання у бойових діях; розроблено відповідні пропозиції щодо вдосконалення законодавства України стосовно протидії вчиненню воєнних злочинів щодо дітей, зокрема запропоновано передбачити кримінальну відповідальність за порушення законів та звичаїв війни окремо стосовно дітей. Додатково обґрунтовано, по-перше, що фізичний вплив на дітей (вбивства, каліцтва, тілесні ушкодження тощо) під час збройного конфлікту може складати об'єктивну сторону самостійного злочину і бути наслідком скоєння іншого виду злочину, зокрема умисного спрямування нападів на цивільну інфраструктуру, застосування заборонених засобів ведення війни, відмови у доступі до гуманітарної допомоги через перешкоджання роботи гуманітарних коридорів тощо. По-друге, в умовах збройного конфлікту сексуальне насильство щодо дітей набуває масового характеру, зберігаючи свою латентність. Вербування дітей до збройних формувань та використання їх у бойових діях не тільки несе безпосередню загрозу їхньому життю, здоров'ю та розвитку, а й негативно впливає на стан і сталий розвиток суспільства загалом через майбутні демографічні втрати, підвищення ймовірності стигматизації та насильства, погіршення ментального здоров'я населення.

Рудень Д.С. Конституційні цінності в умовах формування України як правової держави : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2025. 234 с.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню конституційних цінностей в умовах формування України як правової держави. Проаналізовано цінності з філософського та конституційно-правового аспекту. Розкрито зміст і значення конституційних цінностей у суспільстві. Надано детальну характеристику фундаментальним загальнолюдським цінностям, закріпленим у статті 3 Конституції України. Висвітлено процесуальні механізми, засоби реалізації конституційних цінностей, які є найважли-

вішими формами прояву та захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Проаналізовано аксіологічні аспекти конституціоналізації питань, пов'язаних із судоустроєм України та їх реалізацію на практиці. Встановлено, що українське правосуддя, яке сьогодні перебуває у процесі реформування, не функціонує в тому обсязі та відповідно до тих стандартів, що сприяли б гарантуванню базових конституційно-правових цінностей правової держави. Окрему увагу приділено організації та функціонуванню Конституційного Суду України, а також сформульованим ним юридичним позиціям, у яких орган конституційної юрисдикції зафіксував базові конституційні цінності як підґрунтя для розвитку правової державності. Надано характеристику соціально зумовленим трансформаційним процесам у сфері реалізації конституційних цінностей громадянського суспільства. Висвітлено найважливіші ключові аспекти провідних інститутів громадянського суспільства, визначено їх роль у процесі формування правової державності, охарактеризовано напрями взаємодії з державою в аспекті гарантування конституційних цінностей, проаналізовано новачки українського законодавства та виявлено їх практико-реалізаційні недоліки. Підкреслено значущість конституційних цінностей у сфері реалізації національної безпеки та оборони України як правової держави. Проаналізовано ключові складники інформаційної безпеки, висвітлено основні аспекти прояву корупції в органах влади, що є прямою загрозою інтересам національної безпеки, проаналізовано реалізацію базових конституційно-правових цінностей в умовах правового режиму воєнного стану, напрацьовано наукові положення та пропозиції стосовно гарантування реалізації конституційних цінностей у межах здійснення державної політики у сфері національної безпеки та оборони для забезпечення існування України не лише як суверенної та незалежної, а й як правової держави, а також трансформації нинішнього правопорядку.

Фурман В.В. Правове забезпечення здійснення конституційного права на інформацію в умовах особливих правових режимів : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2025. 231 с.

Дисертація є комплексним дослідженням правового забезпечення конституційного права на інформацію в умовах особливих правових режимів. Вперше запропоновано поняття конституційного права на інформацію як сукупності прав із пошуку, створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту будь-якого виду інформації у встановленому законом порядку з дотриманням вимог національної безпеки, інформаційної безпеки держави, суспільства та особи задля забезпечення основоположних конституційних прав, свобод та інтересів людини. Обґрунтовано, що за своєю природою конституційне право на інформацію є комплексним правом, яке одночасно є самостійним конституційним правом, складовою частиною права на свободу думки і слова та вільного вираження своїх поглядів і переконань, підґрунтям реалізації інших конституційних прав і свобод людини і громадянина. Виокремлено основні риси конституційних правових режимів та додатково обґрунтовано, що для забезпечення захисту загальнонаціональних інтересів, державної безпеки, державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційних прав і свобод людини може бути введено особливі правові режими, у яких переважно застосовується спеціально-дозвільний тип правового регулювання, заснований на принципі «заборонено все, крім того, що дозволено». Виокремлено та охарактеризовано відмінності між правом на звернення та правом на доступ до публічної інформації за порядком оформлення, процедурою реєстрації та обліку, порядком отримання інформації. Уточ-

нено поняття цифрових платформ і чат-ботів, обґрунтовано, що в сучасних умовах соціальні мережі є не тільки засобом комунікації, а й формою здійснення права на доступ до інформації, зокрема до офіційної, публічної інформації, способом поширення, використання та обміну інформаційними ресурсами задля впливу на суспільну думку, процес ухвалення важливих суспільно значущих рішень. Обґрунтовано, що під час встановлення обмежень прав і свобод людини в умовах надзвичайного або воєнного стану варто застосовувати жорсткіші законодавчі вимоги щодо визначення їх підстав, тимчасового характеру, дотримання процесуальної форми введення обмежень, відповідальності за їх порушення.

Шестопад К.Є. Касаційні фільтри в світлі права на доступ до правосуддя: конституційно-порівняльне дослідження : дис. ... д-ра філософії [спец. 081 — Право] / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Київ, 2025. 227 с.

Дисертацію присвячено комплексному науково-правовому розробленню природи права на доступ до правосуддя, зокрема права на доступ до суду касаційної інстанції, у конституційно-порівняльному аспекті та пропозиціям щодо вдосконалення юридичного регулювання в цій царині. Акумульовано та проаналізовано підходи до розуміння права на доступ до правосуддя в конституційно-правовому аспекті; сформовано та теоретично обґрунтовано висновки щодо сутності, становлення і розвитку права на доступ до правосуддя в Україні; з'ясовано місце та роль права на доступ до правосуддя в контексті захисту прав людини. Дисертаційне дослідження присвячено теоретичним і конституційно-правовим основам права на доступ до правосуддя, визначенню природи суду касаційної інстанції. Проаналізовано теоретичне підґрунтя права на доступ до правосуддя в контексті практики національних судів та іноземних країн, зокрема США, Франції, Німеччини. Крім того, виявлено проблемні питання доступу до правосуддя в цих країнах та способи їх вирішення. На підставі досвіду цих країн виокремлено можливі способи вдосконалення національного законодавства. Проаналізовано сутність та значення Верховного Суду як найвищого суду в судовій системі України. Сформульовано та проаналізовано механізм взаємодії Верховного Суду та Конституційного Суду України в контексті реалізації права на доступ до правосуддя. Обґрунтовано невідповідність вимог щодо можливості касаційного оскарження в Україні принципам юридичної визначеності та рівності осіб (за майновим критерієм). Обґрунтовано необхідність перегляду норм, які регламентують доступ до касаційного оскарження, не тільки з погляду розуміння Верховного Суду як екстраординарної інстанції, а й із позиції пропорційності обмежень, щоб не було порушено саму суть права на доступ до правосуддя.

СТАТТІ ТА НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Андрейків А.І. Конституційно-правові засади регулювання міжнародного співробітництва із відновлення України: досвід, воєнні випробування та повоєнний ренесанс. *Наше право*. 2025. № 2. С. 31–39.

Статтю присвячено аналізу конституційних засад та стану нормативно-правового забезпечення залучення іноземних активів у процесі сучасного і післявоєнного відновлення. Розглянуто особливості підтримання економічної та соціальної стабільності держави в умовах воєнного та післявоєнного стану у світлі виконання міжнародних угод, перспективи виконання конституційних приписів щодо дії міжнародних договорів міждержавного, міжурядового та міжвідомчого видів. На основі дослідження

правозастосування норм Конституції України, практики Конституційного Суду України, інших органів державної влади визначено особливості правозастосування у сфері міжнародного співробітництва.

Бабій Ю.Ю. Конституційна модель організації муніципальної влади в сучасній Україні: проблемні питання реалізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород. 2025. Вип. 87. Ч. 1. С. 131–136.

Статтю присвячено проблемним питанням реалізації конституційної моделі муніципальної влади в сучасній Україні. Розглянуто вплив теорій місцевого самоврядування та моделей, що склалися під їх впливом, на сучасну організацію муніципальної влади в Україні. Зазначено, що в сучасний період вони мають пізнавальне значення та дають змогу зрозуміти еволюційний шлях становлення і розвитку місцевого самоврядування, зокрема й на території України. З'ясовано, що конституційна модель організації муніципальної влади в Україні сформувалася у процесі тривалого пошуку та компромісів й має риси громадівської теорії місцевого самоврядування, однак нині втратила свою актуальність. Акцентовано на потребі доктринального визначення моделі організації муніципальної влади в Україні на сучасному етапі її розвитку й у перспективі. Установлено неузгодженість конституційного, законодавчого регулювання з положеннями міжнародних стандартів, зокрема Європейською хартією місцевого самоврядування, яку Україна підписала беззастережно, попри те, що положення цієї хартії дають можливість державам вважати для себе обов'язковими будь-які її пункти на різних етапах свого розвитку, окрім визначених у статті 12 як обов'язкові. Наша держава впродовж тривалого часу не могла виконати взяті на себе зобов'язання відповідно до цього міжнародного документа. Зосереджено увагу на потребі внесення змін до Конституції України, які через повномасштабну війну нині не можуть бути реалізовані. Така ситуація робить вразливими реформаційні проекти, втілення яких розпочалося в 2014 році, хоча спостерігаються позитивні зміни у функціонуванні муніципальної влади. Без конституційного закріплення моделі організації муніципальної влади складно забезпечити повноту здійснення місцевого самоврядування з чинною конституційною моделлю.

Батанова Н.М. Методологічна парадигма конституційно-правової відповідальності у фокусі системного та синергетичного аналізу. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 124–129.

Сформульовано методологічні засади конституційно-правової відповідальності, що базуються на системному та синергетичному підходах. Завдяки комбінації цих методів наповнюється змістом синергетична парадигма конституційно-правової відповідальності та в цілому сучасного конституціоналізму. Так, значення методу системного аналізу в контексті проведеного дослідження полягає в тому, що логічним центром дослідження стають закономірності розвитку конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності та самодостатнього і цілісного інституту конституційного права, іманентної ознаки дієвої та самодостатньої системи захисту конституційного ладу, сучасного конституціоналізму в цілому та складових його системи. Якщо підійти до характеристики конституційно-правової відповідальності з методологічних позицій, розроблених у синергетиці, вона розкриє досліднику нові сторони та аспекти: синергетика має справи, як правило, з процесами та феноменами, де ціле (у нашому випадку, наприклад, конституційно-правова відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності, вид конституційно-правових відно-

син, елемент механізму правового захисту конституції, форма вирішення конституційного конфлікту) має властивості, яких немає в жодній з частин, але частини (принципи, підстави, санкції, суб'єкти, функції, наслідки) відображають якості цілого. Зроблено висновок, що застосування методу системного аналізу та обумовлене ним в умовах сьогодення синергетичне дослідження конституційно-правової відповідальності дає змогу виробити більш точний методологічний підхід до нормативно-правового регулювання цього виду юридичної відповідальності не тільки з погляду природи, характеру, функцій цього явища, а й із позиції сучасних процесів становлення конституціоналізму та розвитку демократичної державності в Україні.

Батанов О.В. Розвиток конституційного права в умовах екологічних викликів сучасності та його роль у забезпеченні екологічної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 50–53.

Статтю присвячено висвітленню однієї з актуальних теоретико-методологічних проблем конституційного права щодо його розвитку в умовах екологічних викликів сучасності та ролі конституційного права у забезпеченні екологічної безпеки. Наголошено на тому, що конституція та інші конституційно-правові акти спрямовані на закріплення та регулювання не всіх та не будь-яких суспільних відносин, а лише тих, які визначають головні, докорінні, якісні засади держави та суспільства. З огляду на це конституційне право виступає як центральна, фундаментальна та провідна галузь права кожної окремої країни. Метою статті є дослідження теоретичних та праксеологічних проблем розвитку конституційного права в умовах екологічних викликів сучасності та визначення його функціональної ролі в забезпеченні екологічної безпеки. Констатовано розширення конституційно-правової матерії та ускладнення об'єктів конституційно-правового регулювання у зв'язку з тенденціями політологізації, економізації, соціологізації, екологізації й інформатизації конституційного права. Екологізація конституційного права передбачає необхідність оновлення конституційної доктрини та практики конституціоналізму в напрямі збереження навколишнього середовища, запровадження розвитку екологічних енергетичних ресурсів, розширення каталогу прав людини [право на питну воду, право на сонячне світло (інсоляцію), на безпечні харчові продукти тощо]. У підсумку зазначено, що, по-перше, охорона природи та екологічна безпека належать до найбільш гострих соціальних проблем і є одними з найважливіших загальнодержавних завдань. По-друге, діяльність щодо охорони природи в рамках своєї компетенції здійснюють усі ланки конституційного механізму держави і її органів. По-третє, втілення конституційних принципів забезпечує цілеспрямованість екологічних функцій на вирішення завдань, які стоять перед державою у сфері екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів.

Берназюк І.М. Штучний інтелект як нова реальність та його потенційний вплив на конституційно-правове регулювання в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 76–82.

У статті розглянуто вплив штучного інтелекту (ШІ) на конституційно-правове регулювання в Україні, що є одним із ключових питань у світлі сучасного технологічного розвитку. ШІ як нова реальність не лише формує значні можливості для національної правової системи, а й створює виклики, які потребують перегляду наявних правових норм. На основі глибокого аналізу конституційних принципів і прав людини, закріплених у Конституції України, розкрито аспекти взаємодії ШІ з такими правами, як право

на приватність, свободу слова, власність та працю. Особливу увагу приділено аналізу змін, які можуть бути внесені до статей 3, 8, 22, 28, 31, 32, 34, 41, 43 Конституції України для адаптації до нових викликів. У статті також ідеться про етичні та соціальні аспекти використання ШІ, зокрема необхідність забезпечення прозорості, відповідальності й недискримінації у процесах, що залучають цю технологію. Проаналізовано можливі наслідки відсутності належного регулювання ШІ, що матиме ризики дискримінації, порушення приватності та послаблення демократичних інститутів. Зазначено, що своєчасне й комплексне правове врегулювання впливу ШІ сприятиме створенню збалансованої системи взаємодії людини і технологій. На основі проведеного аналізу запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання з урахуванням викликів, які створює ШІ, та з метою побудови ефективної стратегії регулювання цієї сфери в Україні. Особливу увагу приділено значенню верховенства права, захисту прав людини та основоположних принципів демократії в умовах цифрової трансформації. Отже, стаття пропонує цілісне бачення впровадження ШІ у правову систему України, яке сприятиме гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами та викликами сучасності.

Букач В.В. Конституційне право людини і громадянина на правову допомогу в Україні та його забезпечення в умовах європейської інтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 78–81.

У науковій статті розкрито зміст права на правову допомогу як невід'ємної складової правової держави, що гарантує кожній людині доступ до справедливого судочинства, ефективного захисту своїх прав і свобод. Зазначено, що в контексті європейської інтеграції України право на правову допомогу набуває особливого значення, адже воно визначає відповідність української правової системи європейським стандартам. Правова допомога в Україні в контексті європейської інтеграції є ключовим елементом реформування правової системи та забезпечення верховенства права, що відповідає стандартам Європейського Союзу. У процесі інтеграції з Європейським Союзом Україна активно адаптує своє законодавство та практики до європейських норм. На підставі узагальнення і систематизації теорії та практики конституційного права у науковій статті розкрито актуальні питання реалізації конституційного особистого права людини і громадянина на правову допомогу в Україні. Право на безоплатну правову допомогу — гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Визначено основні аспекти правової допомоги в контексті євроінтеграції: забезпечення доступу до правової допомоги відповідно до стандартів Європейського Союзу, гармонізація законодавства, захист прав людини, розвиток інституційної спроможності, цифровізація та інновації, співпраця з Європейським Союзом та міжнародними організаціями.

Горбасенко П.В. Особливості конституційного визначення та правової регламентації права на судовий захист в Україні. *Нове українське право*. 2025. № 1. С. 19–26.

Попри безспірне визнання як соціальної цінності закріпленого у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «права на справедливий суд», аналіз законодавства України показує, що його правова регламентація потребує

вдосконалення. Не випадково окремі її аспекти стали предметом розгляду Конституційним Судом України. Метою статті є проведення аналізу проблемних аспектів конституційного визначення, правового регулювання та процесуальних механізмів реалізації права на судовий захист в Україні та внесення пропозицій щодо узгодження їх із європейськими стандартами. За результатами дослідження наведено аргументи стосовно того, що: 1) правова нечіткість законодавчих положень, якими обґрунтовується наявність конституційного права громадян України на судовий захист, дає підстави для висновку про те, що Конституція України такого права не передбачає, а тому юридично легітимною підставою для його визнання та дотримання є ратифікована Україною Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; 2) у ньому не декларується ні «право на справедливий суд», ні право на судовий захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб та інтересів держави як учасників правовідносин; 3) конституційні засади судочинства не зорієнтовані на захист цих прав; 4) не відповідає істинному, узгодженому з європейськими уявленнями про нього та конституційному визначенню принципу верховенства права; 5) конституційного визначення та відповідного закріплення потребує також принцип безумовного виконання і конституційних обов'язків людини і громадянина, і обов'язків, що випливають із практики правовідносин, кожним із їх учасників; 6) системний підхід до вирішення зазначених проблем зумовлює необхідність їх дослідження та відповідного корегування як нормативного визначення та закріплення, так і механізмів реалізації правовідносин на практиці й на галузевому рівні; 7) акцентовано, що запровадження міжнародних стандартів правового регулювання прав і свобод є одним із основних засобів їх забезпечення.

Даниленко П.О. Перспективи легалізації евтаназії в Україні: конституційні проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 57–59.

У статті досліджено проблему легалізації евтаназії в Україні як суперечливого соціально-правового явища, що посягає на найвищу конституційну цінність — право на життя. Метою статті є комплексне дослідження доцільності евтаназії та відповідного подальшого законодавчого розроблення і його практичної реалізації в Україні. Проаналізовано правові аспекти регулювання евтаназії, зокрема положення Конституції України, Цивільного та Кримінального кодексів України, які забороняють позбавлення життя навіть за згодою особи. Розглянуто історичні передумови виникнення поняття евтаназії, його сучасні трактування та класифікацію (добровільна, недобровільна, примусова, соціальна). Автор пропонує власне визначення евтаназії як свідомої діяльності медичного працівника, спрямованої на припинення життя безнадійно хворого, з метою припинення нестерпних страждань, викликаних термінальною стадією невиліковної хвороби, у відповідь на наполегливе та неодноразове прохання хворого, із обов'язковим письмовим та нотаріально завіреним підтвердженням. Доведено необхідність чіткого відмежування евтаназії від злочинів, як-то умисне вбивство (стаття 115 Кримінального кодексу України) чи сприяння самогубству (стаття 120 Кримінального кодексу України). Автор зазначає, що на основі анонімного онлайн-опитування «Щодо легалізації евтаназії в Україні» більшість респондентів підтримують легалізацію евтаназії в Україні за умови термінальної стадії невиліковної хвороби, нестерпного фізичного болю хворого та його письмової згоди. У висновку обґрунтовано доцільність легалізації евтаназії в Україні з урахуванням гарантій гуманності, добровільності та захисту від зловживань. Обґрунтовано необхідність конституційної реформи для лега-

лізації еутаназії через зміну тлумачення статті 27 Конституції України. Стаття містить критичний аналіз наявних нормативно-правових актів та пропозиції щодо їх удосконалення, що робить її актуальною для розвитку законодавства у сфері легалізації еутаназії в Україні.

Зверховська В.Ф. Вплив воєнного стану на конституційні права людини. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2025. Вип. № 1. С. 5–9.

Мета наукової статті полягає в дослідженні впливу воєнного стану на циркуляцію конституційних прав громадян в Україні, а також пошуку правових механізмів, які могли б забезпечити баланс між обмеженням прав та необхідністю захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки. Крім цього, сформовано загальні принципи вдосконалення правового регулювання щодо окресленого питання. Проведено аналіз правового режиму воєнного стану в Україні, що має чіткі нормативно-правові основи, які дозволяють обмежувати певні права громадян для забезпечення безпеки держави. Виокремлено підстави та мету введення воєнного стану, його особливості та порядок запровадження. Досліджено специфіку обмеження прав та свобод осіб і зауважено, які права категорично не можуть бути обмежені. Проаналізовано різні думки наукової спільноти та обґрунтовано позицію автора щодо цього питання. Аналіз практики показав важливість дотримання принципів законності, пропорційності та легітимності в разі впровадження обмежень. Порівняння з міжнародним досвідом виявило можливості для вдосконалення українського законодавства через адаптацію найкращих практик.

Котвицька Н.М., Мальяр Я.А., Житарь Ю.І. Конституційні принципи здійснення правосуддя та процесуальний статус свідка в цивільному процесі. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 4 (35). С. 694–704.

Статтю присвячено дослідженню конституційних принципів здійснення правосуддя та правового статусу свідка як суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. Проаналізовано ключові засади судочинства, закріплені в Конституції України, зокрема верховенство права, рівність усіх перед судом, змагальність сторін, незалежність суду та обґрунтованість судових рішень. Окрему увагу приділено питанням застосування цих принципів у цивільному процесі, що має забезпечити справедливий судовий розгляд та належний захист прав учасників справи. Розглянуто роль свідка у цивільному процесі, визначено його процесуальний статус, права та обов'язки відповідно до норм національного законодавства. Проаналізовано практику національних судів щодо залучення свідків до розгляду цивільних справ, а також вплив конституційних принципів на їхню правову позицію. Особливу увагу приділено таким проблемам реалізації прав свідка: гарантії його безпеки, відповідальність за неправдиві показання та необхідність дотримання процесуальної рівності сторін. Досліджено сучасні виклики, пов'язані із залученням свідків у цивільному судочинстві, зокрема питання допустимості свідчень у певних категоріях справ, баланс між правом на справедливий суд і захистом особистих даних свідка. У статті представлено порівняльний аналіз європейського досвіду правового регулювання інституту свідків у цивільному процесі та можливості його імплементації в національну судову практику. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання статусу свідка у цивільному процесі з урахуванням конституційних гарантій і сучасних тенденцій судової практики.

Пархуць В., Заворотченко Т. Роль Конституційного Суду України у механізмі стримувань і противаг: теоретичні та практичні аспекти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 2 (32). С. 619–625.

У статті проаналізовано доктрину поділу влади, запропоновану Шарлем Луї де Монтеск'є, та її реалізацію в Україні, зокрема роль Конституційного Суду України у механізмі системи стримувань і противаг. Автор наголошує, що поділ на законодавчу, виконавчу та судову гілки є ключовим механізмом запобігання концентрації влади, проте на практиці їх повна ізоляція неможлива. Особливу увагу приділено судовій владі, зокрема Конституційному Суду України, який, будучи частиною судової системи, має унікальний статус: він виконує функції «негативного законодавця» (скасування норм) та «позитивного законодавця» (тлумачення Конституції України), що наближає його до політичних інститутів. Призначення суддів Конституційного Суду України Президентом України, Верховною Радою України і з'їздом суддів України підкреслює політичний характер формування цього органу на законодавчому рівні. Це створює ризики впливу на його незалежність, особливо через відсутність зовнішнього контролю та механізмів оскарження його рішень. Важливою проблемою є значні затримки у розгляді справ Конституційним Судом України. Попри конституційні гарантії обов'язковості рішень Конституційного Суду України, відсутність механізмів політичної відповідальності суддів і тривалі строки розгляду справ роблять його вразливим до політизації та знижують довіру до інституту. Автор робить висновок, що доктрина поділу влади в Україні потребує реформ, серед ключових напрямів яких — оптимізація процедур конституційного судочинства, скорочення термінів провадження, запровадження додаткових гарантій незалежності суддів та зменшення політичного тиску. Це дозволить посилити механізм стримувань і противаг, забезпечити захист конституційних прав громадян і стабільність державного управління.

Пирого І.С., Белова М.В., Фвідманська В.І. Конституційне право громадян на заміну військової служби альтернативною (невійськовою) службою: актуальні проблеми реалізації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 203–208.

Альтернативна (невійськова) служба є важливим правом, що забезпечує реалізацію свободи совісті та віросповідання. В Україні це питання регулює національне законодавство, яке визначає порядок проходження альтернативної служби для громадян, чиї релігійні або інші переконання не дозволяють їм брати участь у військових діях. Однак, попри наявність правових норм, реалізація цього права в Україні має певні труднощі та недоліки. З перших хвилин повномасштабної війни росії проти України священники та віряни різних конфесій жертвовно служать у тилу, допомагаючи і Збройним Силам України та територіальній обороні, і сотням тисяч переселенців, мирним мешканцям у прифронтових містах, які потребують негайної евакуації, і тим, хто залишився в містах і селищах України, які зазнають постійних обстрілів. Ця важлива гуманітарна робота не повинна припинитися через мобілізацію ключових осіб у цьому процесі — керівників і служителів церков і релігійних організацій, а також вірян, які згідно зі своїми релігійними переконаннями не можуть захищати Україну зі зброєю в руках, але готові відчайдушно працювати на перемогу як волонтери. Право на альтернативну службу є важливим аспектом забезпечення свободи совісті та віросповідання. У багатьох країнах воно закріплене на конституційному рівні, однак механізми його реалізації можуть значно відрізнятися. Міжнародні організації відіграють ключову роль у захисті цього права, сприяючи гармонізації національних законодавств із міжнародними стандартами та запровадженню ефективних механізмів його реалізації. У статті дослі-

джено питання захисту права на альтернативну (невійськову) службу міжнародними організаціями. Проаналізовано правові акти, рішення міжнародних судів та практику міжнародних організацій у цій сфері. Особливу увагу приділено ролі ООН, Ради Європи, Європейського суду з прав людини, діяльності незалежної правозахисної організації «Міжнародна амністія» та інших міжнародних інституцій у забезпеченні дотримання цього права. Розглянуто вплив громадських організацій у цій сфері та механізми моніторингу виконання міжнародних стандартів.

Резворович К.С., Баськов В.В., Голубєва В.О. Вплив міжнародно-правових зобов'язань на реформування судової системи в Україні. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 9. С. 1–21.

У статті досліджено міжнародно-правові аспекти реформування судової системи України, зокрема процес адаптації національного законодавства до європейських стандартів та вдосконалення правових механізмів. Актуальність проблематики зумовлена сучасними викликами та євроінтеграційним вектором розвитку України. Метою статті є дослідження впливу деяких міжнародно-правових зобов'язань на реформування судової системи України. Особливу увагу приділено розробленню та обґрунтуванню теоретичних засад реформування судової системи України на основі системного аналізу й критичного осмислення наявних наукових теорій реформування, історичних етапів розвитку судової системи, чинного законодавства у сфері судової влади та міжнародних правових актів. У процесі дослідження було встановлено, що євроінтеграційний курс України передбачає поетапне й комплексне узгодження національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами. Цей процес охоплює різні сфери, зокрема економіку, політику, соціальну політику, права людини та судову систему. Особливу увагу приділено реформуванню правосуддя, оскільки воно є основним елементом забезпечення верховенства права, справедливості та правової безпеки громадян. Упровадження європейських стандартів у сфері судочинства сприяє підвищенню довіри громадян до судової влади, покращенню інвестиційного клімату та зміцненню демократичних інститутів держави. Зокрема, виконання євроінтеграційних зобов'язань передбачає реформування судової гілки влади через удосконалення механізмів добору та оцінювання суддів, підвищення рівня їх відповідальності та професіоналізму, а також забезпечення прозорості судових процедур. Крім того, акцентовано на необхідності посилення антикорупційних заходів у судовій сфері, що є важливим аспектом гармонізації з європейськими нормами. У висновках зазначено, що, попри досягнутий прогрес, українська судова система перебуває у стані динамічного розвитку. Національні правові механізми поступово наближаються до європейських стандартів через імплементацію фундаментальних принципів і норм.

Свистунова О.В. Соціальний захист у країнах ЄС: конституційні моделі та можливості їх адаптації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 76–78.

У статті здійснено порівняльний аналіз конституційних моделей соціального захисту європейських країн, визначено їх особливості та підходи до адаптації в Україні. Розглянуто конституційні моделі соціального захисту країн, найближчих до України (Польща, Литва, Естонія та Хорватія), що дозволяє виробити низку наукових висновків і пропозицій для зменшення соціальної нерівності, підвищення рівня життя населення та створення стійкої моделі соціального захисту, адаптованої до економічних викликів України. З огляду на результати аналізу праць українських і закордонних науковців

у різних галузях автор наголошує на існуванні трьох основних моделей соціальної держави і політики: ліберальної (англосаксонської), континентально-європейської (консервативної) та скандинавської (соціально-демократичної). Зазначено, що соціальна система України на сьогодні не відповідає жодній із цих класичних моделей і має змішану модель, яка поєднує елементи усіх зазначених вище систем. Однак подальший розвиток соціального захисту може наблизити Україну до континентальної або частково до скандинавської моделі, але для цього необхідні значні державні ресурси та ефективний механізм контролю за розподілом соціальної допомоги. Автор наголошує на тому, що рівень соціального забезпечення залежить від економічних можливостей держави, ефективності управлінських рішень та соціального діалогу. Реалізація конституційного права на соціальний захист може бути пов'язана з низкою проблем, які потребують вирішення. Зауважено, що найближчою до України є східноєвропейська модель соціального захисту, однак Україна також має риси консервативно-корпоративної системи, де значна частина соціального захисту базується на внесках у солідарну систему. Соціальна система Хорватії, яка орієнтується на соціальне страхування та принцип внесків, може слугувати корисним прикладом для України, оскільки вона також містить елементи соціально-демократичного підходу в частині соціальної допомоги та підтримки вразливих категорій населення.

Сидорчук Л.А. Парламентський контроль в умовах правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 116–119.

Статтю присвячено дослідженню змісту, організаційно-правових форм, способів здійснення парламентського контролю. У статті проаналізовано доктринальні підходи щодо розуміння конституційно-правового інституту парламентського контролю. Установлено, що парламентський контроль являє собою особливий державно-правовий інститут, який надає законодавчому органу влади легітимні інструменти для спостереження, перевірки та оцінки діяльності виконавчої влади, особливо в частині реалізації нею зовнішньої та внутрішньої політики держави. Ефективному вирішенню цих завдань найбільшою мірою сприяє нормативно-правове закріплення відповідних контрольних повноважень парламенту. Парламентський контроль є одним із видів контролю в системі публічної влади, що характеризується здійсненням контрольних функцій парламенту, зокрема за виконавчою гілкою влади. Контрольну функцію слід розглядати в нерозривному взаємозв'язку із законодавчою. Окрему увагу приділено особливостям реалізації парламентського контролю в умовах правового режиму воєнного стану. Йдеться, зокрема, про розширення застосування установчої функції парламенту (спеціальний інститут висловлення недовіри), що закріплено в статті 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Звернуто увагу на рекомендації, що містяться у Моніторинговому звіті Програми SIGMA (спільна Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту ОЕСР та ЄС) «Державне управління в Україні» (грудень 2023 року), стосовно приведення законодавства, що регулює статус незалежних наглядових органів, у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема скасування можливості звільняти керівників цих органів через процедуру висловлення недовіри.

Тептюк Л.М. Парламентське право: теоретичні аспекти поняття. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 1 (31). С. 592–601.

Статтю присвячено аналізу теоретичних аспектів поняття парламентського права як одного із ключових інститутів конституційного права. У дослідженні розглянуто основні наукові підходи до визначення парламентського права, його місця у правовій

системі, а також особливості структури і змісту. Автор аналізує природу парламентського права як сукупності норм, що регулюють організацію, діяльність, компетенцію та внутрішній порядок роботи парламенту. Автор окреслює виняткову рису українського парламенту як органу законодавчої влади, яка полягає в його універсальності в системі органів державної влади. Вона зумовлена насамперед унітарним характером нашої держави, тобто державним устроєм, поділом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, внутрішньою структурою парламенту та іншими обставинами. Проаналізовано сучасний стан парламентського права в Україні, окреслено його особливості та виклики, пов'язані з розвитком правової системи держави. Вказано, що парламентське право має певну системність, яку забезпечує низка чинників, чи не найважливішими з яких є наявність у Конституції України окремого розділу, присвяченого організації і діяльності Верховної Ради України, наявність законів, які регулюють організацію і діяльність парламенту, його органів та державних (посадових) осіб.

Ткаченко О.В., Селецький О.В. Етичні стандарти публічної служби. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 5 (35). С. 519–530.

Однією з фундаментальних передумов ефективного функціонування публічної служби є дотримання високих етичних стандартів її представниками. В умовах розбудови демократичної, правової держави, а також у контексті євроінтеграційного курсу України, питання формування, запровадження та дотримання етичних принципів у діяльності публічних службовців набуває особливої актуальності. Етична поведінка службовців впливає не лише на рівень довіри громадян до органів влади, а й на ефективність реалізації державної політики, захист прав і свобод людини та утвердження принципу верховенства права. У статті з'ясовано сутність етичних стандартів публічної служби, досліджено питання їх правового закріплення та реалізації, проаналізовано основні нормативно-правові акти та спеціалізовані етичні кодекси, виявлено проблеми в цій сфері та запропоновано напрями їх вирішення. Автори статті наголошують, що чинне законодавство не містить цілісної системи етичних стандартів, а механізми контролю за їх дотриманням залишаються слабкими і нерідко формальними. Це зумовлює потребу в системному підході до вдосконалення етичного регулювання публічної служби, зокрема у спосіб уніфікації правових стандартів, посилення інституційного контролю, створення ефективних механізмів превенції та відповідальності. З урахуванням європейських практик та міжнародних рекомендацій автори статті вважають за доцільне ухвалити на законодавчому рівні Етичний кодекс публічного службовця. Такий документ має стати орієнтиром для формування належної службової культури і в межах щоденного виконання службових обов'язків, і поза службою, сприяти мінімізації корупційних ризиків та підвищенню довіри громадян до державних інституцій. Етичний кодекс публічного службовця, на думку авторів, має враховувати також специфіку функціонування органів публічної влади в умовах надзвичайного або воєнного стану, що є особливо актуальним для України в сучасних умовах.

Ференець О.Є. Методологія правового дослідження основ конституційного права народу у здійсненні правосуддя через інститут присяжних в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 209–213.

У статті проведено аналіз наукових досліджень у сфері конституційного права народу на участь у здійсненні правосуддя з метою розкриття їх методологічних засад у цій галузі. Використання різних методів дозволяє науковцям усувати теоретичні прогали-

ни, уточнювати ключові поняття та загалом удосконалювати теорію конституційного права народу на участь у правосудді. Під час дослідження методології наукових робіт у цій сфері встановлено, що реалізація конституційного права народу на участь у правосудді залишається однією з найбільш проблемних у правозастосовній практиці та потребує подальшого глибокого аналізу. Проаналізовано підходи, представлені в науковій літературі щодо методології сучасного конституційного права. Виявлено, що поєднання методологічних принципів із науковими методами відіграє ключову роль у дослідженні як окремих правових явищ, так і функціонування конституційних інститутів в Україні. Наголошено, що у вітчизняній науці сформувалася стабільна система методів, які застосовують для дослідження конституційного права народу на участь у правосудді. Зокрема, використовують філософсько-світоглядні засади (онтологія, гносеологія, аксіологія), загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Обґрунтовано, що до основних методів дослідження конституційно-правового регулювання права народу на правосуддя належать: загальнонаукові методи — системний, діалектичний, структурно-функціональний; спеціально-юридичні методи — формально-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий; соціологічні та емпіричні методи — соціологічний, статистичний, антропологічний, що дають змогу дослідити рівень правосвідомості громадян, ефективність функціонування суду присяжних та суспільне ставлення до нього. На основі проведеного аналізу сформульовано низку висновків. Методологія дослідження конституційного права відзначається багатомірністю цього правового явища, його зв'язком із політичними процесами та необхідністю міждисциплінарного підходу. Поєднання загальнонаукових, спеціально-правових та соціологічних методів дозволяє сформувати цілісне уявлення про механізми реалізації конституційних норм, зокрема щодо функціонування суду присяжних в Україні.

Хван Р.М. Роль феноменології муніципалізму в становленні концепту «конституційна людина». Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 214–226.

Статтю присвячено визначенню місця і ролі феноменології муніципалізму в становленні концепту «конституційна людина». Зазначено, що формування феноменології «конституційна людина» є не тільки важливою ознакою ідентифікації концепції, концепту, макротенденції, феноменології демократичної правової державності в її широкому та вузькому розумінні в контекстуалізації усвідомлення, розуміння, формалізації та реалізації її телеологічної домінанти, а й свідченням її сутнісного, ціннісного та праксеологічного розвитку і вдосконалення. Запропоновано під феноменологією «конституційна людина» розуміти: а) особливу системно-комплексну форму правового статусу, б) що визначає людину як реального носія системного комплексу конституційних прав, свобод і обов'язків, в) які напряду реалізуються на локальному рівні соціуму, в умовах місцевого самоврядування, у межах територіальної громади, у філософському стані повсякденності, г) через самостійну діяльність людини, її груп та асоціацій, г) за допомогою органів публічної державної та публічної самоврядної влади, що забезпечують належні, оптимальні й ефективні заходи охорони, захисту, гарантування реалізації такого статусу, що передбачений конституцією держави та її міжнародно-правовими зобов'язаннями. Аргументовано, що формування феноменології «конституційна людина» відбувається на стику національного конституційного та національного муніципального права, що обумовлено стратегічними настановами муніципалізму, який є повсякденною ідеологічно-ціннісною, соціально-нормативною та гуманістично-гуманітарною основою існування людини, її груп та асоціацій в умовах місцевого самоврядування, у межах територіальної громади та у філософському стані

повсякденності, — тобто в тих умовах, у яких людина здійснює свій життєвий цикл. Констатовано, що в основі процесів формування феноменології «конституційна людина» лежить конституційно-правовий статус людини, який реалізується на локальному рівні соціуму в умовах місцевого самоврядування та в межах територіальної громади, що об'єктивно робить муніципалізм первинним, іманентним і визначальним фактором у зазначених процесах. Доведено, що феноменологія «конституційна людина» передбачає не тільки володіння людиною, її групами та асоціаціями конституційно-правовим статусом у всьому його різноманітті наявності, багаторівневості реалізації та багатовимірному прояву, а й формування, існування, функціонування, розвиток та вдосконалення системного комплексу організаційних та організаційно-правових механізмів щодо реалізації такого статусу, а також публічно-правових засобів його захисту, охорони і гарантування.

Шестопал К.Є. Конституційна скарга: досвід іноземних країн, порівняльна характеристика. *Наше право*. 2025. № 1. С. 217–223.

У статті комплексно досліджено інститут конституційної скарги в національному та міжнародному контекстах, з особливим акцентом на порівняльній характеристиці цього механізму в різних правових системах. Порівняння наявних моделей дає змогу виявити ключові тенденції розвитку конституційної юрисдикції, зокрема відмінності у процедурах оскарження, можливості оскарження і загальних положень, і конкретних судових рішень, а також рівень їх впливу на правову систему. Підкреслено важливість цього інституту для національного законодавства, адже конституційна скарга не тільки захищає індивідуальні права, а й впливає на вдосконалення законодавчого процесу.

Шиманський Є.І. Методологія дослідження розвитку конституціоналізму в юриспруденції Конституційного Суду України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2025. Вип. 1 (60). С. 13–16.

Статтю присвячено комплексному аналізу методологічних засад дослідження розвитку конституціоналізму в юриспруденції Конституційного Суду України. У сучасному світі конституціоналізм є важливим елементом правової системи, оскільки визначає принципи, які забезпечують захист прав і свобод людини, а також функціонування демократичних інститутів. У роботі розглянуто феноменологічні, аксіологічні та праксеологічні аспекти цього напрямку, що дає змогу виявити і теоретичні передумови, і практичні виклики сучасного конституціоналізму. Автор аналізує, яким чином конституційне мислення та його ціннісні орієнтири відображаються в діяльності Конституційного Суду України і яким чином дослідницькі методики допомагають інтерпретувати та оцінювати розвиток конституціоналізму в Україні. Особливу увагу приділено огляду вітчизняних і зарубіжних методологічних підходів, що дає змогу виявити суперечності та проблеми в інтерпретації конституційних норм. Аналіз різних підходів дає змогу не лише зрозуміти труднощі, а й знайти способи їх подолання. Також наведено результати емпіричних досліджень і приклади судової практики, що демонструють практичну значущість комплексного методологічного аналізу. Автор доходить висновку, що подальший розвиток конституціоналізму в юриспруденції можливий лише за умови синтезу теоретичних засад із практичними механізмами реалізації конституційних норм. Цей синтез є необхідним для забезпечення стабільності правової держави, оскільки без належної реалізації конституційних норм і принципів не може бути мови про ефективність правосуддя і захист прав людини.

МОНОГРАФІЇ ТА ІНШІ ВИДАННЯ

Англійсько-український правничий словник складної лексики / уклад.: С. Головатий, Л. Пономаренко ; вступ. ст.: С. Головатий, Б. Ажнюк ; за ред. С. Головатого, Б. Ажнюка ; Конституційний Суд України, Постійна комісія з питань правничої термінології ; Інститут мовознавства імені О.О. Потебні НАН України. 2-ге вид. Харків : Право, 2025. 264 с.

Завдання словника — не лише подати оптимальні українські еквіваленти тих лексичних одиниць, які зазвичай стають каменем спотикання під час перекладу, а й дати глибше розуміння самої феноменології юридичного перекладу. Словник складної лексики — це не просто реєстр наявних і рекомендованих способів перекладу конкретних термінів та юридично актуальних висловів, він, образно кажучи, накреслює систему координат для правдивого відтворення змісту англійських мовних одиниць українською мовою, подальшого вдосконалення правничої термінології, її очищення від токсичних накипів мовної асиміляції та вульгарного тлумачення права. У першій колонці подано англійський термін і приклад (або приклади) його використання в автентичних англійських джерелах. У другій колонці представлено вживаний у минулому український відповідник цього терміна, що його використовували в офіційних перекладах рішень Європейського суду з прав людини, Європейського парламенту, актів міжнародного права, ратифікованих Україною, тощо. У третій колонці наведено приклади використання відповідників англійського терміна в актах Конституційного Суду України.

Кодекс суддівської етики. Науково-практичний коментар / за заг. ред. А.В. Каліновської. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 312 с.

У виданні представлено всебічний аналіз основних положень етичних стандартів, яких повинні дотримуватися судді. Метою цього коментаря є роз'яснення принципів, закладених у кодексі: верховенство права, незалежність суддів, неупередженість, чесність і прозорість. Розтлумачено правила поведінки суддів під час виконання професійних обов'язків та позасудової діяльності, приділено окрему увагу принципу довіри до судової системи, уникненню конфлікту інтересів, дотриманню моральних і правових стандартів, а також підвищенню професійного рівня суддів. Проаналізовано національні та міжнародні стандарти суддівської етики, зокрема Бангалорські принципи, Європейську хартію про статус суддів, Монреальську універсальну декларацію про незалежність правосуддя, також розглянуто рішення Європейського суду з прав людини у відповідній царині.

Конституційно-правові та теоретичні засади модернізації українського парламентаризму в умовах реалізації європейського вибору : монографія / Ю.С. Шемшученко, О.В. Батанов, О.В. Скрипнюк, А.Р. Крусян та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 444 с.

У монографії висвітлено доктринальні проблеми парламентаризму як конституційно-правового феномена, концепту, міжнародного стандарту та об'єкту рецепції в конституційному праві. Розглянуто концептуальні конституційні проблеми становлення та розвитку парламентаризму в сучасній Україні в контексті європейського досвіду. Акцентовано на фундаментальних викликах модернізації парламентаризму в Україні з позиції принципів класичного конституціоналізму. Проаналізовано диску-

сійні питання функціонування парламентаризму в умовах різних політичних режимів. Досліджено питання становлення та розвитку парламентського права в Україні. Висвітлено конституційно-правові аспекти парламентаризму в Україні в контексті цифрової модернізації держави і суспільства. Розглянуто проблеми розвитку парламентаризму в Україні в контексті децентралізації та реформи територіального врядування. порушено питання розвитку парламентаризму у фокусі конституційно-правової відповідальності. Досліджено проблеми розвитку парламентаризму в контексті національної ідеї та юридичної доктрини України.

Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів / уклад.: С. Головатий, С. Сидоренко, І. Савченко ; комент.: К. Городенська, Л. Колібаба, В. Фурса ; вступ. слово П. Гриценка ; за заг. ред. П. Гриценка, С. Головатого ; Конституційний Суд України, Постійна комісія з питань правничої термінології ; Інститут української мови НАН України. Харків : Право, 2025. 352 с.

Видання підготовлено та укладено спільними зусиллями Конституційного Суду України та Інституту української мови НАН України. Перша частина містить текст Конституції України 1996 року; слова і словосполучення, що їх рекомендовано відповідно до норм сучасної української літературної мови; витяги з актів Конституційного Суду України та коментарі Інституту української мови НАН України. Друга частина містить тексти законів та інших актів, рекомендації щодо застосування окремих слів і словосполучень. Видання підготовлено за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України.

Савчин М. Порівняльне конституційне право : підручник. 3-тє вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 596 с.

Підручник побудовано на основі емпіричного та доктринального порівняльно-правового матеріалу, в якому розкрито основні інститути, правила та процедури, що визначають сутність сучасного конституціоналізму. Враховано сучасні тенденції конституціоналізму, зокрема природи, чинності та правового захисту конституції. Досліджено формування та розуміння конституційних цінностей і принципів, людської гідності, свободи і приватної автономії, рівності, верховенства права, демократії та сучасних концепцій держави. З урахуванням еволюції сучасних конституційних систем розкрито основні моделі організації публічної влади та сучасні тенденції розвитку конституціоналізму.

Шамрай Б.М. Конституційні гарантії прав та свобод військовослужбовців в Україні : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 256 с.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України наукове дослідження гарантій прав та свобод такої категорії осіб, як військовослужбовці Збройних Сил України й інших військових формувань, на основі аналізу конституційного права та законодавства набуло особливого значення. Перспективам удосконалення національного законодавства, яке регулює гарантії прав та свобод військовослужбовців, саме в цей час має бути приділена увага науковців та практиків. Розуміння теоретико-методологічної основи, сутності та класифікації гарантій прав та свобод військовослужбовців через розкриття загальносоціальних і правових (юридичних) гарантій прав та свобод військовослужбовців, механізму їх реалізації в Україні й зарубіжних країнах є запорукою національної стабільності України.

Заступник керівника Департаменту організаційної роботи —
керівник Редакційно-видавничого управління
Секретаріату Конституційного Суду України

Світлана Сидоренко

тел.: 0 (44) 238-10-32

Відповідальний секретар

Яна Скринник

тел.: 0 (44) 238-11-54

e-mail: court@ccu.gov.ua

Підписано до друку 22.07.2025.
Формат 70х100/16.
Ум. друк. арк. – 13,22. Обл.-вид. арк. – 15,16.
Замовлення № 659. Наклад 100.

Віддруковано: ТОВ «505»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17а
тел.: +38 (063) 101-22-33, e-mail: polygraphyinz@gmail.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК № 5609 від 21.09.2017 р.